Prijedlozi s genitivom u hrvatskom i ukrajinskom standardnom jeziku

Graljuk, Silvija

Doctoral thesis / Disertacija

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:165101

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Silvija Graljuk

PRIJEDLOZI S GENITIVOM U HRVATSKOM I UKRAJINSKOM STANDARDNOM JEZIKU

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakuktet

Silvija Graljuk

PRIJEDLOZI S GENITIVOM U HRVATSKOM I UKRAJINSKOM STANDARDNOM JEZIKU

DOKTORSKI RAD

Mentor:
Dr. sc. Milenko Popović, prof. emeritus

Zagreb, 2019.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Silvija Graljuk

PREPOSITIONS WITH GENITIVE CASE IN THE CROATIAN AND UKRAINIAN LANGUAGES

DOCTORAL THESIS

Supervisor:
Milenko Popović, Emeritus Professor

Zagreb, 2019.

ZAHVALE

Zahvaljujem prof. dr. sc. Milenku Popoviću na mentorstvu, stručnom vodstvu i nesebičnoj pomoći tijekom izrade doktorske disertacije. Zahvaljujem mu na poticajnom stavu i prenošenju znanja i iskustva. Njegovo su povjerenje, pomoć i podrška bili nemjerljivi.

Moje zahvale idu i pokojnoj profesorici mr. sc. Rajisi Trostinskoj koja mi je prenijela ljubav prema ukrajinskoj jeziku, koja me poticala i pomagala na svakom koraku, koja mi je osim velikog znanja o ukrajinskom jeziku otkrila i puno životne mudrosti koja me vodi u radu i životu općenito.

Mojem dragom suprugu Orestu zahvaljujem na ljubavi, bezuvjetnoj podršci i neizmjernoj vjeri u moj uspjeh, a mojoj djeci Nini, Juliji i Marcelu na nadahnuću.

ŽIVOTOPIS MENTORA

Prof. emeritus Milenko Popović rođen je 1936. godine u Zagrebu u kojem je na Filozofskom fakultetu 1960. godine diplomirao studijske grupe *Ruski jezik i književnost* te *Hrvatskosrpski jezik i jugoslavenske književnosti*. Godinu dana kasnije, nakon rada u III. ekonomskoj srednjoj školi u Zagrebu, zaposlen je kao asistent pri Katedri za ruski jezik na Odsjeku za slavenske jezike i književnosti (1961). Godine 1965. magistrirao je lingvistiku (polje: filologija, grana slavistika – ruski jezik) s temom *Problem fonema u ruskoj lingvistici*. 1974. brani doktorsku disertaciju na lingvističku temu *Razvoj i principi pravopisa ruskog i hrvatskosrpskog*. 1975. postaje docent na Katedri za ruski jezik, 1980. izvanredni profesor, 1985. redovni profesor, 1990. drugi put i 1999. – redovni profesor u trajnom zvanju. 2006. postaje redovni profesor u miru, a godine 2011. izabran je u zvanje professor emeritus. Nakon umirovljenja 2006. godine, kao professor emeritus, predaje nastavu iz kolegija *Osnove staroslavenskog za ukrajiniste* na Katedri za ukrajinski jezik i književnost, pri Odsjeku za istočnoslavenske jezike i književnosti.

Od 1961. do danas predavao je sljedeće kolegije: *Elementarna gramatika ruskoga jezika, Akcentologija, Tvorba riječi, Uvod u lingvistiku, Fonetika suvremenog ruskog jezika, Morfologija ruskog jezika, Sintaksa ruskoga jezika, Osnove staroslavenskog za rusiste, Uvod u slavistiku, Seminar iz ruskog jezika, Osnove staroslavenskog za poloniste, Osnove staroslavenskog za ukrajiniste, Suvremeni hrvatski standardni jezik* (Sveučilište u Harkovu, Ukrajina).

Prije osnivanja Odsjeka za istočnoslavenske jezike i književnosti bio je pročelnik Odsjeka za slavenske jezike i književnosti i predstojnik Katedre za ruski jezik (1985 – 2000); nakon izdvajanja istočne slavistike, voditelj je Studija ukrajinistike i predstojnik Katedre za ukrajinski jezik i književnost (1997 – 2006).

Za njegovo djelovanje u znanstvenoj i kulturnoj promociji hrvatskoga jezika u Ukrajini i ukrajinskoga jezika u Hrvatskoj, Parlament Ukrajine dodjeljuje mu orden *Odličnik obrazovanja Ukrajine* te povelju *Povelja ukrajinskog parlamenta* (2010).

Bibliografija prof. em. Milenka Popovića postoji na mrežnim stranicama Odsjeka za istočnoslavenske jezike i književnosti.

SAŽETAK

Ovaj je rad posvećen poredbenom prikazu primarnih prijedloga koji se upotrebljavaju s genitivom u suvremenom standardnom hrvatskom jeziku i u suvremenom standardnom ukrajinskom jeziku. Budući da su hrvatski i ukrajinski srodni slavenski jezici, veliku većinu ovih prijedloga čine prijedlozi koji su postojali i u praslavenskome jeziku. Literatura o prijedlozima i o prijedlozima s genitivom vrlo je opširna, ali ova tema u njoj do sad nije poredbeno opisana

Cilj je ovoga doktorskog rada, usporedno, kontrastivno opisivanje uporabe prijedloga s genitivom, koji kao padež posesivnosti, partitivnosti i ablativnosti uza sebe veže brojne prijedloge koji mu dodatno obogaćuju popis značenja. Kontrastivni opis napravljen je na korpusu primarnih prijedloga obaju navedenih jezika.

U radu je prikazano sadašnje stanje upotrebe prvotnih prijedloga s genitivom u hrvatskom i ukrajinskom jeziku. U oba se srodna slavenska jezika upotrebljavaju prijedlozi podrijetlom iz praslavenskog. U popis hrvatskih prijedloga ušli su i oni koji zapravo nisu prvotni, ali ih u hrvatskim gramatikama svrstavaju među prvotne, netvorbene, jer se čini kao da ne podliježu daljoj tvorbenoj analizi i kao da se njihovo značenje danas ne može izvesti ni iz koje druge riječi te u njima nije očito njihovo podrijetlo. Iz toga razloga u hrvatskome je obrađeno 26 prijedloga, a u ukrajinskom 13 − broj obrađenih ukrajinskih prijedloga je manji jer su se u klasifikaciji ukrajinskih prijedloga autori pridržavali strožeg određenja prvotnih prijedloga.

Usporedna analiza je potvrdila pretpostavku da primarni prijedlozi s genitivom u oba jezika kao zatvoreni skup nisu doživjeli znatniju promjenu od stanja u praslavenskom.

Ključne riječi: *prijedlozi prvotni, genitiv, suvremeni hrvatski, suvremeni ukrajinski, značenje, upotreba*.

ABSTRACT

Prepositions are included in the auxiliary types of words. For them in grammars, the authors emphasize that they have a relational role, that their meanings are generalized, and that they establish relations between words, although some grammaticians also acknowledge lexical meaning to them. Prepositions only come with dependent cases, most commonly with genitive, least commonly with dative, and with locative case prepositions are obligate.

Prepositions can be described from various sides, as they are also found in the chapters of morphology, syntax and semantics, and beside that, the complexity of the description is also contributed by the fact that some suggestions can stand with more than one case, giving them different meanings or in some cases, the same meaning.

Some prepositions appear regularly and frequently, others are already considered marked or outdated. For some, we are say that they have disappeared from use in the modern language, while some have left a mark in some phraseology or dialectisms. New expressions, combinations, constructions and a whole set of words that, over time and through the changing of language and with more open approach to the classification of word types also got the status of the propositions.

The aim of this doctoral thesis, as the title itself states, is a comparative, contrastive description of the use of a genitive prepositions which, as an case of possessiveness, partitiveness and ablativity, binds to itself numerous suggestions that further enrich the list of meanings. Contrastive description was made on the corpus of the primary propositions in two Slavic languages - Ukrainian and Croatian.

In the introductory part of the paper, motivation is presented in selecting the topic, means and method of analysis. Through a brief overview of the subject area, papers and authors were presented in the two analyzed languages in the subject of the prepositions, in the narrower or broader sense. The resources and selection of the literature that were used for the research in this

paper work are shown in this introductory part. Grammatics were served for both languages. monolingual (explanatory) dictionary for both standard languages, etymological dictionaries and internet language corpora.

The first part of the paper shows how are the prepositions, as one of the unchangeable types of words, described in Ukrainian grammars on the one hand, and in the Croatian on the other hand.

Concepts and theories about the meaning and role of the prepositions are presented. It is stated which authors acknowledge to them only a relational role and which also recognizes them as a words with lexical meaning.

Also, a description of the genitive case will be presented as a case that has besides himself the prepositions I am analysing in this paperwork. The genitive case will also be presented from the view of the Ukrainian and Croatian grammarians.

In the central part of the paper, an analysis of all selected primary prepositions was made. This section describes the meaning of prepositions and examples. Prepositions are selected based on the principle of origin.

For the Croatian language in the list of analysed prepositions are chosen those primary prepositions which are as such defined in the grammars E. Barić et al., and in the grammar of S. Babić et al., since only those two grammars, among those taken as relevant, the prepositions are classified and listed by the principle of origin.

In the other two grammars used to describe the proposal, prepositions that are connected to the genitive case are not defined and listed by theirs origin.

Thus, the list of Croatian language primary prepositions was made according to grammar E. Baric et al., And S. Babic et al.

For Ukrainian language, this choice was made according to a very comprehensive and detailed dictionary of Ukrainian proposals in which primary and secondary prepositions were

processed and in each of these prepositions it is precisely determined in which group it belongs to by the principle of the origin.

The grammars does not specifies the exact list of proposals with each case distinct by the origin, i.e. by the characteristic primary - secondary.

Because of this reason, the list of Croatian primary prepositions that are connected with genitive is longer than the one in the Ukrainian language.

Some prepositions were included in that list are actually of the secondary origin, but they have lost an obvious connection with the word from which they originated, and they are ranked among the primary (underived) in these two Croatian grammars.

On the Croatian side, the primary prepositions that are taken into consideration are: *bez, do, iz, iza, izim, kod, mimo, nakon, od, osim, oko, preko, poput, pored, protiv, radi, s, spram, sred, suprot, u, unutar, uslijed, van, za, zbog*.

Ukrainian primary prepositions that were taken into consideration: *без, в/у, від, для, до, з, за, з-за (із-за), крім, між, проти, ради, серед*.

In the analysis, first are presented, in alphabetical order, the prepositional pairs (pairs in the similarity of the sounding and meaning) (*bez – без, do – до, iz – s – з, з-за* (*із-за*), *od – від, osim – izim – крім, protiv – проти, radi – ради, sred – серед, u – в/у, za - за*), i.e. Croatian prepositions that have their equivalents in the Ukrainian.

In such a pair, the Croatian proposal was first presented, followed by his Ukrainian analogue and, at the end, analysis of the compatibility and incompatibility regarding usage.

In two cases it is not only about pair, but about trio (*iz - s – з, osim – izim - крім*).

After that, it is presented, in alphabetical order too, the primary genitive prepositions that have no equivalent in the primary prepositions with the genitive case in the other analyzed

language, first such Croatian prepositions (*iza, kod, mimo, nakon, oko, preko, spram, suprot, poput, pored, unutar, uslijed, van, zbog*), then Ukrainian (*для, між*).

In such "non-pairs" the answer is given how such prepositions in the other analyzed language are translated, i.e. what can be found in their place.

After the central part and the analysis follows the conclusion that shows the results of the analyzed prepositions and compatibility and incompatibility of these two analyzed languages have been demonstrated and the most important cognitions are distinguished in comparison.

At the very end there is a list of literature, in alphabetical order, that served in the theoretical elaboration of the prepositions as one of the world classes, genitive case that binds all the elaborated prepositions in this paper and in a concrete analysis of the meaning of each individual preposition. Also, dictionaries and corpora from which are taken examples of usage the analyzed prepositions are also listed.

The aim of this paper is to contribute to the description of the proposals in the Slavic languages, by comparing the prepositions in the Croatian and Ukrainian languages.

Keywords: *prepositions*, *primary*, *genitive case*, *contemporary croatian language*, *contemporary ukrainian language*, *meaning*, *usage*.

SADRŽAJ

1. UVOD 1
   1.1. POVIJEST PRIJEDLOGA KAO POSEBNE VRSTE RIJEČI 1
   1.2. STRUKTURA RADA 6
2. O PRIJEDLOZIMA 8
   2.1. PRIJEDLOZI U HRVATSKOJ LITERATURI 8
   2.2. O PRIJEDLOZIMA U UKRAJINSKOJ LITERATURI 11
   2.3. KLASIFIKACIJA PRIJEDLOGA 17
   2.3.3. *Značenje* 21
   2.3.3.1. Značenje u hrvatskom jeziku 21
   2.3.3.2. Značenje u ukrajinskom 24
   2.3.4. Riječi i konstrukcije koje se nazivaju prijedlozima 30
   2.3.5. Prijedložno – padežni izrazi u literaturi 33
   2.3.6. Osnovna značenja prijedloga 36
   2.3.7. Pitanje pravila pisanja prijedloga 40
3. O GENITIVU 43
   3.1. O genitivu u hrvatskim gramatikama 43
   3.2. O genitivu u ukrajinskoj literaturi 48
4. GENITIV S PRIJEDLOZIMA 54
   4.1. Genitiv s prijedlozima u hrvatskom 54
   4.2. Genitiv s prijedlozima u ukrajinskom 56
   4.3. Osnovna značenja prvotnih prijedloga s genitivom u hrvatskom i ukrajinskom 57
5. OBRADA PRIJEDLOGA 60
   5.1. BEZ – БЕЗ 60
   5.2. DO – ДО 66
   5.3. IZ – S(A) – З (ІЗ, ЗІ, ЗО) 76
   5.4. IZA - З-ЗА (ІЗ-ЗА) 91
   5.5. OD – ВІД (ОД) 95
   5.6. OSIM – ІZІM – КРІМ 107
   5.7. PROTIV – ПРОТИ 110
   5.8. RADI – РАДИ 117
   5.9. SRED – СЕРЕД 120
   5.10. U – В/У 124

5.11. ZA – ЗА 128
5.12. KOD 131
5.13. MIMO 135
5.14. NAKON 137
5.15. OKO 139
5.16. POPUT 143
5.17. PORED 146
5.18. PREKO 148
5.19. SPRAM 151
5.20. SUPROT 153
5.21. UNUTAR 155
5.22. USLIJED 157
5.23. VAN 159
5.24. ZBOG 162
5.25. ДЛЯ 164
5.26. МІЖ (МЕЖИ, МЕЖ) 166
6. ZAKLJUČAK 169
6.1. REZULTATI ANALIZE 171
7. POPIS LITERATURE 194
8. ŽIVOTOPIS S POPISOM RADOVA 199

1. UVOD

Cilj je ovoga doktorskog rada, usporedno, kontrastivno opisivanje uporabe prijedloga s genitivom dvaju slavenskih jezika – ukrajinskoga i hrvatskoga.

Motiv u izboru ove teme proizlazi iz usporedbe ukrajinskih i hrvatskih gramatika, u kojima su prijedlozi neujednačeno klasificirani, a i obrađeni, tako da se ne može odmah zaključiti koji hrvatski prijedlozi odgovaraju ukrajinskima i obrnuto. Također, motiv za prijedloge uz genitiv proizlazi i iz same zanimljivosti genitiva kao padeža kojim se izriču mnoga značenja, a u čemu mu prijedlozi uvelike pomažu.

1.1.POVIJEST PRIJEDLOGA KAO POSEBNE VRSTE RIJEČI

Prvi je prijedloge odvojio kao zasebnu kategoriju grčki filolog, učenik aleksandrijske škole Dionizije Tračanin u *Gramatičkim umijećima*[1], odredivši njihovo značenje kao samostalno ili u okviru neke riječi te njihovu funkciju kao pomoćnu.

Njegovu je podjelu na osam vrsta riječi upotrijebio i poznati ukrajinski jezikoslovac M. Smotryc'kyj (1619.) u svojoj čuvenoj gramatici *Грамматіки Славѣнскиѧ правилноє Сунтагма*[2].

Dakle, radi se o jednoj od rano izdvojenih vrsta riječi. Napisani su brojni radovi i monografije koji obrađuju prijedloge, ali i prijedložne izraze kojih je sve više u jeziku.

Prijedlozi se u gramatikama ubrajaju u pomoćne (sinsemantične) riječi. Za njih autori najviše naglašavaju da imaju relacijsku ulogu, iako im neki gramatičari pripisuju i leksičko značenje. Svi se lingvisti slažu oko toga da prijedlog ima gramatičko značenje, ali se oko toga ima li i leksičko značenje razilaze. Na temelju tog razilaženja, kod hrvatskih i ukrajinskih jezikoslovca formiralo su nekoliko pogleda na prijedloge.

[1] Tračanin, D. (1995) *Gramatičko umijeće = Grammatikē tehnē Dionysioy Thraikos,* priredio i preveo Dubravko Škiljan. – Zagreb: Latina et Graeca.

[2] Смотрицький, М. (1979) *Граматика слов'янська (1619).* Підготовка факсимільного видання В. В. Німчука. — Київ: Наукова думка.

Najprošireniji je da su prijedlozi sinsemantične riječi koje imaju gramatičko značenje (Gorpynyč 2004: 260) .

Drugi da prijedlozi nisu riječi, nego analitički sintaktički morfemi prefiksalnog tipa. (Kurylovič, 1936. str. ; Vyhovanec' godina i stranica)

Treći pogled definira prijedloge kao samostalne riječi - prilozi uopćenog značenja (Kučerenko).

Identificiraju njegovo leksičko značenje s leksičkim značenjem punoznačnih riječi. Smatraju da osnovna uloga prijedloga leži u tome da formira složeni rečenični član.

Uzimajući u obzir argumente svakog od ova tri pogleda na prijedloge, opredijelila sam se za stav (mišljenje) da je prijedlog nepunoznačna riječ koja ima i gramatičko, ali i leksičko značenje. Iako je ono jače vidjlivo kod sekundarnih prijedloga, a slabije kod nekih primarnih, jer ponekad kod nepunoznačnih riječi značenje nije sasvim razumljivo bez konteksta. Naprimjer prijedlogu *po* u rečenici *Idem po kruh*, samom za sebe izdvojenom nije jasno vidljivo značenje, već tek u kontekstu. Tako je i s prijedlozima u rečenicama *Napraviti iz ljubomore*, *Pričati o najnovijim događajima*… S druge strane većini prijedloga značenje je jasno i bez konteksta. Na primjer ako kažete nekome *Lopta je pod stolom*, jasno je da je on neće tražiti *na* stolu ili ako kažete *Knjiga je iza ormara* da je on neće tražiti u njemu niti pred njim.

Čak i kod istog prijedloga može biti slučaj da je njegovo leksičko značnje vidjljivije i izbljedjelo. (*knjiga **na** stolu / raditi **na** fakultetu*).

U ukrajinskom jezikoslovlju, teorijama o prijedlozima bavili su se u svojim priručnicima, monografijama, studijama L. A. Bulahovs'kyj[3, 4], A. S. Kolodjažnyj[5], O. S. Mel'nyčuk[6],

[3] Булаховський, Л. А. (1955) *Нариси з загального мовознавства*. – Київ.

[4] Булаховський, Л. А. (1951) *Курс сучасної української мови*. – Київ.

[5] Колодяжний, М. А. (1960) *Прийменник*. – Харків: Вид-во Харків. ун-ту.

[6] Мельничук, О. С. (1961) *Історичний розвиток функцій і складу прийменників в українській мові*. // Слов'янське мовознавство, Т. 3. Str. 124–194.

zastupajući gledanje da je prijedlog pomoćna riječ. Taj je pogled opisan i u poznatom akademskom izdanju *Сучасна українська літературна мова: Морфологія*[7].

U suvremenim priručnicima iz ukrajinskog jezika autori poput M. A. Žovtobrjuha[8], B. M. Kulyka[9], O. T. Voloha[10], M. T. Čemerysova, Je. I. Černova, A. P. Hryščenka, M. Ja. Pljušč[11], O. D. Ponomareva također zastupaju stajalište o prijedlogu kao pomoćnoj vrsti riječi.

Stav o tome da je prijedlog zaseban morfem razrađivao je i zastupao u svojim monografijama I. R. Vyhovanec'[12, 13], a da je prijedlog samostalna riječ, odnosno prilog uopćenog značenja, pokušao je prikazati I. K. Kučerenko[14, 15].

O prijedlozima u hrvatskome jeziku govore u svojim gramatikama T. Maretić[16], S. Težak, S. Babić i dr.[17], E. Barić i dr.[18], R. Katičić[19], D. Raguž[20], J. Silić, I. Pranjković [21] i drugi.

---

[7] *Сучасна українська літературна мова: Морфологія* (1969) За заг. ред. І. К. Білодіда. – Київ: Наукова думка.

[8] Жовтобрюх, М. А., Кулик, Б. М. (1961) *Курс сучасної української мови*, І частина. – Київ: Радянська школа.

[9] Жовтобрюх, М. А., Кулик, Б. М. (1965) *Курс сучасної української мови*, ІІ частина. – Київ: Радянська школа.

[10] Жовтобрюх, М. А, Волох, О. Т, Самійленко, С. П. (1980) *Історична граматика української мови*. – Київ: Вища школа.

[11] *Сучасна українська літературна мова* (1994) За ред. Плющ. М. Я. – Київ.

[12] Вихованець, І. Р. (1980) *Прийменникова система української мови*. – Київ: Наукова думка.

[13] Вихованець, І. Р. (1988) *Частини мови в семантико – граматичному аспекті*. – Київ: Наукова думка.

[14] Кучеренко, І. К. (1961) *Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія*. – Київ: Вид–во Київського ун-ту.

[15] Кучеренко, І. К. (1973) *Лексичне значення прийменника*. // Мовознавство, br. 3. – Str. 12–23.

[16] Maretić, T. (1899) *Gramatika i stilistika*. – Zagreb: Kugli.

[17] Babić, S., Težak S. (1994) *Gramatika hrvatskoga jezika*. – Zagreb: Školska knjiga.

[18] Barić, E. i dr. (1997) *Hrvatska gramatika*.– Zagreb: Školska knjiga.

[19] Katičić. R. (1986) *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. – Zagreb: JAZU i Globus.

[20] Raguž, D. (1997) *Praktična hrvatska gramatika*. – Zagreb: Medicinska naklada.

[21] Silić, J., Pranjković, I. (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika*. – Zagreb: Školska knjiga.

Velik doprinos obradi prijedloga u posljednjem desetljeću dali su svojim doktorskim disertacijama, a kasnije i knjigama D. Matovac[22], Ivana Matas Ivanković[23] te V. Rišner[24].

Prijedloge se može opisati sa raznih strana, jer se nalaze i u poglavljima morfologije, sintakse i semantike, a osim toga, složenosti opisa doprinosi i činjenica da neki prijedlozi mogu stajati uz više padeža, pružajući im različita ili pak ista značenja, a neki samo uz jedan.

Jedni se prijedlozi pojavljuju redovito i učestalo, drugi se već smatraju obilježenima ili zastarjelima. Za neke kažemo da su nestali iz uporabe u suvremenom jeziku, dok su neki samo ostavili trag u pojedinim frazeologizmima ili dijalektizmima. Stvorili su se i novi izrazi, kombinacije, konstrukcije, cijele skupine riječi koje su vremenom, mijenjanjem jezika i otvorenijim pristupom prema klasifikaciji vrsta riječi također dobile status prijedloga.

U vezi s prijedlozima I. Matas Ivanković ističe kao problem i njihovo (ne)navođenje u jednojezičnim rječnicima, jer bi prijedlozi trebali imati status natuknice i to ne samo primarni, nego i sekundarni prijedlozi i prijedložni izrazi. „Takav bi pristup olakšao snalaženje u rječniku jer se ne bi moralo razmišljati o punoznačnoj riječi i učvrstio bi se status takvih jedinica kao zasebnih višerječnih jedinica…“[25]

Iako su u srodnim slavenskim jezicima, kao što su ukrajinski i hrvatski, prvotni prijedlozi, s jedne strane, po svojem obliku i funkciji u velikoj mjeri podudarni, s druge strane postoji velik broj nepodudarnosti.

Jedan od problema javlja se također i pri prevođenju, jer se prijedložne konstrukcije ponekad prevode bez prijedloga u jednom ili u drugom jeziku.

[22] Matovac, D. (2017) *Prijedlozi u hrvatskome jeziku. Značenje, prostorni odnosi i konceptualizacija.* –Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

[23] Matas Ivanković, I. (2014) *Izražavanje prostora i vremena prijedlozima s genitivom u hrvatskom i ruskom jeziku. –Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje*

[24] Rišner, V. Prijedlozi u djelima slavonskih književnika od 18. do 20. stoljeća, doktorski rad, 2001.

[25] Matas Ivanković, I. (2018) Prijedlozi kao rječničke natuknice, Od dvojbe do razdvojbe, Zbornik radova u čast profesorici Branki Tafri, Zagreb: Ibis.

Usporedno je, kontrastivno prikazivanje uporabe prijedloga u dvama navedenim standardnim jezicima svakako nedovoljno istraženo, što se, dakako, tiče i prijedloga s genitivom. Prijedlozi će biti opisani sintaktičko-semantičkom metodom

U radu sam se za primjere iz hrvatskog jezika koristila Hrvatskim jezičnim korpusom Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje[26] (dalje u tekstu HJK), pretraživanjem njegova cjelovitog korpusa te korpusom suvremenog hrvatskog jezika[27] (hrWaC – Croatian web corpus), zatim rječnicima V. Anića[28] i J. Šonje[29]

Za primjere iz ukrajinskog jezika koristila sam se rječnicima: *Словник українських прийменників*[30] (dalje u tekstu *Rječnik ukrajinskih prijedloga*), *Словник української мови*[31] (dalje u tekstu *SUM*) *i Словник української мови за редакцією Б. Д. Грінченка.*(dalje u tekstu *Rječnik Hrinčenka*) te dvama korpusima ukrajinskog jezika[32] i [33].

Analiza prijedloga u ukrajinskom i hrvatskom jeziku pokazat će u kolikoj su mjeri, zbog stoljeća razdvojenosti, značenja koja se iskazuju genitivom s prijedlozima različita. Jer, i ukrajinski i hrvatski slavenski su jezici i jezgru skupine prijedloga čine oni praslavenskog podrijetla u oba jezika.

[26] *Hrvatski jezični korpus – Croatian Language Corpus* http://riznica.ihjj.hr/index.hr.html

[27] *Hrvatski mrežni korpus (hrWac)* http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/first_form?corpname=hrwac;align=

[28] Anić, V. (2006) *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi liber.

[29] Šonje, J. (2000) *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga.

[30] Загнітко А. П., Данилюк І. Г., Ситар Г. В., Щукіна І. А. (2007) *Словник українських прийменників*. – Донецьк: БАО.

[31] *Словник української мови: В 11 т.* (1970—1980); за ред. Білодіда, І. К. – Київ: Наукова думка.

[32] http://corpora.donnu.edu.ua/bonito/run.cgi/first_form.

[33] http://korpus.org.ua/search/.

1.2. STRUKTURA RADA

U uvodnom dijelu predstavit će se motivacija u odabiru teme, način i metode obrade, resursi i odabir literature koji je poslužio pri obradi. Kratkim pregledom bit će predstavljeni radovi i autori koji su se temom prijedloga, u užem ili širem smislu, bavili u dvama analiziranim jezicima.

Zatim će u prvom dijelu rada biti prikazano kako se prijedlozi kao jedna od nepromjenjivih vrsta riječi opisuju u ukrajinskim gramatikama s jedne strane, a kako u hrvatskima s druge. Također, predstavit će se i opis genitiva kao padeža uz koji se vežu prijedlozi koje obrađujem u radu. O genitivu će također biti prikazan pogled od strane ukrajinskih gramatičara i hrvatskih.

Zatim slijedi središnji dio rada i obrada svih odabranih prvotnih prijedloga. Tu će se dati opisi značenja i primjeri. Prijedlozi su odabrani po kriteriju podrijetla. Za hrvatski jezik je odlučeno da će biti uzeti oni prvotni prijedlozi koji se kao takvi određuju u gramatikama E. Barić i dr. i u gramatici S. Babića i drugih pošto se jedino u tim dvjema gramatikama među onima koje sam uzela za mjerodavne prijedlozi navode prema kriteriju podrijetla. U druge dvije gramatike koje su poslužile za opis prijedloga, prijedlozi koji se daju uz genitiv nisu određeni prema podrijetlu. Dakle, popis hrvatskih prvotnih prijedloga s genitivom napravljen je prema gramatikama E. Barić i dr. i S. Babića i dr..

Za ukrajinski jezik taj je odabir napravljen prema rječniku ukrajinskih prijedloga u kojem su obrađeni prvotni i sekundarni prijedlozi i kod svakog je prijedloga točno naznačeno kojoj skupini prema podrijetlu pripada.

Iz tog razloga popis hrvatskih prvotnih prijedloga koji stoje uz genitiv duži je od onoga za ukrajinski jezik. U njega su ušli neki prijedlozi koji su zapravo sekundarnog podrijetla, ali su izgubili očitu vezu s riječju od koje su nastali, pa su tako svrstani među prvotne, netvorbene u tim dvjema hrvatskim gramatikama.

U obradi su prvo predstavljeni parovi prijedloga, odnosno hrvatski prijedlozi koji u ukrajinskom imaju svoje ekvivalente. Kod takva para prvo je predstavljen hrvatski prijedlog, zatim njegov ukrajinski par, te na kraju analiza podudarnosti i nepodudarnosti u upotrebi.

Zatim su predstavljeni prvotni prijedlozi uz genitiv koji nemaju svoj ekvivalent u prvotnom prijedlogu uz genitiv u drugom analiziranom jeziku, i to najprije takvi hrvatski prijedlozi, a onda

ukrajinski. Kod takvih „neparova“ dan je odgovor kako se takvi prijedlozi u drugom analiziranom jeziku prevode, što se na njihovu mjestu nalazi.

Nakon središnjeg dijela i obrade slijedi zaključak u kojem su prikazani rezultati analize obrađenih prijedloga te izdvojene najvažnije spoznaje u kontrastiranju.

Na samom kraju nalazi se popis literature koja je poslužila u teorijskoj obradi prijedloga kao vrste riječi, genitiva uz koji se vežu svi obrađeni prijedlozi u ovom radu te u konkretnoj analizi značenja svakog pojedinog obrađenog prijedloga.

2. O PRIJEDLOZIMA

2.1. PRIJEDLOZI U HRVATSKOJ LITERATURI

U većini gramatika ističe se da su prijedlozi suznačne, nepunoznačne, nesamostalne, sinsemantične riječi, pod čime se podrazumijeva da su njihova značenja uopćena, da su relacijska, tj. da se njima uspostavljaju odnosi među riječima. S prijedlozima dolaze samo zavisni padeži, najčešće genitiv, najrjeđe dativ, a lokativ dolazi isključivo s prijedlozima.

2.1.1. *U gramatici Silića i Pranjkovića*[44] *spominje se samo odnosna funkcija prijedloga:*

„Prijedlozi ili prepozicije suznačne su nepromjenjive riječi kojima se upućuje na odnose među predmetima ili događajima."

2.1.2. U *Akademijinoj gramatici*[45] autori ističu osim pomoćne uloge prijedloga i njihovu ulogu u subordinaciji među punoznačnim riječima:

„Prijedlozi (prepozicije) pomoćne su gramatičke riječi koje označuju podređenost jedne punoznačne riječi drugoj i time izriču međusobni odnos predmeta ili radnji koje izriču punoznačne riječi."

[44] Silić, J., Pranjković, I. (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. – Zagreb: Školska knjiga.

[45] Babić, S., Brozović D., Moguš, M., Pavešić, S., Škarić, I., Težak, S. (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika. Nacrti za gramatiku*. – Zagreb: HAZU i Globus.

2.1.3. U *Hrvatskoj gramatici*[46] (E. Barić i dr.) također je istaknuta sintaktička uloga prijedloga, uloga povezivanja riječi u rečenici: *„...riječi koje izriču različite odnose između onoga što znače imenice ili na što upućuju zamjenice.*“

2.1.4. U *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika*[47] R. Katičića o prijedlozima stoji:

„U prijedložnim izrazima zavisi padež od prijedloga. Svaki prijedlog zahtijeva svoj padež, ili razne padeže prema raznim svojim značenjima. Sintaktički tvore takvi prijedložni izrazi cjelinu i tek kao takva cjelina dobivaju svoje mjesto u rečeničnom ustrojstvu. Stoga padeži u prijedložnim izrazima gube svako vlastito značenje.“ (Katičić 1991: 78).

2.1.5. D. Raguž u svojoj gramatici[48] prijedloge opisuje u poglavlju o deklinaciji zbog njihove funkcije i vezanosti za deklinacijske riječi. O njima kaže „*Prijedlozi su nepromjenjiva vrsta riječi koje, kao dopuna padežnome sustavu (sustavu padežnih oblika), pokazuju različite gramatičke odnose među riječima unutar rečenice.*“ Zatim još dodaje: „*Prijedlozi su zapravo dopuna padežnome sustavu za obilježavanje različitih odnosa među riječima unutar rečenice*.“

2.1.6. U knjizi D. Matovca *Prijedlozi u hrvatskome jeziku*[49] autor zauzima stajalište prema kojemu se kombinacija padežnoga afiksa i adpozicije ne smatra diskontinuiranim morfemom, ali se ipak smatra jednom jedinicom – konstrukcijom. Za autora to znači da značenje prijedloga u hrvatskome jeziku nije moguće promatrati neovisno o tome u kojim se konstrukcijama pojavljuju, tj. značenje pojedinog prijedloga nije moguće promatrati neovisno o padežnom nastavku kojim je obilježena imenica, a s kojim taj prijedlog čini prijedložni izraz. (Matovac 2017: 27).

[46] Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V., Znika, M. (1997) *Hrvatska gramatika*. – Zagreb: Školska knjiga.

[47] R. Katičić R. (1991) *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: HAZU.

[48] Raguž, D. (1997) *Praktična hrvatska gramatika*, Zagreb: Medicinska naklada.

[49] Matovac, D (2017) *Prijedlozi u hrvatskome jeziku. Značenje, prostorni odnosi i konceptualizacija*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.

2.1.7. U knjizi *Izražavanje prostora i vremena prijedlozima s genitivom u hrvatskom i ruskom jeziku*[50] Ivana Matas Ivanković ističe kako se prijedlozima ne može osporiti da imaju značenje. Ono se može podijeliti na opće i individualno. Opće je značenje odnos, dok se individualno iščitava iz konteksta. (Matas Ivanković 2014: 10).

2.1.8. O odnosu prijedloga i padežnog nastavka pisao je i M. Popović u svojem članku *O brojnim konstrukcijama kao blokovima koji se sklanjaju*[51]. Budući da je hrvatski jezik sintetički, riječi koje se deklliniraju imaju nastavke. Oni su stražnji signali padeža, (npr.: *nema oca* = genitiv); osim stražnjeg signala padeža, postoji i prednji signal padeža – prijedlog (*ostao bez oca* = genitiv); a postoji i određivanje padeža samo s prednjim signalom (npr. u brojevnim konstrukcijama: *ostao je bez dva druga* = brojevna konstrukcija u genitivu).

Određivanje padeža samo s prednjim signalom vidi se i u ženskim imenima u hrvatskome (*Ines*, *Dolores*, *Nives*) ili u nepromjenjivim imenicama u ukrajinskom jeziku (*метро, таксі, шимпанзе*), kada prijedlozi preuzimaju ulogu pokazivača, određivača padeža.

S obzirom da prijedlozi obogaćuju spektar značenje padeža uz koji stoji, u radu će se u kasnijim poglavljima razmotriti i značenje genitiva kao padeža uz koji stoje prijedlozi koje obrađujem u ovome doktorskom radu.

[50] Matas Ivanković, I. (2014) *Izražavanje prostora i vremena prijedlozima s genitivom u hrvatskom i ruskom jeziku*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

[51] Popović, M. (1966–1967) *O brojnim konstrukcijama kao blokovima koji se sklanjaju*. // Jezik 5 – Str. 144–148.

2.2. O PRIJEDLOZIMA U UKRAJINSKOJ LITERATURI

2.2.1. O. D. Ponomariv u priručniku *Сучасна українська мова*[53] (*Suvremeni ukrajinski jezik*) određuje prijedloge kao *pomoćni* (*службова*) vrstu riječi koja zajedno s kosim padežima pokazuje odnos jedne punoznačne (*повнозначна*) riječi prema drugoj:

„*Це службова частина мови, яка разом з непрямими відмінками оформляє залежність одного повнозначного слова від іншого в словосполученні чи реченні й тим самим виражає відношення тих предметів, дій, станів, чи ознак, які передаються цими словами.*“ (*To je pomoćna vrsta riječi koja skupa s kosim padežima oblikuje ovisnost jedne punoznačne riječi o drugoj u sintagmi ili rečenici i samim tim iskazuje odnose predmeta, radnji, stanja ili obilježja koje se tim riječima prenose*.)

2.2.2. M. Ja. Pljušč u priručniku *Сучасна українська літературна мова*[54] *(Suvremeni ukrajinski književni jezik)* također određuje prijedloge kao pomoćnu vrstu riječi, ali dodaje da oni omogućuju razlikovanje značenja padežnih oblika:

„*Це службові слова, за допомогою яких виражаються відношення між предметами та відношення дії або ознаки до предмета. У сполученні з формою непрямого відмінка іменника (або субстантивованого слова) прийменник виражає залежність іменника від інших слів у реченні, диференціюючи значення відмінкової форми.*“ (*To su pomoćne riječi kojima se iskazuju odnosi među predmetima i odnos radnje ili obilježja prema predmetu. U kombinaciji s oblikom kosoga padeža imenice (ili poimeničene riječi) prijedlog iskazuje ovisnost imenice o drugim riječima u rečenici, upućujući na značenje padežnog oblika*).

[53] *Сучасна українська мова* (2001); За ред. Пономарева, О. Д. – Київ: Либідь.

[54] Плющ, М. Я. (1994) *Сучасна українська літературна мова*. – Київ: Вища школа.

2.2.3. U 11-osveščanom akademijinu rječniku ukrajinskog jezika *(Словник української мови*[55]*)* definicija koja se daje određuje prijedlog kao „nepromjenjivu pomoćnu riječ koja upućuje na odnose upravljane imenice, zamjenice ili broja prema riječi koja upravlja“:

„*Незмінне службове слово, що вказує на відношення керованого іменника а також займенника і числівника до керуючого слова*.“

2.2.4. U *Rječniku ukrajinskih prijedloga* (*Словник українських прийменників*[56]), u kojem je obrađen korpus od 1705 prijedloga i prijedložnih izraza, autor osim funkcionalne uloge ističe i morfološki aspekt i individualno, sekundarno značenje:

„(...) *Не заперечуючи такого тлумачення прийменника, що відображає його функціональний вимір, слід додати, що прийменникам властиве категорійно-дейктичне (морфологічний аспект) і контекстуально-лексичне (індивідуальне, вторинне) значення.*“ (*Ne negirajući takvo tumačenje prijedloga, koje odražava njegovu funkcionalnu ulogu, treba dodati da je prijedlozima svojstven kategorijalno-deiktični (morfološki aspekt) i kontekstualno-leksičko (individualno, sekundarno) značenje*.)

2.2.5. U rijetkim priručnicima, kao što je primjerice *Курс сучасної української мови*[57] (*Tečaj suvremenoga ukrajinskog jezika*) navodi se i nešto drugačije mišljenje:

„*Деякі прийменники не втратили свого лексичного значення, і ступінь вияву цього значення в різних прийменниках різний. Так, напр., більш помітне лексичне значення у прийменниках, що утворилися пізніше від прислівників (всередині, наприкінці, кінець, край, коло, назустріч); менш помітне лексичне значення у прийменниках первинних, напр.: від, до, на, в та ін*.“ (*Neki prijedlozi nisu izgubili svoje leksičko značenje, stupanj kojega je u različitih prijedloga različito iskazan. Tako je, primjerice, vidljivije leksičko značenje u prijedloga koji su*

[55] *Словник української мови: В 11 т.* (1970—1980); за ред. І. К. Білодіда. – Київ: Наукова думка.

[56] Загнітко, А. П. (2007) *Словник українських прийменників*. – Донецьк: БАО.

[57] Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. (1965) *Курс сучасної української літературної мови*, Частина І. – Київ: Радянська школа.

*nastali kasnije, od priloga (**всередині, наприкінці, кінець, край, коло, назустріч**), a manje vidljivo leksičko značenje kod prvotnih prijedloga, npr.**: від, до, на, в** i dr.*)

Problem statusa prijedloga tijesno je vezan za pitanje njegove semantike. Dati prijedlogu status punoznačne riječi značilo bi odrediti u njemu ne samo gramatičko nego i leksičko značenje. Pobornici takva gledanja identificiraju leksičko značenje prijedloga s leksičkim značenjem punoznačnih riječi.

2.2.6. U morfemskoj koncepciji prijedlog ima samo gramatičko značenje i potpuno mu je oduzeto leksičko zato što ne opisuje predmete i pojave materijalne stvarnosti, nego samo upućuje na odnose i veze među predmetima i pojavama te stvarnosti. Pristalice takve koncepcije određuju prijedloge kao svojevrstan morfem, zbog toga jer mu priznaju jedino gramatičko značenje. Morfemsku prirodu prijedloga objašnjava u teoriji J. Kurilovič (*Jerzy Kuryłowicz)*??? Tvrdeći kako „prijedlog nije riječ, nego morfem, a ponekad „submorfem" koji tvori jedinstvo s padežnim nastavkom". str.66. Isto tako tvrdi da iako prijedlog nije samostalna riječ, nego morfem, u izvjesnoj mjeri može biti nezavisan od određene imenice, jer između prijedloga i imenice može stajati neki drugi samostalni član sintaktičke grupe... Ta relativna sloboda prijedloga ne dozvoljava mu da ga se smatra višim rangom od padežnog nastavka. S funkcionalnog aspekta oba sredstva izražavanja nalaze se na jednakom nivou." Str. 177.

2.2.7. Morfemsku koncepciju da je prijedlog analitički sintaktički morfem, a ne riječ, zastupao je i I. R. Vyhovanec'. On u svojoj knjizi *Прийменникова система української мови*[58] (*Prijedložni sustav ukrajinskog jezika*) navodi da prijedlog prostorne odnose ne označuje samostalno, nego jedino u kombinaciji s imenicom, dok ih prilog izražava samostalno:

„*Прийменник позначає, наприклад, просторове відношення не самостійно, а лише у поєднані з іменником, тоді як прислівник виражає це відношення самостійно*."

[58] Вихованець, І. Р. (1980) *Прийменникова система української мови*. – Київ: Наукова думка.

2.2.8. U knjizi *Граматика української мови, Морфологія*[59] (*Gramatika ukrajinskoga jezika, Morfologija*) O. K. Bezpojasko, K. H. Horodens'ke i V. M. Rusanivs'kog prijedlozima se priznaje zajedništvo s drugim elementima gramatičkog sustava jedino zbog njihova gramatičkog značenja koje predstavlja diferencijalnu funkciju u semantici:

„*Саме суто граматичні значення та відношення прийменників свідчать про їх спільність з іншими елементами граматичної системи, що виступають виразниками релятивної семантики. Функціональна співвідносність між прийменниками та іншими релятивними морфемами, їх семантична специфіка, що виявляється у відсутності номінативної функції, послужили підставою для кваліфікації прийменників як аналітичних синтаксичних морфем*.“ (Upravo gramatička značenja i odnosi prijedloga svjedoče o njihovu zajedništvu s ostalim elementima gramatičkog sustava jer se pojavljuju kao pokazatelji relativne semantike. Funkcionalni suodnos između prijedloga i drugih relativnih morfema, njihova semantička posebnost koja se iskazuje nepostojanjem nominativne funkcije poslužili su kao podloga da se prijedlozi odrede kao analitički sintaktički morfemi.“)

2.2.9. U povijesnoj morfologiji ukrajinskoga jezika (*Історична морфологія української мови* (*Нариси із словозміни та словотвору*[60])) Bevzenko kaže da su u starijem razdoblju jezika istočnih Slavena, kao i u staroruskom (tj. staroukrajinskom), bile znatno zastupljenije besprijedložne konstrukcije (Bevzenko 1960: 388):

„У мові стародавніх східних слов'ян якнайдавнішого, так і староруського періоду була досить розвинена система прийменників, хоч безприйменникові конструкції в ній були значно поширеніші, ніж у сучасних східнослов'янских мовах, в тому числі й в українській.“ (U jeziku je starodavnih istočnih Slavena, kako u najstarijem tako i u staroruskom razdoblju, bio dosta razvijen sustav prijedloga premda su besprijedložne konstrukcije u njemu bile znatno češće nego u suvremenim istočnoslavenskim jezicima, pa tako i u ukrajinskom.)

[59] Безпояско, О. К., Городенська, К. Г., Русанівський, В. М. (1993) *Граматика української мови, Морфологія*. – Київ: Либідь.

[60] Бевзенко, С. П. (1960) *Історична морфологія української мови* (Нариси із словозміни та словотвору) – Ужгород: Закарпатске обласне видавництво.

2.2.10. Kada se prijedlog upotrebljava bez imena (imenske riječi), tada je u funkciji priloga (*Tko je za, a tko protiv?*), pa je i u ovome primjeru, upotrijebljen kao prilog. V. V. Vinogradov prijedlog naziva aglutinativnim prefiksom indirektnoga objekta (Vinogradov 1972[2]: 531[61]). O zajedničkom podrijetlu prijedloga i prefiksa, o bliskosti njihovih značenja svjedoči i činjenica da većina prefikasa ima odgovarajuće parove među prijedlozima.

2.2.11. Drugačiji pristup prijedlozima iznosi I. K. Kučerenko[62] koji smatra da je prijedlog samostalna riječ, odnosno prilog uopćenog značenja:

„*Прийменник, як і будь–яке інше слово нашої мови, є повноцінним сигналом для другої сигнальної системи для вищої орієнтації людини в дійсності; тому він як звуковий комплекс зв'язується з дійсністю (певним фактом її), а отже, має звичайне в принципі реальне значення. Прийменники функціонують у мові як звичайні повнозначні слова. Вони не тільки служать засобом оформлення зв'язку між словами, значення яких становлять зміст думки. Значення прийменників є таким самим матеріалом думки, зафіксованої в реченні, як і значення інших слів, що входять до його складу*." (*Prijedlog je, kao i bilo koja riječ našega jezika, punovrijedan (potpun) signal za drugi sustav signala, za bolju orijentaciju čovjeka u stvarnosti; zato se kao glasovni kompleks povezuje sa stvarnošću (nekim njezinim faktom), pa, dakle, ima uobičajeno, u principu realno značenje. Prijedlozi u jeziku funkcioniraju kao i obične punoznačne riječi. Oni ne služe samo kao sredstvo oblikovanja veza među riječima, čija značenja upućuju na sadržaj misli. Značenja prijedloga su isto takav materijal misli, fiksiran u rečenici kao što je i značenje drugih riječi koje ulaze u njezin sastav*.)

Kučerenko dalje objašnjava da je mnogo uočljivije značenje prijedloga koji su kasnije nastali, od priloga ili imenica (*всередині*, *наприкінці*, *кінець*, *край*, *коло*, *назустріч*), a znatno manje primjetno leksičko značenje primarnih (pravih) prijedloga (*від*, *до*, *на*, *в*).

---

[61] Виноградов, В. В. (1972) *Русский язык (грамматическое учение о слове),* 2-е изд., *Москва*: Высшая школа.

[62] Кучеренко, І. К., (2003) *Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія*. – Вінниця: Поділля. 2000.

2.3. KLASIFIKACIJA PRIJEDLOGA

U ukrajinskom standardnom jeziku (Сучасна українська мова 2001:201) prijedlozi se dijele prema nekoliko kriterija:

- podrijetlu
- morfološkom sastavu
- značenju.

2.3.1. ***Podrijetlo***

2.3.1.1.***PRIMARNI*** (*pravi, neizvedeni, prvobitni* (ukr. *первинні, первісні*))

Razlžikuju se od sekundarnih (izvedenih) po tome što sadrže veći stupanj apstraktnosti i općenitosti značenja, davninom nastanka i punim ili djelomičnim gubljenjem izvora nastanka, npr.: *на, у* (*в*), *за, від* (*од*), *над, до, без, для, з, між, крізь, під, по, при, про, ради, через, о* (*об*).

U hrvatskom standardnom jeziku ti se prijedlozi zovu *primarni, pravi, neizvedeni* i služe samo kao prijedlozi. Njihovo se značenje danas ne može izvesti ni iz koje druge riječi, npr.: *bez, do, iz, k, kod, kroz, među, na, nad, nakon, niz, o, od, oko, osim, po, pod, prema, pred, pri, preko, proti, protiv, radi, s, spram, suprot, unatoč, u, uz, za, zbog*.

2.3.1.2.U drugoj su skupini: ***SEKUNDARNI*** (*nepravi, izvedeni* (ukr. *вторинні*))

To su prijedlozi koji su nastali od raznih vrsta riječi, od riječi s konkretnim leksičkim značenjem. Najveću grupu među njima čine oni koji su nastali od priloga. Ti su prijedlozi sačuvali značenje priloga, ali se ne rabe bez kosoga padeža imena, i po tome ih učenici relativno lako nauče

razlikovati od priloga, npr.: *навколо*, *близько*, *вверх*, *вслід*, *замість*, *іззаду*, *згідно*, *кругом*, *мимо*, *насупроти*, *поблизу*, *навпроти*, *край*, *протягом*, *коло*, *перед*, *завдяки*.

Sekundarni prijedlozi razlikuju se prema dva kriterija: građi i vezi s riječju od koje je nastao. Prema građi svrstavaju se u jednokomponentne, dvokomponentne, trokomponentne, četverokomponentne, peterokomponentne i šeterokomponentne (npr. *попереду, незалежно від, в залежності від, в інтервалі від…до, з відстані більш(е) (а)ніж у/в, з періодом не менш(е) (а)ніж…у/в)*.

U hrvatskom se ti prijedlozi zovu *sekundarni, nepravi*. Njihovo se značenje može povezati sa značenjem i osnovom koje druge riječi. Oni mogu biti *izvedeni* i *složeni*.

Izvedeni su prijedlozi oni koji nastaju okamenjivanjem nekog oblika imenice. To može biti od akuzativa imenice: *duž*, *kraj*, *mjesto*, *put*, *sred vrh*, i od instrumentala: *pomoću*, *posredstvom*, *povodom*, *putem*, *silom* i dr. Proizvedni mogu podrijetlom biti i glagolski prilozi (*zahvaljujući, isključivši, izuzevši*) (Silić Pranjković 2007:242). Među izvedene prijedloge ubrajaju se i one riječi koje se upotrebljavaju i kao prilozi (uz glagole), i kao prijedlozi (uz imenice). To su: *blizu*, *mimo*, *niže*, *prije*, *pored*, *poslije*, *širom*, *usprkos*, *uprkos*, *van*, *više*, npr.:

Pošli smo *niže* i došli do potoka. Stao je *niže* mosta.

Prije smo se viđali svaki dan. Srela sam ga *prije* pola sata.

Izbacili su ga *van*. Cijelu sam noć bio *van* kuće.

Složeni prijedlozi nastaju iz veze dvaju prijedloga ili prijedloga i imenice, npr.: *ispod, ispred, iza, između, iznad, izvan, nadohvat, nadomak, nakraj, namjesto, naokolo, naprama, nasuprot, navrh, podno, pokraj, poput, pozadi, posred, potkraj, poviše, povrh, uoči, usred, usuprot*.

Među proizvedene ubrajamo i prijedložno padežne izraze *(na osnovi, pod konac, s obzirom na, u skladu s*) (Silić Pranjković 2007: 243)

2.3.2. ***Morfološki sastav***

2.3.2.1.***JEDNOSTAVNI*** (ukr. *прості*)

To su oni prijedlozi koji imaju samo jednu korijensku osnovu, npr.: *за*, *перед*, *на*, *коло*, *між*.

U hrvatskom su to npr.: *za, pred, na, oko, među.*

2.3.2.2.***SLOŽENI*** (ukr. *складні*)

Tvore se od dva ili više prvobitnih prijedloga, npr.: *поверх*, *поза*, *щодо*, *із – за*, *заради*.

U hrvatskom su to npr.: *povrh, iza*, *posred, usred*, *naokolo, iznad.*

2.3.2.3.***SASTAVLJENI*** (ukr. *складені*)

Tvore se od raznih vrsta punoznačnih riječi i od prijedloga, npr.: *у напрямі до*, *назважаючи на*, *слідом за*, *згідно з*.

U hrvatskom je to npr.: *u skladu s.*

U gramatici Silića i Pranjkovića nazivaju se *prijedložno padežni izrazi* (*na osnovi, pod konac, s obzirom na, u skladu s*).

2.3.3. ***Značenje***

2.3.3.1.Značenje u hrvatskom jeziku

2.3.3.1.1. Što se tiče hrvatskog jezika, u *Gramatici Silića i Pranjkovića* u poglavlju o sintaksi prijedlozima se značenja dijele na dimenzionalna i nedimenzionalna. U dimenzionalna se svrstavaju prostorna i vremenska značenja.

2.3.3.1.2. *Prostorna* su primarna, osnovna i najčešća. Ona se dalje dijele na sljedeća:

- predmjesnost (*ispred kuće*)
- izamjesnost (i*za brda*)
- nadmjesnost (*nad rijeku/rijekom*)
- podmjesnost (*pod orah/orahom*)
- unutarmjesnost (*unutar kaznenog rostora*)
- izvanmjesnost (*izvan škole*)
- primjesnost (*blizu kuće*)
- prostornu udaljenost (*daleko od bolnice*)
- bočnu prostornost (*bočno od ulaza*)

- horizontalnu prostornost (*nakraj staze*)
- prostornost po dužini, širini (*uzduž puta*)
- okomjesnost (*oko igrališta*)
- središnju prostornost (*usred grada*)
- prekomjesnost (*preko planine*)
- visinsku prostornost (*na razini mora*)
- međumjesnost (*između mladenaca*)
- umjestomjesnost (*umjesto škole sagradili hotel*)
- prostornu sučeljenost (*nasuprot bolnici/bolnice*)
- usmjerenu prostornost (*stići na cilj*)
- ablativnu prostornost (*doći iz škole*).

2.3.3.1.3. *Vremenska* značenja se dijele na sljedeća:

- istodobnost (*za ljetnih vrućina*)
- prijevremenost (*prije godinu dana*)
- poslijevremenost (*poslije rata*)
- krozvremenost (*kroz cijelu godinu*)
- ablativnu temporalnost (*iz mladih dana*)
- izmeđuvremenost (*između srijede i četvrtka (zabolio zub)*)
- unutarvremenost (*obaviti što u tjedan dana*)
- okovremenost (*oko Božića*)
- usporednu temporalnost (*preko/više/iznad dva mjeseca (trajati)*)
- prostornu temporalnost (*po magli (voziti*))
- direktivno-graničnu temporalnost (*do veljače*)

- sredvremenost (*usred ljeta*)
- ekstremalnu temporalnost (*početkom/na početku stoljeća*)
- socijativnu temporalnost (*s vremenom*)
- umjestovremenost (*mjesto/umjesto nedjeljom*)
- kauzalnu temporalnost (*u povodu/povodom božićnih blagdana*).

2.3.3.1.4. *Nedimenzionalna značenja* prijedloga odnose se na složenije logičke odnose, na pripadnost, sredstvo, način, uzrok, posljedicu, uvjet i sl. Takvih značenja prijedloga ima jako velik broj, a ova su najčešća:

- odnosnost (glede našeg dogovora)
- značenje podrijetla ili poticanja (po ocu (biti nagle naravi))
- značenje načina (od srca (se smijati))
- značenje namjere ili cilja (za pravdom (težiti))
- uzročnost (iz neznanja (krivo postupiti))
- usporednost (preko tisuću kuna(potrošiti))
- posvojnost (kod starijih osoba (srčane tegobe))
- dijelnost (među životinjama(voli samo divlje))
- suprotnost (nasuprot očekivanjima (uspjeti))
- dopusnost (unatoč nastojanju (nije uspio))
- značenje izuzimanja (bez predsjednika (početi sjednicu))
- značenje društva (s kolegama (doći))
- značenje sredstva (putem pošte (poslati))
- značenje kakvoće ((stolac) s naslonom)
- uvjetnosti (bez vode (nema života))

- značenje zamjene (umjesto mesa (jesti povrće))
- značenje sličnosti. (poput prosjaka (moliti)).

2.3.3.2. Značenje u ukrajinskom

U ukrajinskim gramatikama srećemo različite podjele prijedloga prema značenju, ovo je jedna od najčeščih (Gorpynyč 2004:264). U njoj se prema značenju prijedlozi dijele na:

- prostorne (*просторові*),
- vremenske (*темпоральні*),
- uzročni (причинові),
- ciljni (цільові),
- uvjetni (умовні),
- dopusni (допустові).

2.3.3.2.1.PROSTORNI (ukr. *просторові*)

Prvotni prijedlozi imaju primarno prostorno značenje. Prostornost je najstarija kategorija u prijedloga.

Prostorni rijedlozi označuju neposredno mjesto prebivanja predmeta prema prostornom orjentiru, funkciju prostorne koordinate i stranu prostornog orjentira prema kojoj čine potrebnu točku u prostoru, put kretanja, početne i završne točke kretanja također.

U mnogobrojnu grupu prostornih prijedloga ulaze ovi prijedlozi: *біля*, *над*, *перед*, *до*, *з*, *при*, *на*, *за*, *край*, *кінець*, *під*, *понад*, *поряд*, *поруч*, *коло*, *у*, *серед*, *поверх*, *навколо*, *спереду*, *уздовж*, *близько*, *між* i dr.

U hrvatskom su to: *pored*, *pokraj*, *kraj*, *nad*, *pred*, *do*, *iz*, *pri*, *na*, *za*, *pod*, *iznad*, *oko*, *okolo*, *u*, *sred*, *naokolo*, *ispred*, *uzduž*, *blizu*, *među*, *niz*, *uz* i dr.

Npr. Діти бігали *біля* хати. Djeca su trčala *pored* kuće.

Птахи летіли *над* морем. Ptice su letjele *nad* morem/*iznad* mora.

Сусід гуляв *перед* будинком. Susjed je šetao *pred* zgradom/*ispred* zgrade.

Батько пішов *до* аптеки. Otac je otišao *do* ljekarne.

Товариші приїхали *з* України. Prijatelji su doputovali *iz* Ukrajine.

2.3.3.2.2.VREMENSKI (ukr. *часові, темпоральні*)

U ukrajinskome su to: npr.: *одночасно з, під час, після, пізніше, протягом, раніше, наприкінці*.

Npr.: *Після* заняття діти граються. *Poslije* škole/nastave djeca se igraju.

Під час святкування приїхали до нас гості. *Za vrijeme* blagdana doputovali su nam gosti.

U hrvatskom su najčešći ovi vremenski prijedlozi: *prije, poslije, za, od, do, nakon, u, u roku od, oko, usred, početkom, krajem, sredinom.*

2.3.3.2.3.PROSTORNI I VREMENSKI

Neki od njih mogu označavati i prostor i vrijeme, npr.: *біля, близько, в, від, до, вслід за, слідом за, з, за, коло, між, на, над, перед, під, по, при, серед, через, о*.

Npr. *за* десять хвилин, *за* п'ять метрів / za deset minuta, (za) pet metara od,

серед поля, *серед* ночі / usred polja, usred noći,

через річку, *через* годину / preko rijeke – kroz sat vremena / za sat vremena.

2.3.3.2.4.*UZROČNI* (ukr. *причинові*) *(podjela prema gramatici Mojsijenko 2013:488)*

Prijedlozi kojima se izražava značenje uzroka su: *з, за, від, через, перед, завдяки, у результаті, під впливом, внаслідок, у зв'язку, у силу, з огляду на, зважаючи на*.

Npr. Перенесли (засідання) *з огляду на* обставини = Prenijeli/prebacili su (sjednicu) *s obzirom na* okolnosti.

урочистість *з нагоди* відкриття = svečanost *u povodu* otvorenja

U hrvatskom uzročno značenje izažavaju prijedlozi *zbog, uslijed, od, iz, zahvaljujući, na osnovi, na temelju, prema, povodom, u povodu*.

2.3.3.2.5.CILJNI (ukr. *цільові*) *(Mojsijenko 2013:488)*

Ciljni prijedlozi u ukrajinskom su: *для, на, за, по, під, про, задля, ради, заради, з метою, в інтересах, з нагоди, з приводу, на випадок, залежно від, на знак, на предмет, у справах, в справі, в ім'я, на честь*

Npr. працюю *в інтересах* справи = radim *u intersu* posla
планую *на* майбутнє = planiram *za* budućnost

U hrvatskom su ciljni sljedeći prijedlozi: *za, na, po, radi*.

2.3.3.2.6.UVJETNI (ukr. *умовні*) *(Mojsijenko 2013:488)*

Među uvjetne prijedloge ubrajamo*: у (в), з, без, при, у випадку, у разі, перед, за умови, при умови*

Npr. …розпорядився за умови оплати = *u slučaju plaćanja odredio je…*
…буржуазія може зберігати свої позиції тільки за умови підтримки її ззовні… = *…buržoazija može sačuvati svoje pozicije samo u slučaju podrške iznutra…* (Комуніст України, 3, 1961, 45)

В разі потреби кожний співробітник має обняти репортерську службу… = *u slučaju potrebe svaki suradnik treba vršiti reportersku službu… (Іван Франко, IV, 1950, 46)*

U hrvatskom su ovi uvjetni prijedlozi najčešći*: kraj, pri, uz, u slučaju, bez.*

2.3.3.2.7.DOPUSNI (ukr. *допустові*) *(Mojsijenko 2013:488)*

U ukrajinskom su dopusni prijedlozi: *всупереч, наперекір, на (у) противагу, незважаючи на, незалежно від, у розріз з, при, попри*
Npr. працюю *усупереч* утомі = radim *unatoč* umoru
приїду *незалежно від* обставин = doći ću *bez obzira na* okolnosti
зійшлися *попри* мороз = našli/skupili/susreli su se *bez obzira na* hladnoću

U hrvatskom se među dopusne ubrajaju *: unatoč, ni pored,* uz.

2.3.3.2.8. Zanimljiva je i nešto drugačija podijela prijedloga prema značenju koju daju Ivan Vyhovanec' i Kateryna Gorodens'ka u knjizi *Teoretyčna morfologija ukrajins'škoji movy*.

U njoj se prijedlozi dijele u tri osnovne skupine: prostorni, vremenski i logički.

1) PROSTORNI

Prema osnovnoj semantičkoj oznaci prostorni se prijedlozi djele na:

a. kontaktne (ukr. *контактні*) (*в хаті, серед кімнати*)

Ukazuju na:

- kontakt s unutarnjim dijelom prostornog orjentira (*в хаті*, *серед світлиці*),
- s njegovom površinom (*на черені*, *зверху води*) ili
- s unutrašnojim diijelom predmeta ili njegove površine, općenito, bez utočnjavanja (*посеред двору*)

b. distantne (ukr. *дистантні*) (*недалеко колиби, навколо ставка*)

Autori dalje određuju 5 vrsta distantne lokalizacije u vezi prostornog orjentira:

I. općenitu distantnu lokalizaciju (*поза кімнатою, за горами*)

II. lokalizaciju prema oznaci bliskosti – udaljenosti (*біля кошари, недалеко колиби*

III. lokalizaciju po krugu (*навколо ставка довкола міста*)

IV. lokalizaciju među prostornim orjentirima (*між рогами поміж соснами*)

V. lokalizaciju u vezi horizontalne ili vertikalne osi, dijeli se na 5 podgrupa prijedloga koji:

- označavaju mjesto pred prostornim orjentirom (перед хатою, попереду колони) ili međusobno simetrični razmještaj predmeta (вони стоять один проти одного, сів насупроти мене)
- označavaju mjesto iza prostornog orjentira *(за хатою, поза мною, позад будинку, ззаду рядка*)
- ukazuje na mjesto s bočne strane blizu prostornog orjentira (*сиділи поряд з капітаном, жив поруч із лісом*)
- točno određuju bočnu stranu prostornog orijentira (ліворуч від дороги, праворуч від озеречка)
- označavaju mjesto s obje strane predmeta (*обабіч дороги, обіруч крісла*) i određuju mjesto na bliskoj udaljenosti od završnog dijela ili samog kraja predmeta (*кінець стола, край віконця*)

2.) VREMENSKI

Osnovna semantička oznaka vremenskih prijedloga je *istovremenost – raznovremenost* (ukr. одночасність - різночасність)

- Prijedlozi sa značenjem istovremesnosti ukazuju na vremenski odsječak dijelom popunjen obznanjenom pojavom (***у*** *понеділок,* ***у*** *цей час,* ***протягом*** *зими,* ***упродовж*** *свого існування*)
- Prijedlozi sa značenjem raznovremenosti dijele se u dvije grupe:

a) Vremenska prethodnost (ukr. *часова попередність*) (***перед*** *виїздом,* ***під*** *ранок,* ***раніше*** *сонця*)

b) Vremenska susljednost (ukr. *часова наступність*) (***після*** *битви,* ***по*** *обіді,* ***пізніше*** *сестри*)

3.) LOGIČKI

Logički prijedlozi čine poseban semantički tip prijedloga.
Među logičke autori ubrajaju:

a) uzročne (ukr. причинові) (*помер* ***через*** *поранення, помер від старості*)
b) ciljne, (ukr. цільові) (***для*** *більшої певності він понюхав корінці, пішла* ***по*** *воду*)
c) odnosne (ukr. відповідні) (***згідно з*** *тутешніми звичаями,* ***відповідно до*** *змін*)
d) dopusne (ukr. допустові) (***незважаючи на*** *погрози,* ***попри*** *їх волі*)

2.3.4. Riječi i konstrukcije koje se nazivaju prijedlozima

2.3.4.1. U Akademijinoj gramatici[63] prijedlozi su podijeljeni u četiri skupine*:*

- U prvoj se nalaze prijedlozi koji su netvorbene riječi (*bez, do, k, na*...).
- U drugoj su skupini prijedlozi koji su složeni od dvaju prijedloga (*ispod, između, posred*...).
- U treću skupinu ubrajaju se prijedlozi koji su složeni od prijedloga i imenice (*nadohvat, pokraj, umjesto, uzduž*...).
- U četvrtu skupinu ubrajaju se prijedlozi nastali popredloženjem samih imenica i priloga (*čelo, kraj, mjesto, put*...).

Pravim prijedlozima smatraju se prijedlozi koji su netvorbene riječi i među njima se ne mogu javiti novi. Češći je slučaj da oni iščezavaju iz upotrebe.

Zbog popredloženja novi se prijedlozi mogu očekivati u skupini gdje su prijedlozi složeni od prijedloga i imenice ili u skupini gdje su prijedlozi nastali popredloženjem samih imenica i prijedloga. Ali i tu se novi prijedlozi mogu pojaviti ipak u razmjerno ograničenom opsegu, jer je mijenjanje jezika polagan proces, a prijedlozi koji sudjeluju u popredloženju ograničen skup riječi.

S obzirom da je granica između vrsta riječi u preobrazbi vrlo neodređena, neke se riječi mogu protumačiti dvojako: kao na primjer prijedlog *usprkos* (*uprkos*) koji je nastao srastanjem, pa popredloženjem. Kod njega se još jasno vide sastavni dijelovi i izvorno značenje. Isto je tako nastao i prijedlog *nadohvat* koji se upotrebljava i kao veza prijedloga i imenice i piše odvojeno:

*Toga časa, gotovo **nadohvat** ruke, pred Kaparu izmili tenk* (Jože Horvat. *Mačak pod šljemom* [str. 125],

*Bela odgovori: – Pa to nije daleko. Jedva **na dohvat** jedne serpentine* (Milan Begović. *Giga Barićeva*).

[63] Babić, S., Brozović, Moguš, M., Pavešić, S., D., Škarić, I., Težak, S. (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika. Nacrti za gramatiku.* – Zagreb: HAZU i Globus.

2.3.4.2. Slijedi podjela prijedloga na prijedloge u užem smislu i na riječi koje su bliske prijedlozima. Tu je podjelu u Rječniku ukrajinskih prijedloga[64] predložio M. J. Konjuškevyč (М. Й. Конюшкевич), a kriterije po kojima su svrstani u tu podjelu odredio je I. G. Danyljuk (І. Г. Данилюк):

1) Prijedlozi u užem smislu:

U tu se skupinu ubrajaju svi tradicionalno kvalificirani prijedlozi tipa *без, до, з, від, крім, проти, ради, серед, в/у, за, для, між*.

2) Riječi koje se koriste u značenju prijedloga:

U ovu skupinu ubrajaju se riječi koje imaju odgovarajuću zamjenu među prijedlozima, ali sadrže i dodatne elemente (*у напрямку до = до*).

3) Riječi koje služe u funkciji prijedloga:

U tu skupinu ulaze i takvi elementi koji se mogu izostaviti, bez odgovarajuće zamjene, a da se značenje ne promijeni (*розмовляв із дівчиною на ім'я Настя = розмовляв із дівчиною Настею*).

4) Riječi koje po analogiji igraju ulogu prijedloga:

Ovo je dosta ograničena skupina i njenu osnovu čine strukture s količinskim značenjem nekih mjera (dužina, dubina, veličina, debljina, širina, opseg). Na primjer *завдовжки понад*, *завтовшки понад*, *завширшки понад*, *з відстані понад*.

[64] Загнітко, А. П. (2007) *Словник українських прийменників* – Донецьк: БАО.

5) Riječi koje se u pojedinim slučajevima mogu koristiti kao prijedlozi:

To su takve tvorevine kod kojih je uključena određena slikovitost i koji se koriste u ulozi prijedloga samo u pojedinačnim slučajevima. *На світанку людської історії.*

2.3.5. Prijedložno – padežni izrazi u literaturi

S obzirom da se u literaturi može naći više termina u upotrebi, treba najprije razjasniti terminologiju u ovom poglavlju.

Prijedložni izraz je prijedlog koji se sastoji od više riječi (npr. *na početku*), a termin *prijedložno-padežni izraz* se odnosi na sintaktičku vezu prijedloga (neovisno o tvorbi, on i sam može biti prijedložni izraz) i padežnog oblika imenice (npr. *uz drvo, na početku desetlejća*).

U starijoj literaturi se za *prijedložni izraz* (*na početku, u skladu s*) može pronaći i naziv *složeni prijedlog*, dok *prijedložni izraz* ili *prijedložna konstrukcija* označuje vezu prijedloga i zavisne riječi.

Ja sam u svom radu prihvatila ovu noviju terminologiju (prijedložni izraz = *na početku*; prijedložno-padežni izraz *na početku desetljeća*) iz tog razloga što mi se ti termini čine već na prvi pogled jasniji. Vidljivije je kod njih po samom nazivu o kakvom je prijedlogu riječ.

To je što se tiče terminologije. A što se tiče obrade prijedložno-padežnih izraza slijedi kratki pregled iz hrvatskih gramatika i radova (s napomenom da je u većini gramatika upotrebljena starija terminoogija).

Prijedložno-padežne izraze u hrvatskom književnom jeziku gramatike ne obrađuju kao dio poglavlja o prijedlozima. U *Sintaksi hrvatskog književnog jezika*[66] R. Katičića za prijedložne izraze stoji:

„U prijedložnim izrazima zavisi padež od prijedloga. Svaki prijedlog zahtijeva svoj padež. ili razne padeže prema raznim svojim značenjima. Sintaktički tvore takvi prijedložni izrazi nerazdvojivu cjelinu i tek kao takva cjelina dobivaju svoje mjesto u rečeničnom ustrojstvu. Stoga padeži u prijedložnim izrazima gube svako vlastito značenje.“ (Katičić 1986: 87).

Postoji nekoliko radova o prijedložnim i prijedložno-padežnim izrazima koji su izišli u raznim časopisima, pa ih navodim. Na primjer, A. Menac napisala je 1959. godine doktorsku disertaciju s naslovom *Besprijedložne i prijedložne konstrukcije s vremenskim značenjem u suvremenom ruskom i hrvatskosrpskom jeziku*.

[66] Katičić,R. (1986) *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. – Zagreb: JAZU i Globus.

O prijedložnim izrazima govori i rad i Lj. Popović[67] objavljen u *Našem jeziku*.

U časopisu Staroslavenskog instituta *Slovo* izišao je članak Jasne Vince s nazivom *Prostorni prijedložni izrazi u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku*[68]**.**

O prijedložnim izrazima u hrvatskom i ruskom jeziku pisala je u svojoj doktorskoj disertacij[69]i, a kasnije i knjizi[70] Ivana Matas Ivanković i u članku izdanom u zborniku Zagrebačke slavističke škole[71]**.**

Vanja Švaćko napisala je dva rada o prijedložnim izrazima u *Raspravama ZHJ*[72] i u *Filologiji*[73]**.** V. Rišner pisala je o odnosu uporabe bliskoznačnih prijedložnih izraza[74]. M. Glušac pisala je o prijedložnim izrazima vremenskoga značenja u suvremenome hrvatskom jeziku[75].

U Katičićevoj *Sintaksi hrvatskoga književnoga jezika* opisuje se funkcija prijedložno-padežnih izraza u rečenici, pa se tako navode primjeri za funkciju atributa (*Čovjek **bez ruke** ušao je u sobu*), priložne oznake (*Zabranjeno je hodanje **po pruzi***) i objekta (*Oskudjevaju **u hrani***).

Na kraju mogu primijetiti da pojedini lingvisti pišu i objavljuju o ovoj aktualnoj temi, ali za sada još nije u većem opsegu samostalno predstavljena u hrvatskim gramatikama, već se u raznim kontekstima samo spominje.

Najčešći prijedložni izrazi koji se sreću u gramatikama su: *s obzirom na, bez obzira na, u skladu s, u zamjenu za, u odnosu na, u vezi s, u odnosu prema, na čelu s, s tim u vezi, u roku od*.

---

[67] Popović, Lj. (1960) *Predloški izrazi u savremenom srpskohrvatskom jeziku* // Naš jezik, XV, sv. 3–4, str. 195–220**.**

[68] Vince, J. (2010) *Prostorni prijedložni izrazi u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku* // Slovo, br. 60, Zagreb.

[69] Matas Ivanković, Ivana (2006) *Prijedlozi s genitivom u hrvatskom i ruskom jeziku*, doktorska disertacija. Zagreb.

[70] Matas Ivanković, I. (2014) *Izražavanje prostora i vremena prijedlozima s genitivom u hrvatskom i ruskom jeziku*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

[71] Matas Ivanković, I. *Izražavanje prostornih značenja prijedložno – padežnim izrazima* // Zbornik radova 37. seminara Zagrebačke slavističke škole / Mićanović, Krešimir (ur.). Zagreb

[72] Švaćko, V. (1993) *Funkcija i status prijedložnih izraza* // Rasprave ZHJ, 19. Str. 353–361.

[73] Švaćko, V. (1994) *Prijedložni izrazi kao gramatička i leksikografska jedinica* // Filologija 22–23. – Str. 307–311.

[74] Rišner, V. (2010) *Odnos uporabe bliskoznačnih prijedložnih izraza* // Sintaksa padeža – Hrvatski sintaktički dani 2 //

[75] Glušac, M. (2012) Prijedložni izrazi vremenskoga značenja u suvremenome hrvatskom jeziku // *Aktualna istraživanja u primijenjenoj lingvistici*, Osijek: HDPL.

2.3.6. Osnovna značenja prijedloga

Kod punoznačnih riječi značenje je razumljivo i izvan konteksta. Međutim, za određivanje značenja kod nepunoznačnih riječi, kao što su prijedlozi, nužno je istraživanje njihove okoline. Treba povezati njihovo značenje s općim značenjem padeža uz koji stoje, a zatim odrediti individualno značenje prijedloga, semantiku upravne i zavisne, upravljane riječi, koje prijedlog povezuje. Tako se može opisati puno i pravo značenje nekog prijedloga.

Prema semantičkom značenju najveću grupu prijedloga čine prijedlozi s prostornim značenjem. Prostorno značenje bilo je prvotno i iz njega su se razvila vremenska i ostala značenja.

2.3.6.1. Što se tiče značenja prijedloga u hrvatskom standardnom jeziku, prema *Gramatici Silić i Pranjkovića*, oni se mogu podijeliti na dimenzionalne i nedimenzionalne. Dimenzionalni se odnose na prostor ili vrijeme, a nedimenzionalni na uzrok, način, posljedicu, uvjet, dopuštanje.

Kao i u ukrajinskom standardnom jeziku, prostorna su značenja i u hrvatskom standardnom jeziku osnovna, primarna i najčešća. U gramatici Silića i Pranjkovića detaljnije su opisana glavna prostorna značenja na temelju suodnosa između dvaju predmeta ili dvaju skupova predmeta.

Ovdje ih donosim prema gramatici Silića i Pranjkovića[76]. Temeljna su ova prostorna značenja prijedloga: predmjesnost (preklokalnost), izamjesnost (postlokalnost), nadmjesnost (supralokalnost), podmjesnost (sublokalnost), unutarmjesnost (intralokalnost), izvanmjesnost (ekstralokalnost), primjesnost (adlokalnost), prostorna udaljenost (ultralokalnost), bočna prostornost (lateralna lokalnost), horizontalna prostornost (ekstremalna lokalnost), prostornost po dužini, odnosno po širini (prolokalnost), okomjesnost (cirkumlokalnost), središnja prostornost (centrumlokalnost), prekomjesnost (translokalnost), visinska prostornost (ekvilokalnost), međumjesnost (interlokalnost), umjestomjesnost (alterlokalnost), prostorna sučeljenost (frontalna lokalnost), usmjerena prostornost (direktivna lokalnost), ablativna prostornost (ablokalnost).

[76] Silić, J., Pranjković, I. (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika*. – Zagreb: Školska knjiga.

Drugu skupinu čine vremenska značenja, mogu se izdvojiti ova: istodobnost (simultanost), prijevremenost (anteriornost), poslijevremenost (posteriornost), krozvremenost (protemporalnost), ablativna temporalnost (abtemporalnost), izmeđuvremenost (intertemporalnost), unutarvremenost (intratemporalnost), okovremenost (cirkumtemporalnost), usporedna temporalnost, „prostorna temporalnost“, direktivno – granična temporalnost, sredvremenost (centrumtemporalnost), ektremalna temporalnost, socijativna temporalnost, umjestovremenost (altertemporalnost), kauzalna temporalnost.

Nedimenzionalna značenja prijedloga odnose se na pripadnost, sredstvo, način, uzrok, posljedicu, uvjet. Najčešća nedimenzionalna značenja su ova: odnosnost (relativnost), značenje podrijetla ili potjecanja (ablativnost), značenje načina (modalnost), značenje namjere ili cilja (finalnost), uzročnost (kauzalnost): djelatni uzrok, uzrok motiva, uzrok kriterija, uzrok povoda, usporednost (komparativnost), posvojnost (posesivnost), dijelnost (partitivnost), suprotnost (adverzativnost), dopusnost (koncesivnost), značenje izuzimanja (ekskluzivnost), značenje društva (socijativnost), značenje sredstva (instrumentalnost), značenje kakvoće (kvalitativnost), uvjetnost (kondicionalnost), značenje zamjene (supstitutivnost), značenje sličnosti (similitativnost).

2.3.6.2. U ukrajinskom standardnom jeziku među prijedlozima najveći je broj onih s prostornim značenjem. Prostorne prijedloge s obzirom na karakteristiku odnosa koju prenose možemo podijeliti u nekoliko grupa.

U prvoj su grupi prostorni prijedlozi koji označuju mjesto radnje, odgovaraju na pitanje *gdje*, npr.: *зупинились біля села*, *бігав по стадіону*, *летить над морем*

Unutar grupe prijedloga koji označuju mjesto radnje neki označuju kontaktne odnose (*на столі*, *в кишені*, *посеред поля*), a drugi pak odnose prostorne bliskosti (*біля лісу*, *над морем*, *під ліжком*, *поблизу школи*, *неподалік від селища*, *перед будинком*, *за горою*).

Drugu grupu čine prijedlozi koji označuju smjer kretanja, odgovaraju na pitanja *kuda*, *otkuda*. *пішов до школи*, *приїхав з міста*.

U trećoj su grupi prijedlozi koji vežući se uz jedan padež označuju mjesto radnje, a vežući se uz drugi padež smjer kretanja. Na primjer, prijedlozi *у* (*u*) i *на* (*na*) kada stoje uz lokativ označuju mjesto radnje (*росте у полі*, *лежить на столі*), a kada stoje uz akuzativ označuju smjer kretanja (*побіг у поле*, *поклав на стіл*).

U četvrtoj grupi nalaze se takozvani distributivni prijedlozi koji, iako se upotrebljavaju s istim padežom, izražavaju mjesto radnje ili smjer, ovisno o predikativnoj osnovi (*посадили вздовж дороги* – (де?) – *майнув уздовж дороги* (куди?).

Prijedlozi s vremenskim (temporalnim) značenjem svojim su nastankom uglavnom vezani uz prostorne prijedloge, što znači da isti prijedlog može izražavati i prostorne i vremenske odnose *(біля, близько, в, від (од) до, впродовж, вслід за, слідом за, з, за, коло, між, межи, поміж, на, над, перед, під, по, при, проти, серед, посеред, через, о (об)).*

Na primjer: за п'ять кілометрів – за хвилину, серед степу – серед дня, через поле – через годину.

Manji broj prijedloga izražava isključivo vremensko značenje (*одночасно з, під час, після, пізніше, опісля, протягом, раніше* (*раніш*), *у міру, в процесі, у ході, напередодні, наприкінці, починаючи з*).

Osim prostornih i vremenskih prijedloga u ukrajinskom jeziku postoji grupa prijedloga takozvanih logičnih odnosa. Ti prijedlozi označuju uzročne, dopusne, objektne, ciljne odnose.

Među uzročnim prijedlozima dominantan je prijedlog *через* („***Через*** *ту бандуру бандуристом став", нар. пісня*). Osim njega koriste se još i prvotni prijedlozi: *від* (*засміявся* ***від*** *радості*), *за* („***За*** *дурною головою і ногам горе", присл.*), *з* (*засумував* ***з*** *горя*), te sekundarni prijedlozi i prijedložni izrazi: *внаслідок, у результаті, завдяки, у зв'язку з, у силу, з приводу, з нагоди, з огляду на, зважаючи на*.

Među ciljnim prijedlozima dominantan je prijedlog *для* (*подарунок для мами*), *на* (*подарував на згадку*), *під* (*скопали землю під грядку*), *по* (*пішла по воду*), *з метою, ради, заради, задля, на предмет, в ім'я, в інтересах, про* (*про всяк випадок*).

Ciljni prijedlozi mogu se podijeliti u dvije grupe s obzirom na nijansu značenja koju izražavaju. U prvoj su grupi oni koji prenose odnose cilja (*для, з метою, на предмет*), a u drugoj ciljni prijedlozi koji u sebi izražavaju odnos posvete nekomu / nečemu (*в інтересах справи, на знак пошани, на честь прибуття*).

Dopusne odnose izražavaju prijedlozi *всупереч, наперекір, незважаючи на, незалежно від, попри, при*, na primjer: *всупереч логіці, наперекір стихіям, при всій повазі до вас*. Najviše se upotrebljava *незважаючи на*.

Također se mogu odijeliti prijedlozi koji označuju uvjetnost: *у разі*, *на випадок* (*у разі перемоги*..., *на випадок дощу*...).

Prijedlozi koji označuju odnose podudarnosti / nepodudarnosti, sukladnosti / nesukladnosti jesu: *відповідно до*, *згідно з*, *залежно від*, *виходячи з*, *у світлі*, *у дусі*, *у розрізі*, *на підставі*, *за*, na primjer: *згідно з постановою*, *відповідно до наказу*, *за рішенням колективу*. Najčešće se upotrebljavaju *відповідно до*, *згідно з*. U skupinu koja izražava nepodudarnost i nesukladnost ulaze prijedlozi *у розріз*, *на противагу*.

2.3.7. Pitanje pravila pisanja prijedloga

U ovom potpoglavlju daju se pravila ili specifičnosti u vezi pisanja prijedloga i/ili njihovih inačica u standardnom hrvatskom i ukrajinskom jeziku.

2.3.7.1. Pravopis prijedloga u ukrajinskom standardnom jeziku

Prema novijim pravopisima kao što su Ukrajinski pravopis[77] iz 2007. godine i Ukrajinski pravopis[78] iz 1993. godine prijedlozi se u pravilu pišu odvojeno od riječi na koju se odnose i u osnovi stoje ispred nje. To se pravilo odnosi na *prvotne* prijedloge (*на*, *під*, *за*, *про* itd..).

Što se tiče *izvedenih* prijedloga, oni se pišu kao jedna riječ i također stoje odvojeno od riječi na koju se odnose (*перед, мимо* itd).

Složeni prijedlozi kojima prvi dio počinje sa ***з***, ***із*** pišu se s crticom. (*з–під*, *з–над*, *з–поміж*, *з – посеред*, *з – поза*).

Izvedeni prijedlozi koji potječu od priloga, imenskih ili glagolskih riječi pišu se zajedno (*близько, перед*).

Kod složenih prijedloga svaka se komponenta piše odvojeno (*у зв'язку з*, *згідно з*, *залежно від*, *на шляху до*, *незважаючи на*, *у напрямку до*, *у відповідь на*, *слідом за*, *на відміну від*).

Danas u ukrajinskom jeziku postoji prijedlog ***у/в***. Upotreba se ovih alomorfa određuje pravilima ortoepije (*був у нього*, *була в нього*). Na početku rečenice prednost se daje alomorfu *у* ako iduća riječ počinje suglasnikom, a alomorfu *в* ako samoglasnikom (*у Києві... в Одесі*...). Ranije su to bila dva prijedloga – ***въ*** i ***у***. Imali su različite funkcije. ***Въ*** se koristio u konstrukcijama

[77] Український правопис (2007) Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. — К. Наук. думка.

[78] *Український правопис* (*1993)– 4-е вид., випр.* та *доп.* – К.*: Наук. думка.*

s akuzativom i lokativom, a ***y*** jedino s genitivom[79]. Kasnije je (oko 11. – 12. st.) došlo do njihova spajanja.

2.3.7.2. Pravopis prijedloga u hrvatskom standardnom jeziku

Pravopisno pitanje u hrvatskom je sastavljeno i rastavljeno pisanje prijedloga. Prijedlozi sastavljeni od dviju sastavnica pišu se kao jedna riječ (jednorječnice) za razliku od pisanja prijedloga u prijedložno-padežnih izraza:

Platiti ***uime*** *duga* (prijedlog)

Govoriti ***u ime*** *svih* (prijedložno-padežni izraz)

Staviti knjigu ***nadohvat*** *ruke* (prijedlog)

Opasni predmeti ne smiju biti ***na dohvat*** *djeci* (prijedložno-padežni izraz)

Kao više riječi pišu se sveze riječi u prijedložnoj konstukciji (višerječnice):

Doći ***do kraja*** *ulice* (prijedložna skupina)

Razjasniti sve ***dokraja*** (prilog)

Zvuk je dopirao ***s kraja*** *ulice* (prijedložna skupina)

Sjesti ***skraja*** *stola* (prilog)

2.3.7.3. Red riječi i navezak kod prijedloga u hrvatskom standardnom jeziku

Prijedlozi dolaze uz imenice (*pokraj pećі*), pa tako i poimeničene pridjeve (*na engleskom*), zamjenice (*kod njih*), uz priloge (*do danas*), brojeve (*svi za jednoga*) te čine s njima prijedložne spojeve (morfosintaktičke jedinice).

[79] Безпояско, С. П. (1960) *Історична морфологія української мови (Нариси із словозміни та словотвору)*. – Ужгород: Закарпатське обласне видавництво. – Str. 390.

Većina prijedloga stoji ispred riječi na koju se odnosi. Samo rijetki prijedlozi (*radi, nasuprot, unatoč, uprkos, usprkos*) mogu stajati i iza tih riječi. Takvi se prijedlozi katkada nazivaju još i poslijelozima. Njihova je upotreba stilski obilježena:

Sve šale radi. Nazor, Pustinjak

Rajković sjeđaše njoj nasuprot. Car Emin, RMS

Poezija gramatici unatoč (*ili*: *njojzi zahvaljujuć)*. K. Pranjić, Jezikom i stilom kroza književnost, 171).

Prijedlozi *bez, iz, k, kroz, nad, niz, nuz, od, pod, pred, s, uz* dobivaju navezak *-a* pa se javljaju i u varijanti *beza, iza, ka, kroza, nada, niza, nuza, oda, poda, preda, sa, uza*, tako se navodi u *Akademijinoj gramatici*[80].

Varijante s naveskom upotrebljavaju se zbog glasovnih ili morfoloških razloga. Kad se navezak koristi iz glasovnih razloga, izbjegavaju se neuobičajene glasovne skupine, gubljenje (S. Babić i dr. 1991:726)) ili udvajanje suglasnika.

2.3.7.4. Red riječi i variante u ukrajinskom jeziku

Kao u i u hrvatskom, i u ukrajinskom postoji prijedlog koji može stajati nakon riječi na koju se odnosi (післяйменники). U praslavenskom i staroruskim jeziku to su bili *для* i *ради*, a u suvremenom ukrajinskom jeziku moće se još samo sresti *ради* u postpoziciji

Npr. *Чого ради?*

Справедливості ***ради*** *слід наголосити…* (Україна в революційну добу. Том І. Рік 1917, Валерій Солдатенко)

[80] Babić, S., Brozović, Moguš, M., Pavešić, S., D., Škarić, I., Težak, S. (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika. Nacrti za gramatiku.* – Zagreb: HAZU i Globus. Str. 726.

3. O GENITIVU

U ovom poglavlju predstavit će se kako je genitiv obrađen u hrvatskim i ukrajinskim gramatikama i rječnicima.

3.1. O genitivu u hrvatskim gramatikama

Genitiv je zavisni padež. Kao i drugi zavisni padeži i on izriče različite odnose onoga što znači osnova riječi u genitivu i onoga što znače riječi s kojima je povezan ili pak podupire ili pobliže određuje značenje prijedloga i zajedno s njim čini jednu obličnu cjelinu – formem (S. Babić i dr. 1991: 488).

Ta povezanost onoga što znači osnova kosih padeža s drugim riječima u rečenici može biti unutrašnja, tijesna, uzročna i prijeko potrebna za razumijevanje rečenice, a može biti i vanjska, slobodna, kad se daju naknadni podaci i slučajne ili popratne okolnosti. Genitiv izriče unutrašnju uzročnu vezu, ima najširu službu. Pokazuje djelomičnost, otkidanje, udaljavanje, približavanje, potjecanje, pripadanje (E. Barić i dr. 2005: 102).

Za genitiv se najčešće kaže da je padež ticanja. I u gramatici Silića i Pranjkovića ističe se kako od svih kosih padeža genitiv ima najšire i najopćenitije značenje, odnosno da genitiv označuje da je kakav predmet u širem smislu u odnosu s nekim drugim predmetom. Taj odnos može biti prostorni ili vremenski, a može biti i logički složeniji (Silić i Pranković 2007: 201).

S obzirom na konkretna značenja koja izriče i na službu koju vrši izdvaja se više različitih tipova besprijedložnog genitiva. U gramatici E. Barić i dr. i u onoj Silića i Pranjkovića autori su naveli sljedeće tipove genitiva:

Gramatika E. Barić i dr.:

- **posvojni genitiv (posesivni)** (*Kaput tvoga brata pao je s vješalice.*)
- **genitiv subjektni** (*Čulo se samo pjevanje ptica.*)
- **genitiv objektni** (*Izgubio sam osjećaj vremena.*)

- **objasnidbeni (eksplikativni) genitiv** (*U jeseni se skupljaju plodovi truda.*)
- **genitiv svojstva** (*On je čovjek dobre naravi.*)
- **dijelni (partitivni) genitiv** (*Popio je čašu vina.*)
- **genitiv cjeline** (*Stajao je na uglu ulice.*)
- **slavenski genitiv** (*Ne znam puta, ne znam staze.*)
- **genitiv sadržaja** (*Na licu mu se razlio izraz neizrecive nježnosti.*)
- **genitiv vremena** (*Jednoga dana vratit će se mir.*).

Gramatika Silića i Pranjkovića:

- **posvojni genitiv** (*Vratila se sestra moga prijatelja.*)
- **subjektni genitiv** (*Povratak ratnika uveselio je sve mještane.*)
- **objektni genitiv** (*Dogovorili su gradnju bolnice.*)
- **objasnidbeni (eksplikativni) genitiv** (*Napravili su to u znak dobre volje.*)
- **genitiv svojstva ili kvalitativni genitiv** (*Stajala je s mladićem duge kose.*)
- **dijelni (partitivni) genitiv** (*Čujem buku koraka mnoštva prolaznika.*)
- **slavenski genitiv** (*Ne podnosi ljetnoga sunca.*)
- **vremenski genitiv** (*Svakoga mjeseca idem u kino.*)
- **genitiv igre** (*To izgleda kao igranje mačke i miša.*)
- **genitiv dobi** (*Bio je to muškarac srednjih godina.*)
- **ablativni genitiv** (*Uspjela je brzo oslooboditi se treme.*)
- **genitiv podrijetla** (*Ona je kći dobrih roditelja.*)
- **emfatični genitiv** (*Čudna li čuda!*)
- **genitiv zaklinjanja** (*Tako mi svega!*)
- **genitiv obilja ili oskudice** (*Sit sam svega. Bit ćeš kruha gladan.*)
- **genitiv cijene (genitiv vrijednosti)** (*On je čovjek dostojan poštovanja.*).

Gramatika Dragutina Raguža

- **posvojni genitiv** (*kuća njegova oca*)
- **subjektni genitiv** (*ljubav majke*)
- **objektni genitiv** (*odgoj djece*)

- **genitiv opće pripadnosti** (*tema razgovora*)
- **vremenski genitiv** (*Došla je prošloga četvrtka*)
- **kvalitativni genitiv** (*djevojka crnih očiju*)
- **ablativni genitiv** (*Oslobodite se straha!*)
- **dijelni (partitivni) genitiv** (*malo kruha*)
- **„slavenski" genitiv** (*Ne pijem ja kave*.)
- **genitiv divljenja ili iznenađenja** (*Lijepoga dana!*)
- **s riječima *eno, evo, eto*** (*Evo njih. Eto njega*.)
- **genitiv zakletve** (*Poštenja mi!*).

Tablica 1. *Prikaz vrsta genitiva u 3 hrvatske gramatike:*

Gramatika E. Barić i dr.	**Gramatika Silića i Pranjkovića**	**Gramatika D. Raguža**
posvojni genitiv (posesivni) *(Kaput tvoga brata pao je s vješalice.)*	**posvojni genitiv** *(Vratila se sestra moga prijatelja.)*	**posvojni genitiv** (*To je kuća njegova oca*)
genitiv subjektni *(Čulo se samo pjevanje ptica.)*	**subjektni genitiv** *(Povratak ratnika uveselio je sve mještane.)*	**subjektni genitiv** (*Ljubav majke je najvažnija.*)
genitiv objektni *(Izgubio sam osjećaj vremena.)*	**objektni genitiv** *(Dogovorili su gradnju bolnice.)*	**objektni genitiv** (*Treba misliti na odgoj djece*.)
objasnidbeni (eksplikativni) genitiv *(U jeseni se skupljaju plodovi truda.)*	**objasnidbeni (eksplikativni) genitiv** *(Napravili su to u znak dobre volje.)*	
genitiv svojstva *(On je čovjek dobre naravi.)*	**genitiv svojstva ili kvalitativni genitiv** *(Stajala je s mladićem duge kose.)*	**kvalitativni genitiv** (*Djevojka crnih očiju prišla je stolu*.)
dijelni (partitivni) genitiv *(Popio je čašu vina.)*	**dijelni (partitivni) genitiv** *(Čujem buku koraka mnoštva prolaznika.)*	**dijelni (partitivni) genitiv** (*malo kruha*)

Gramatika E. Barić i dr.	Gramatika Silića i Pranjkovića	Gramatika D. Raguža
genitiv cjeline *(Stajao je na uglu ulice.)*		
slavenski genitiv *(Ne znam puta, ne znam staze.)*	**slavenski genitiv** *(Ne podnosi ljetnoga sunca.)*	**„slavenski“ genitiv** (*Ne pijem ja kave.*)
genitiv sadržaja *(Na licu mu se razlio izraz neizrecive nježnosti.)*		
genitiv vremena (*Jednoga dana vratit će se mir.)*	**vremenski genitiv** *(Svakoga mjeseca idem u kino.)*	**vremenski genitiv** (*Došla je prošloga četvrtka.*)
	genitiv igre *(To izgleda kao igranje mačke i miša.)*	
	genitiv dobi *(Bio je to muškarac srednjih godina.)*	
	ablativni genitiv *(Uspjela je brzo osloboditi se treme.)*	**ablativni genitiv** (*Odrekli su ga se*.)
	genitiv podrijetla *(Ona je kći dobrih roditelja.)*	
	emfatični genitiv *(Čudna li čuda!)*	**genitiv divljenja ili iznenađenja** (*Lijepoga dana!)*
	genitiv zaklinjanja *(Tako mi svega!)*	**genitiv zakletve** (*Poštenja mi!)*
	genitiv obilja ili oskudice *(Sit sam svega. Bit ćeš kruha gladan)*	
	genitiv cijene (genitiv vrijednosti) *(On je čovjek dostojan poštovanja.)*	

Gramatika E. Barić i dr.	Gramatika Silića i Pranjkovića	Gramatika D. Raguža
		genitiv opće pripadnosti (*Tema razgovora je sport.*)
		s riječima *eno, evo, eto* (*Evo njih. Eto njega.*)

3.2. O genitivu u ukrajinskoj literaturi

U *Teorijskoj morfologiji ukrajinskog jezika*[81] predstavljena je transpozicijska priroda genitiva.

U poglavlja *Іменник* (*Imenica*) na početku potpoglavlja *Транспозиційна природа родового відмінка* (*Transpozicijska priroda genitiva*) navodi se da genitiv u slavenskim jezicima, i u nizu drugih indoeuropskih jezika, pripada najsloženijim padežnim gramemima s obzirom na heterogenu sintaktičku upotrebu. U istraživanjima njegove semantičko-sintaktičke funkcije istakle su se dvije tendencije:

- prema integraciji padežnih značenja i
- prema njihovoj širokoj diferencijaciji.

Druga se tendencija izrazito upadljivo pojavljuje u gramatičkim studijama njemačkog lingvista Gerharda Helbiga koji u suvremenom njemačkom jeziku izdvaja brojne semantičko–sintaktičke funkcije genitiva, od kojih samo na adnominalni genitiv otpada 25 funkcija (Helbig 1973: 210 – 220).

Zatim autori konstatiraju kako se savladati probleme u kvalifikaciji genitiva može uspješno samo uz uvjet da se odredi njegovo mjesto u sustavu padeža i odabere, sukladno njegovoj gramatičkoj prirodi, princip analize.

U analizi autori prvo pojašnjavaju pitanje nazočnosti ili odsutnosti tzv. općeg značenja genitiva. Istraživanja činjeničnog materijala potvrdila su zaključak da opći nazivi tipa „genitiv“ predstavljaju u velikoj mjeri iluziju semantičkog zajedništva mnogih heterogenih značenja komponenata tzv. općenitog padežnog značenja, i to kako na semantičkom tako i na sintaktičkom planu u užem smislu. (Bulygina 1977: 29).

Dalje se navodi da je produktivnija ideja primarnih i sekundarnih funkcija padežnih oblika, projicirana na unutarpadežnu sintaktičku transpoziciju i sintaktičku transpoziciju vrsta riječi (Vyhovanec 1983; Vyhovanec 1987: 146–155; Vyhovanec 1988a 61–63; Vyhovanec 2001).

[81] Vyhovynec', I., Gorodens'ka, K. (2004) Teoretyčna morfologija ukrajinsqkoji movy, K: Pul'sary.

Fundamentalni doprinos teoriji padeža je argumentacija poljskog jezikoslovca Jerzyja Kurylowicza i francuskog jezikoslovca Émilea Benvenistea na materijalu indoeuropskih jezika o podrijetlu subjektnog i objektnog genitiva s obzirom na nominativ i akuzativ (Kurylovyč 1962: 194–195; Benveniste 1974: 156–164).

Taj teoretski stav poznatih lingvista predstavlja osnovu semantičko–sintaktičkih istraživanja i formalno-sintaktičkih funkcija ukrajinskog genitiva, ali s bitnom izmjenom postavki te teorije – s obradom koncepcije o apsolutnoj sveobuhvatnoj transpozicijskoj prirodi ukrajinskog genitiva (Džura 2000).

Autori dalje ističu kako se na osnovi kvalifikacije genitiva kao padeža apsolutnih transpozicijskih mogućnosti pojavljuje odvajanje njegova „napola centralnog“ mjesta u padežnom sustavu ukrajinskog jezika.

Karakterističnu oznaku oblika genitiva čini suodnos njegovih u užem smislu padežnih i izvanpadežnih funkcija, prvotnog i sekundarnog funkcioniranja, a također i unutarpadežnih transpozicija i transpozicija vrsta riječi (neimeničnih).

Autori potom pojašnjavaju zašto smatraju da glavnu važnost dobiva isticanje prvotnih semantičko-sintaktičkih funkcija genitiva, oko kojih se grupiraju njegove druge (sekundarne) njegove funkcije.

Određivanje semantičko-sintaktičke specijalizacije ovog gramema (njegovih prvotnih funkcija) neobično je složen problem.

Tu složenost dokazuju mnoge interpretacije osnovnih značenja genitiva, i to:

1. u ukrajinskom je jeziku genitiv najstariji specifično adnominalan padež s nizom mogućih značenja, među kojima je nekoliko paralelnih pridjevima (Bulahovskyj 1977: 554)
2. genitiv imenica se koristi s objektnim značenjima, atributivnim i subjektnim ili točnije subjektno–atributivnim (Žovtobrjuh 1984: 126)
3. osnovna značenja genitiva povezana su s izražavanjem atributivnih, subjektnih i objektnih odnosa (*Sučasna ukrajinska literaturna mova* 1997: 345)
4. osnovno značenje genitiva je objektno (*Sučasna ukrajinska literaturna mova* 2000: 213) itd.

Upada u oči da termin „osnovno značenje“ ne oslikava funkcionalnu specifičnost genitiva. Nju bolje pojašnjava uvođenje pojma primarne semantičko-sintaktičke funkcije.

Prirodu genitiva u gramatičkom sustavu suvremenog ukrajinskog jezika razotkrivaju njegove primarne semantičko-sintaktičke funkcije sa sustavno tipološkog, a ne s genetičkog (ishodišnog) pogleda.

U primarnom funkcioniranju genitiv pokazuje unutarpadežnu semantičko-sintaktičku transpoziciju nominativa i akuzativa s obzirom na subjektnu i objektnu funkciju i istovremenu vanjsku (vrste riječi) formalno-sintaktičku transpoziciju u pridjevsku sferu.

Takva transpozicija prati pretvorbu rečenice s glagolskim ili pridjevskim predikatima i subjektnim nominativom te objektnim akuzativom u imeničke sintagme s polaznom bazom „odglagolskih“ i „otpridjevskih“ imenica i zavisnim subjektno–atributivnim te objektno–atributivnim genitivom.

Na primjer:

Хлопчик біжить – біг хлопчика = Dječak trči – trk dječaka
Дівчина співає – спів дівчини = Djevojka pjeva – pjev djevojke
Небо синє – синь неба = Nebo je plavo – plavetnilo neba
Студент написав статтю – стаття написана студентом – написання статті студентом. = Student je napisao članak – članak je napisan studentom – pisanje članka studentom.

U primarnim semantičko-sintaktičkim funkcijama (subjektno–atributnoj i objektno–atributnoj) genitiv svjedoči o proturječnosti gramatičkih oznaka. On preokreće subjektnu semantiku nominativa i objektnu semantiku akuzativa, stavljajući se u zavisnu poziciju „odglagolskim“ i „otpridjevskim“ imenicama s jedne strane, a na formalnom planu nalazi se u poziciji pridjeva, oviseći o derivatnim imenicama, i zato se nalazi u pridjevskoj poziciji atributne nadogradnje (dodavanja) na subjektnu i objektnu semantiku – s druge strane.

„Napola centralno“ mjesto genitiva leži upravo u tijesnim semantičko–sintaktičkim vezama sa središnjim padežima – nominativom i akuzativom, a na semantičkom planu s padežnim sustavom i u dobivanju nepadežnih (za imenicu formalno-sintaktičkih) oznaka (pridjevskih).

Zbog toga se smatra da se kvalificirajući subjektnu i objektnu upotrebu adnominalnog genitiva kao pokazni model tog padeža mora naglasiti da prekomjerno isticanje jedino atributivosti genitiva (u previše uopćenoj interpretaciji) svakako nije dovoljno za pojašnjavanje prirode tog adnominalnog padeža, jer u tom slučaju formu genitiva ne odvajamo od afiksa pridjeva, a onda dakle ne odražavamo specifičnost genitiva. (Klymov 1981:129)

Oviseći o odglagolskim i otpridjevskim imenicama genitiv predaje transponiranu (preokrenutu) od nominativa i akuzativa semantiku s obzirom na subjekt radnje, subjekt procesa, subjekt stanja, subjekt kvalitativne oznake i objekta.

„Napola centralno“ mjesto transpozicijskog genitiva još se u većoj mjeri intenzivira u njegovim sekundarnim u užem smislu padežnim značenjima objekta i subjekta gdje on zastupa grameme akuzativa i nominativa.

U priglagolskom i pripridjevskom funkcioniranju genitiv se raščlanjuje na tri objektna tipa:

- genitiv kvantitivne objektne partitivnosti
- genitiv temporalne objektne partitivnosti
- genitiv objekta u užem smislu.

Na primjer:

Донька принесла горіхів. – Донька принесла горіхи. = Kćer je donijela oraha – Kćer je donijela orahe. (genitiv kvantitivne partitivnosti)
Сусід хотів позичити лопати – Сусід хотів позичити лопату. = .Susjed je želio posuditi lopatu
Човен був повен щук. =Čamac je bio pun štuka.
Мати дочекалася дочки. = Mati je dočekala kći.
Хлопчик боїться гуски. = Dječak se boji guske.

Genitiv može igrati ulogu subjektnog sintaksema, spajajući se (u kombinaciji) s predikatima količine, egzistencijskim i kumulativnim glagolima također.

Na primjer:

Людей було чимало = Ljudi je bilo prilično,
Хлопчика вже не було = Dječaka više nije bilo,
Молоді наїхало! Doputovalo je mladih!

Za razliku od objektnog akuzativa i subjektnog nominativa, objektna i subjektna značenja genitiva prate naravno i nijanse partitivnog značenja.

Autori dalje naglašavaju da partitivna semantika genitiva nije u užem smislu (isključivo) padežna semantika, nego i pratnja padežnom značenju povezanom s objektnošću i subjektnošću.

Partitivno značenje pokazatelj je na parametar (mjerilo) količine koji ocrtava usporedbu sadržaja ili ukupnosti predmeta prema oznaci neoznačenosti/označenosti, odnosno na ono što ponekad općenito zovu kvantifikacijom (Plugnjan 2000:188–180).

Druga sekundarna značenja oblika genitiva (posesivno, lokativno-atributivno, temporalno-atributivno, značenje kvalitativne karakteristike, temporalno–adverbijalno, predikativno itd.) nalaze se izvan ukupnosti isključivo (u užem smislu) padežnih značenja, reflektirajući vanjske (vrste riječi) transpozicije: ili obogaćenu pridjevsku transpoziciju ili neproduktivne priložne i glagolske transpozicije.

Dakle, genitiv tvori svoj zaseban podsustav – „napola centralnu“ padežnu sferu. U „napola centralnoj“ sferi njega predstavljaju prvotne semantičko–sintaktičke funkcije: subjektno–atributivna i objektno-atributivna, a također i sekundarne funkcije partitivnog objekta, objekta u užem smislu i partitivnog subjekta.

„Napola centralno“ mjesto genitiva iskazuje se također u takvoj njegovoj gramatičkoj oznaci kao u valentnom spoju (kombinaciji) s odglagolskim i otpridjevskim imenicama, s glagolskim, pridjevskim i brojevnim predikatima.

Autori zatim dopunjavaju ovaj popis semantičko-sintaktičkih funkcija osvrtanjem na primarnu komunikativnu funkciju genitiva.

U komunikativnoj strukturi rečenice genitiv je tipični aktualizator, proširivač teme (Danylenko 1994: 139), obogaćujući na taj način njegove prvotne semantičko–sintaktičke funkcije: subjektno-atributnu i objektno-atributnu.

Na samom kraju, autori daju definiciju genitiva kao transpozicijskog (pretvorbenog) padežnog gramema:

Genitiv imenice je transpozicijski „napola centralni“ gramem (morfološko-sintaktičke kategorije padeža koja na morfološkom planu ulazi kao druga komponenta u padežnu paradigmu jednine i množine sa svojom diferenciranom ukupnošću fleksija).

Specijaliziran je za izražavanje formalno-sintaktičke funkcije adnominalnog jako upravljanog sporednog člana rečenice, subjektno-atributivne semantičko-sintaktičke funkcije i, u tipičnom izgledu, komunikativne funkcije aktualizatora teme prema suvremenoj podjeli (raščlambi) rečenice na članove.

4. GENITIV S PRIJEDLOZIMA

S obzirom na osnovno značenje genitiva – ticanje, uz genitiv se veže najveći broj prijedloga kako bi se to njegovo značenje najviše konkretiziralo ili preciziralo.

4.1. Genitiv s prijedlozima u hrvatskom

U hrvatskom uz genitiv stoje sljedeći primarni prijedlozi: *bez, do, iz, iza, izim, kod, mimo, nakon, od, oko, osim, preko, poput, pored, protiv, radi, s(a), spram, sred, suprot, u, unutar, uslijed, van, za, zbog.*

U ukrajinskom uz genitiv stoje sljedeći primarni prijedlozi: *без, в/у, від, для, до, з, за, з-за* (*із-за*), *крім, між, проти, ради, серед*.

Slijedi pregled prijedloga s genitivom kako ih donose 4 hrvatske gramatike. U gramatikama E. Barić i dr. oni su svrstani u kategoriju prvotnih, u gramatici S. Babića i dr. među prijedloge koji su netvorbene riječi, a u gramatikama Silića i Pranjkovića te D. Raguža među prijedlozima koje opisuju ima i prvotnih i sekundarnih. Masno otisnuti prijedlozi su oni koji su odabrani za analizu u ovome radu.

Tablica 2. *Pregled prijedloga s genitivom kako ih donose 4 hrvatske gramatike.*

Silić i Pranjković	***E. Barić i dr.***	***D. Raguž***	***S. Babić i dr.***
Od	***Od***	***od***	***Od***
Do	***Do***	***do***	***Do***
iz	***Iz***	***iz***	***Iz***
s(a)	***S***	***s(a)***	***S***
ispred		*ispred*	
iza		***iza***	***Iza***
izvan (van)		***izvan, van***	***van***
unutar		***unutar***	***unutar***
iznad		*iznad*	
ispod		*ispod*	
više (poviše)		*poviše, više*	
niže		*niže*	
prije		*prije*	
uoči		*uoči*	
poslije		*poslije*	

Silić i Pranjković	***E. Barić i dr.***	***D. Raguž***	***S. Babić i dr.***
nakon	***Nakon***	***nakon***	***nakon***
za	***Za***	***za***	***Za***
tijekom (tokom)		*tokom*	
dno (podno, nadno, udno)		*nadno*	
vrh (povrh, navrh, uvrh, zavrh)		*navrh, povrh, uvrh, vrh*	
čelo		*čelo*	
nakraj		*nakraj*	
onkraj		*onkraj*	
krajem			
potkraj		*potkraj*	
sred (nasred, posred, usred)		***nasred, posred, sred, usred***	***sred***
oko (okolo)	***Oko***	***oko (okolo)***	***oko***
blizu		*blizu*	
kod	***Kod***	***kod***	***kod***
kraj (pokraj)		*kraj (pokraj)*	
pored		***pored***	***pored***
nadomak		*nadomak*	
nadohvat		*nadohvat*	
u	***U***	***u***	***U***
mimo		***mimo***	***mimo***
duž (uzduž)		*duž, uzduž*	
širom		*širom*	
diljem		*diljem*	
preko	***Preko***	***preko***	
bez	***Bez***	***bez***	***Bez***
osim	***Osim***	***osim***	***osim***
mjesto (umjesto, namjesto)		*mjesto, namjesto, umjesto*	*mješte*
uime		*uime*	
putem		*putem*	
pomoću (s pomoću)		*pomoću*	
posredstvom		*posredstvom*	
između		*između*	
spram (naspram)	***Spram***	***spram***	***sprem, sproću***
put		*put*	
protiv	***proti, protiv, protivu***	***protiv***	***proti, protiv***
nasuprot (usuprot)	***suprot***	*nasuprot*	***suprot***
usprkos		*usprkos*	
unatoč	*unatoč*	*unatoč*	
zbog	***Zbog***	***zbog***	***zbog***

Silić i Pranjković	***E. Barić i dr.***	***D. Raguž***	***S. Babić i dr.***
uslijed		***uslijed***	***uslijed***
radi (zaradi, poradi)	***radi (rad)***	***poradi, radi, zaradi***	***radi***
glede			
prigodom		*prigodom*	
prilikom		*prilikom*	
povodom		*povodom*	
		naokolo	
		ponad	
		poput	***poput***
		silom	
		ukraj	
			izim
			okrom
			polag

4.2. Genitiv s prijedlozima u ukrajinskom

Osim *jednostavnih* prijedloga, među prijedloge ubrajamo više vrsta riječi od kojih se tvore prijedlozi. To su prijedlozi, prilozi, imenice i glagoli. Kod popredloženja se razvija posredničko značenje pored onog osnovnog, tako da prijedlozi nastali na takav način imaju čak i preciznije značenje u odnosu na primarne.

U većini istraživanja (prema *Rječniku ukrajinskih prijedloga*[82], A P. Zagnitko) prijedloga u ukrajinskom jeziku utvrđeno je da je broj jedinica svih *prvotnih* prijedloga u ukrajinskom jeziku 54. Od toga je *jednostavnih* prijedloga 25 (+ 10 varijanata). Od njih ovih 12 stoje s genitivom: *без, від, до, з, крім, проти, ради, серед, в/у, за, для, між*.

U skupinu *prvotnih složenih* ulaze prijedlozi poput *повз* (*по* + zastarjeli prijedlog *вз*) nastali srastanjem.

U *sastavljene* prvotne prijedloge spadaju i analitičke tvorevine kao što su na primjer *з ... до, від ... до* koji najproduktivnije tvore čvrste sintagme (*з самого ранку до пізньої ночі*). Širok

[82] Загнітко, А. П. (2007) *Словник українських прийменників*. – Донецьк: БАО.

upotrebu među tim prijedlozima čine strukture tipa *з року в рік, з ранку до ночі* budući da upravo oni doprinose formiranju takvih cjelovitih (sintaktično nedjeljivih) jedinica. Detaljnija kvalifikacija *sastavljenih* prijedloga moguća je tek nakon što se odredi njihova funkcija u rečenici. Ako takvi prijedlozi teže stvaranju cjelovite sintagme, koja je na razini rečenice jedan rečenični član, onda je u tom slučaju prisutan sastavljeni prijedlog.

Kao što je već spomenuto, općenito među prijedlozima po strukturi razlikujemo dvije skupine: *primarne (pravi) i sekundarne (neprave)* prijedloge.

Primarni mogu biti *jednostavni* (*без, в/у, від, для до, з, за, крім, між проти, ради, серед,*) i *složeni* (*задля, щодо, завгеть…*). Neki od tih prijedloga stoje s genitivom i s nekim drugim padežom.

Sekundarni (nepravi) su prijedlozi oni koji su nastali od neke druge vrste riječi. Svi se oni dijele prema strukturi i prema tome od koje su vrste riječi nastali.

Prema strukturi se svi *sekundarni* prijedlozi dijele na jedno– , dvo– tro– , četvero– , petero– i šesterokomponentne.

Jednokomponentni: *поруч, після, знизу*.

Dvokomponentni: *незалежно від, відповідно до*.

Trokomponentni: *в залежності від, на відміну від, в напрямі до*

Četverokomponentni: *кількістю не менш*(*е*)(*а*)*ніж*, *обсягом не більш*(*е*) (*а*) *ніж*

Peterokomponentni: *з відстані більш*(*е*) (*а*) *ніж у / в*, *з періодом більш*(*е*) (*а*)*ніж у / в*

Šesterokomponentni: *з періодом не менш*(*е*) (*а*)*ніж у / в*.

4.3. Osnovna značenja prvotnih prijedloga s genitivom u hrvatskom i ukrajinskom

U rječnicima se obično daju svi semantički odnosi koje prenosi neki prijedlog ili prijedložni izraz. Pri određivanju značenja prijedloga nužno je proučiti i njegovu okolinu, leksičko značenje punoznačnih riječi, a također i karakteristike leksičkog značenja padeža imenice ili riječi čije odnose opisuje prijedlog.

Prostorno značenja (tablica 3.)

do, iz, iza, kod, od, oko, pored, preko, s(a), spram sred, suprot, unutar, van	*від, до, з, з-за* (*із-за*), *між, проти, серед,*

Vremensko značenja (tablica 4.)

do, iz iza kod, nakon, od, oko, preko, s(a), sred, za	*від, за, серед, між, проти,*

Nedimenzionalna značenja (tablica 5.)

bez, do, iz, iza, izim, kod, od, osim, preko, poput, pored, protiv, radi, s, spram, suprot, u, uslijed, van, zbog	*без, від, для, за, з-за* (*із-за*), *крім, між, проти, ради, у*

5. OBRADA PRIJEDLOGA

5.1. BEZ – БЕЗ

5.1.1. *BEZ*

U etimološkom rječniku P. Skoka navodi se da je prijedlog *bez* u praslavenskom razdoblju dobio svoj krajnji *-z*, jer je u baltoslavenskoj zajednici postojao kao *be*, a kao takav postoji i dan-danas u litavskom. *Z* je dobio po analogiji prema praslavenskom prijedlogu prez.

Prijedlog *bez* znači da nema nekoga ili nečega, on je, kako navodi gramatika Silića i Pranjkovića, svojevrsna prijedložna negacija.

Osnovno njegovo značenje jest:

- nepostojanje:

*Jer, ruku na jalno srce, Robić je bio stilist i pol, upravo **bez** mane* (Ivan Kušan. *Toranj* [str 17])

*Tvoj sin je u svakom pogledu čovjek **bez** prigovora...* (Josip Eugen Tomić. *Za kralja – za dom: historička...* [str. 90])

- odsutnost:

*Tijelom se držala, u večernjoj haljini **bez** rukava, ponešto kapriciozno i uvinuto, kao kakav barokni svetac bez velike draperije, ali s mnogo šarma* (Milan Begović. *Giga Barićeva*)

*Bilo je u predvečerje pred sam Badnjak, zima **bez** snijega, a vani vlažno, maglovito, pa je u sobi pri vratima bilo mračno i u toj nejasnoći isticala se samo njegova sijeda brada kako se klanja* (Janko Leskovar. *Odabrane novele*)

- lišenost čega:

*Izlazi iz kuće **bez** pitanja i iznenada* (Ante Kovačić. *Fiškal*)

*Uvijek je bolje **bez** ustava biti slobodan, nego s ustavom biti **bez** slobode!* (Vlado Gotovac. *Moj slučaj* [str. 169]).

Ostala njegova značenja:

- način:

*»Zašto?«, upitala sam **bez** osmijeha* (Jozo Laušić. *Kostolomi* [str 140])

- uvjetno (pogodbeno) značenje:

*»Što je život **bez** prijatelja? Tamnica!«* (Julije Benešić. *Kritike i članci*)

- spoj uvjetnog i značenja izuzimanja, kako u gramatici Silića i Pranjković to značenje opisuju:

*Tako sam eto i glede uvedenja njemačkoga jezika i **bez** Vašega posredovanja odredio, da se počeka s tim uvedenjem još podruga godina* (Josip Eugen Tomić. *Za kralja – za dom: historička...* [str. 324]).

- U gramatici Dragutina Raguža kod prijedloga *bez* navodi se da je u opreci prema prijedlogu *s(a)* (koji se slaže s instrumentalom) i da označuje odsutnost. Međutim, dodaje da to ne znači da se za značenje prisutnosti može svaki put na mjesto *bez* staviti *s(a)*:

*Pred božićem je ostao opet **bez** novaca;…* (Vjenceslav Novak. *Dva svijeta* [str. 86])

*A baš su i bili pametni, čovjeku **bez** pameti povjeriti tajnu, koju treba da pamti* (Milan Šenoa. *Ban Pavao. Historijska drama u 5...* [str. 50])

*…-sutradan mamurluk, rad **bez** volje, novi pozivi, novo društvo* (Josip Pavičić. *Poletarci* [str. 66])

*One samohrane majke, kojima doista treba pomoći, ostaju **bez** ičega,…* (NA. Vjesnik online)

*Reče on i ode **bez** pozdrava i obzira* (Mile Budak. *Pod gorom. Ličke priče* [str. 88])

*No, kako je snijeg **bez** prestanka padao, snježni se pokrivač od 19 centimetara, unatoč ralicama, nije osobito stanjio pa je promet bio otežan, a vozilo se sporije (*NA. Vjesnik online)

*To znači da juneći but **bez** kosti ne bi bio više od pedesetak kuna po kilogramu* (NA. Vjesnik online)

*Pijem gorku kavu **bez** šećera i drugih dodataka* (NA. Vjesnik online).

Anić u svojem rječniku daje 7 različitih značenja ovoga prijedloga. Između tih 7 značenja, prva 4 su kao i u gramatici Silića i Pranjkovića: nemanje, nepostojanje nekoga ili nečega, nedostajanje, izuzimanje, odsutnost. Zadnja tri značenja koja se navode, nešto su drugačija. Kao 5. značenje navodi se da prijedlog *bez* s nekim imenicama ima značenje odričnoga glagolskog priloga sadašnjeg:

- ***bez** straha* – ne strašeći se
- ***bez** brige* – ne brinući se

*Tako učiniše i drugi, pa danas uživaju svoj mir **bez straha** i **bez brige** za svoju budućnost...* – Viktor Car Emin. *Pusto ognjište*

- ***bez** žurbe* – ne žureći se

*Zašao je u vrt **bez žurbe –*** Janko Leskovar. *Sjene ljubavi* [str 23]

- ***bez** prestanka* – ne prestajući

***Bez prestanka** tješi svoju kćerku što je postala barunicom* – Eugen Kumičić. *Olga i Lina*.

- Anić još navodi dvije vrlo učestale u govoru kombinacije prijedloga *bez* i imenice u značenju priloga:
  - ***bez** daljnjega* – razg. odmah

*...moram Vašoj Ekscelenciji najponiznije predložiti, da imenovani list **bez daljnjega** ugušite* – Vaso Bogdanov. *Društvene i političke borbe u...* [str. 365]

- ***bez** veze* – glupo, besmisleno

*Htjela je riječima skrenuti njegovu pažnju s nezgodnog područja, (...), te je govorila žustro, **bez veze**, samo da se nižu rečenice* – Ivo Kozarčanin. *Tuđa žena* [str. 13].

- Anić kao šesto značenje navodi upotrebu prijedloga *bez* u značenju irealne pogodbe: ***Bez*** *otvorenog prozora ne bih dobro spavao. – da nisam otvorio prozor ne bih dobro spavao.*
- Zadnje značenje koje navodi Anić je da prijedlog ***bez*** s česticom *da* niječe rečenično značenje:

... a Mihajlo Nestić nastavio je vožnju ***bez da*** *se zaustavio kako bi pružio pomoć* (NA. Vjesnik online).

Takva se uporaba prijedloga ***bez*** ne preporuča. U tom značenju ispravnije je upotrijebiti vezničku skupinu ***a da***.

5.1.2. *БЕЗ*

Prijedlog ***без***, kao i u hrvatskom, stoji uz genitiv i koristi se za označivanje odsutnosti, nemanja nekoga ili nečega:

Що то за життя нудне ***без*** *сім'ї,* ***без*** *дружини!* (Марко Вовчок, VI, 1956, 257).

- Označuje način:

Сузанна раптом озирається до Макса й мовчки, ***без*** *посмішки,* ***без*** *насмішкуватої лукавої вогкості дивиться йому просто в очі* (В. Винниченко. *Сонячна машина*).

- Izriče okolnost:

От тепер я помочі не маю, тільки маю жалощі дівочі, чи й ***без*** *них мені не досить жалю?* (Леся Українка, I, 1951, 392).

- Izriče mjeru i stupanj:

Грими ж но, хвилино страшна і велична, Всім вікам і народам всім: 21 січня. ***Без*** *десяти сім.* (Микола Бажан, *Роки*, 1957, 6)

Без *ста грамів кілограм.*

- Etimološki riječnik ukrajinskog jezika[83] pod natuknicom *без* navodi kao treće značenje te riječi *через, протягом*. Rječnik Grinčenka[84] također navodi kao jedno od značenja prijedloga *без* značenje istovjetno prijedlogu *через* (+ akuzativ)

*Кіт вискочив **без** вікно* (Волын. г.)
*Ведут мене **без** село* (Гол. I. 143.).

- U književnim djelima može se naći zastarjela inačica prijedloga ***без*** u liku *брез*.

5.1.3. *Nepodudaranje u upotrebi hrvatskog bez i ukrajinskog без:*

- Dvije kombinacije vrlo učestale u govoru prijedloga *bez* i imenice, u značenju priloga, *bez daljnjega* i *bez veze* u ukrajinskom nemaju svoj ekvivalent:

bez daljnjega = у кожному / в усякому випадку
bez veze = дурниця, непотрібно, немає значення.

- Kombinacija kada prijedlog *bez* s česticom *da* niječe rečenično značenje u ukrajinskom jeziku ne postoji, a u hrvatskom se korpusu može pronaći ali se ne normativno preporuča:

*... a Mihajlo Nestić nastavio je vožnju **bez da** se zaustavio kako bi pružio pomoć* (NA. *Vjesnik online*).

[83] *Етимологічний словник української мови*: *I–VII*. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. Потебні, О. О., Редкол. Мельничук О. С. (1982) (головний ред.) та ін. — К.: Наук. думка.

[84] Словарь ,української мови: I–IV. / (за ред. Грінченка, Б., Київ, 1907—1909.

5.1.4. *Nepodudaranje u upotrebi ukrajinskog без i hrvatskog bez:*

- u hrvatskom prijedlog *bez* ne izriče mjeru i stupanj:
  без десяти сім = deset do sedam / sedam manje deset)

- u hrvatskom značenje prijedloga *без* ne može biti istovjetno prijedlogu *через = kroz* (+ akuzativ) kakvo se navodi u rječniku Grinčenka[85]:

  *Кіт вискочив **без** вікно = Mačak je iskočio kroz prozor*.

[85] (http://hrinchenko.com/slovar/znachenie-slova/1193-bez-ii.html#show_point)

5.2. DO – ДО

5.2.1. *DO*

- Prijedlog ***do*** podrijetlom je od praslavenskog **do*. U svojem širokom rasponu značenja u prvom redu izražava graničnu izravnost, što znači da u prostornom značenju iskazuje:

- kretanje jednog predmeta prema drugom kao granici toga kretanja ili prostiranja:

*Došli smo **do** stana kolegice.* (Josip Barković. *Pođimo časak umrijeti* [str. 148])

*Ptice su živjele nagurane u kaveze u nehigijenskim uvjetima, a buka koju su stvarale čula se **do** ulice* (NA. Vjesnik online).

- Prijedlog ***do*** često dolazi i uz prijedložno-padežne izraze, kada označuje fiksiranu granicu kretanja:

*... zaigraše pred crkvom kolo, pratio je Mile Marka i Lucu **do na vrh** proplanka nad selom sve do silne drage, što je u slici zavojite i duboke kotline poput ponora razcijepila kameni okoliš u dva kraja.* (Vjenceslav Novak. *Podgorka. Slika iz hrvatskoga*... [str. 72]|)

*I brkovi golemi, no da se vidi, kako dopiru sve **do iza uši**ju, nije brijao jedan dio lica, pa se činili veći nego su zaista bili.* (Dinko Šimunović. *Gjerdan* [str. 6 |)

*Uzalud se došuljao **do pred kuću**: nje nema te nema.* (Gjalski, Ksaver... . *Biedne priče* [str. 124]).

- Prijedlogu *do* antoniman je prijedlog *od*, ali *do* može izražavati i statičnost,

mirovanje, za razliku od prijedloga *od*:

*Zatekoh ju, gdje sjedi **do** prozora sa zadubljenim pogledom nekamo daleko u plavetno nebo, poliveno toplim, mekanim, sunčevim svijetlom* (Josip Kosor. *Izabrane pripovijesti* [str. 20]).

Označuje vrijeme, završetak neke radnje, stanja:

*Ja sam ostao, sjedeći na Adelkinom krevetu, i plakao sam tiho **do** jutra.* (Vjenceslav Novak. *Dva svijeta* [str. 238])

*Stoga **do** iduće godine moramo pronaći bolje rješenje.* (NA. Vjesnik online)

*Nu ja se zakleh onog dana na sablju svoga oca da ću **do groba** mrziti Mletke, osvećivati im se **do smrti** svoje* (August Šenoa. *Čuvaj se senjske ruke*).

- I u vremenskom značenju prijedlog *do* može doći uz prijedložno-padežne izraze:

*Tu je pio **do pred samu noć**.* (Josip Šilović. *Uzroci zločina* [str. 132])

*Dura ostaje dugo kraj mene, često **do iza ponoći.*** (Josip Barković. *Pođimo časak umrijeti* [str. 236])

*Ali je ipak odgodio taj razgovor **do poslije objeda**, kako se ne bi pomislilo, da dodje samo zbog toga* (Dinko Šimunović. *Gjerdan* [str. 61]).

- Još jednu zanimljivu nijansu u značenju primjećuju i izdvajaju Silić i Pranjković u svojoj gramatici. Navode da prijedlog *do* izražava privremeni boravak jedne osobe u blizini druge. Razlikuju rečenice:

  *Otiđi **do** mame.*
  *Otiđi **k** mami.*
  Također se dodaje da ne bi bila ispravna rečenica:
  *Otiđi **do** brata i ostani stanovati kod njega*.

Slijede još dva primjera iz jezičnog korpusa sa značenjem privremenog boravka:
*Dok bude ban kod Tebe, mi ćemo otići **do** grofice Lucije.* (Josip Eugen Tomić. *Za kralja – za dom: historička*... [str. 16])
*... javio se Luka na Šoštarov mobitel i rekao da je zvao Remetinov sin, i da je molio neka Remetin svrati **do** njega u tiskaru, ako nađe vremena*. (Pavao Pavličić. *Pasijans* [str. 70]).

- Značenje obuhvaćanja, uključivanja onoga što dolazi u obzir, i to dokraja:
  *Kad me prijatelji lijepo dočekaju i nitko u me ne dirne, potrošit ću sve **do** zadnje krajcare* (Josip Šilović. *Uzroci zločina* [str. 27]),
  *Netom Stipe Gudelj druge godine pod jesen dovrši nove dvore, Matan ga isplati, **do** posljednjeg dinara, i to zdravom jasprom krijumčarskom* (Ivan Raos. *Prosjaci i sinovi*

[str. 477]),
*Svi **do** jednoga priključe se nama* (August Šenoa. *Sabrane pripoviesti* [str 246]).

- Označuje način:
*Evelina je uzme uvjeravati da ne može biti sumnje o njegovu povratku, jer će ona takav list napisati koji će ga **do** suza ganuti* (Ksaver Šandor... *Janko Borislavić*),
*Suočava se s kaznom europske Komisije, da bi je po istoj stazi slijedila Francuska, također **u** dugovima **do** grla, te Italija* (NA. Vjesnik online),
*Izmučio se **do** iznemoglosti, ali nije popuštao kidajući losturu* (Antun Bonifačić. *Mladice* [str. 26]).

- Značenje izuzimanja danas se smatra obilježenim:
*Nisu čitali ništa **do** novina, govorili samo hrvatski, ženili se vrlo rano i imali svu silu djece* (Dinko Šimunović. *Gjerdan* [str. 46]),
*Što joj treba drugo **do** zagrljaja i žlice? (*Sida Košutić. *S naših njiva (plodovi zemlje)...* [str. 105]).

- Specifično uvjetno značenje razvilo se iz prijedložnog genitiva sa značenjem ticanja:
*I da je **do** mene, ne bih ni dolazio* (Ivan Raos. *Volio sam kiše i konjanike* [str. 31]),
*Učinit ćemo sve što je **do** nas da ova zemljopisna i politička regija u cjelini postane stabilna i sigurna, demokratska i prosperitetna* (NA. Vjesnik online).

- U gramatici Silića i Prankovića izdvojena je i upotreba prijedloga *do* uz brojeve, kao osobitost narodnog stvaralaštva, u funkciji intenzifikatora. Takvo značenje stilski je obilježeno, a upotreba zastarjela i rijetka. Prijedlog *do* se često u tom značenju i udvostručuje:
*Dodje k Paji u pohode i kuca **do dva do tri** puta na Pajinim vratima — a nikakova odziva* (Vilim Korajac. *Humoristička djela* [str. 15]),
*Tako prođoše **do dva** mjeseca dana* (Ksaver Šandor... *Janko Borislavić*).

- Prijedlog *do* često dolazi i uz glagole s prefiksom *do-*:
  *Sad je tek **došla do** svijesti* (Ksaver Šandor... *Pod starim krovovima: Zapisi i...*),
  *Kad je **došetao do** mora, ugleda pred lukom parobrod, što se taman vraćao iz Voloskoga* (Viktor Car Emin. *Iza plime* [str. 99]),
  *Večeras ćemo **dopuzati do** rijeke i pokušati je prijeći* (Petar Šegedin. *Suputnici* [str. 303]).

- Prijedlog *do* traže iza sebe i neki glagoli koji nemaju prefiks *do-*:
  *Znao je, koliko djed miluje Lucu, koliko **drži do** svetosti poštenja i božjega zakona* (Vjenceslav Novak. *Podgorka. Slika iz hrvatskoga*... [str. 96]),
  *Nije **mi do** šale!* (Eugen Kumičić. *Začuđeni svatovi*),
  *Meni je **stalo do** vas, jer i ja vas, Podgorski, ljubim!* (Ante Kovačić. *Fiškal*).

5.2.2. *ДО*

Ukrajinski prijedlog *до*, kao i hrvatskom, može stajati jedino uz genitiv, ima vrlo širok spektar značenja i visoku frekventnost.

Prijedlog *до* označuje:

- mjesto, predmet ili osobu prema kojoj je usmjerena radnja:
  *Стала вона **до** діброви учащати* (Марко Вовчок, I, 1955, 194)

- predmet ili osobu uz koju je vezana neka radnja:
  *Зоня припала обличчям **до** волосся Юзі* (Леся Українка, III, 1952, 655)

- završnu točku nečega:
  *Сама не помітила, як опинилась за хатою, на стежці **до** виноградника* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 244)

- granicu širenja radnje ili pojave:
  *По діброві вітер виє, Гуляє по полю, Край дороги гне тополю **До** самого долу* (Тарас Шевченко, I, 1951, 48)

- mjeru ili dužinu nečega:
  *Червоний з китицями пояс теліпався **до** колін* (Панас Мирний, II, 1954, 31); *Обняла [Сусанна] щасливим оком сіру фігурку сина... в довгих аж **до** підлоги штанах* (Михайло Коцюбинський, II, 1955, 370)

- mjesto ili predmet u čiju sredinu je usmjerena radnja:
  *Хима вийшла з хати, він шуснув за нею **до** сіней* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 90)

- vremensku granicu radnje ili stanja:
  *Можна буде... проспівати з друзями допізна, а потім всмак поспати на пухкій соломі **до** ранку* (Олесь Гончар, III, 1959, 132)

- događaj ili pojavu kojima prethodi neki drugi događaj ili pojava:
  *Щоб не подумала [дівчина], що жартує, докладно поясняв. **До** призову в армію хіба що дурень жениться* (Андрій Головко, II, 1957, 511)

- količinske odnose, kada se upotrebljava u kombinaciji s brojem za određivanje količinske granice:
  *Густо зацьвохкало навкруги, хвилі накипіли, мов нагрівшись одразу **до** сотні градусів* (Олесь Гончар, 111, 1959, 351)

- približnu granicu ili mjeru:
  *Їх було **до** двох десятків* (Юрій Яновський, II, 1958, 112)

- potpunu količinsku obuhvaćenost, kada se obično nalazi u kombinaciji s nekim imenicama:
  З мішка на стіл ***до*** *зернини витрусила [Катерина] овес й засипала в жорна* (Степан Чорнобривець, *Визволена земля*, 1959, 7)

- objektne odnose, kada prijedlog ***до*** označuje osobu ili predmet prema kome je usmjerena radnja:
  Не пишу ***до*** *нього, бо боюсь його клопотати* (Михайло Коцюбинський, III, 1956, 305)

- osobu ili predmet do kojih se netko ili nešto prinosi:
  Ось підвелася мати, пригортаючи ***до*** *грудей немовля* (Олександр Довженко, I, 1958, 41)

- označuje veliku međusobnu stisnutost, zbijenost osoba ili predmeta te se ponavljanjem jedne te iste imenice dobiva priložni izraz:
  Вони [бійці] все густіше змикалися, інстинктивно тулилися плечем ***до*** *плеча, ліктем* ***до*** *ліктя, щоб відчути на собі живий людський дотик, тепло товариства* (Олесь Гончар, III, 1959, 125)

- predmet ili pojavu kojoj se dodaje nešto ili se dopunjuje nečime:

  До *нашої платні згодом додавалась якась надбавка, здається, вісімнадцять карбованців на місяць* (Олександр Довженко, I, 1958, 14)

- pripadnost kategoriji ili staležu:

  Народився я 30 серпня 1894 року... в родині хлібороба Петра Семеновича Довженка, який належав ***до*** *козацького, як на ті часи, стану* (Олександр Довженко, I, 1958, 11)

- skupinu kojoj se tko pridružuje:
  *Маленький школярик... довго не міг приєднатися **до** гурту* (Степан Васильченко, I, 1959, 102)

- cilj ili smisao neke aktivnosti:
  *В повільних порухах правої руки чулась сила і сміливість молодого гірського орла, що крила свої розправив **до** першого польоту* (Петро Колесник, *Терен*…, 1959, 192)

- namjenu nekoj radnji ili predmetu:
  *Там нових робітників не беруть **до** праці* (Степан Чорнобривець, *Визволена земля*, 1959, 28)

- predmet koji se tiče kojeg drugog predmeta:
  *Тут їли різнії потрави, І все з полив'яних мисок... Свинячу голову **до** хріну І локшину на переміну* (Іван Котляревський, I, 1952, 72)

- osobu ili predmet s kojim su povezane neke radnje, stanja, oznake:

  *Вираз готовності **до** дії ніколи не сходить з обличчя і з усієї його постаті* (Олександр Довженко, *Зач. Десна*. 1957, 537)

- osobu ili predmet prema kojima se javlja neki osjećaj ili stav:
  *Я не ображався за байдужість **до** мене* (Олесь Досвітній, *Вибр...,* 1959, 16).

- U naslovima upućuje na temu, radnju ili pojavu:
  ***До** питання про правопис*.

- Označuje akciju koja poziva na što (ostvarenje čega):
  *Грізна музика кликала **до** перемоги (Олександр Довженко*, I, 1958, 212).

- Označuje mjeru, stupanj nekog stanja:
  *Бригадир колгоспу стояв перед Орлюком схвильований **до** глибини душі*. (Олександр Довженко, I, 1958, 345)

*Бреде [пастух], як у безвість, як у царство невгамовних вічних вітрів, що пронизують **до** кісток* (Олесь Гончар, II, 1959, 29).

- Označuje sposobnost ili relevantnost nečega, odnosno odgovornost (primjerenost) prema nečemu:
  *Аж ось послав і мені господь **до** пари й **до** любові* (Марко Вовчок, I, 1955, 3).

5.2.3. *Nepodudaranje u upotrebi hrvatskog* do *i ukrajnskog* до*:*

- Kad hrvatski prijedlog *do* dolazi uz prijedložno-padežne izraze i označava fiksiranu granicu kretanja, u ukrajinskom se to značenje ne izražava takvim izrazima:

  do na vrh, do iza ušiju, do pred vrata = до верху /на верх, до вух – за вухами, до дверей / перед дверима

- Kad hrvatski prijedlog *do* u vremenskom značenju dolazi uz prijedložno-padežne izraze, u ukrajinskom se to značenje ne izražava takvim izrazima:

  ***do pred** samu noć*, ***do iza** ponoći,* ***do poslije** objeda = **до** ночі / перед ніччю, **до** півночі/**за** північчю, **до** обіду/**після** обіду*

- Kad hrvatski prijedlog *do* izražava nijansu u značenju privremenog boravka jedne osobe u blizini druge, za razliku od općenitog boravka, koji se izražava prijedlogom *k*: (*Otiđi **do** mame* i *Otiđi **k** mami*);

- U značenju izuzimanja, zastarjelom i stilski obilježenom:

Nisu čitali ništa do novina, = Вони не читали нічого, ***крім*** *газет*
U ukrajinskom se u ovom značenju koristi prijedlog *крім*.

- Kad prijedložni genitiv ima specifično uvjetno značenje koje se razvilo iz značenja ticanja (*Da je* ***do*** *mene… Učinit ćemo sve što je do nas.*)

5.2.4. *Nepodudaranje u upotrebi ukrajinskog* до *i hrvatskog* do*:*

- Kod objektnih odnosa, kad prijedlog *do* označava osobu ili predmet prema kome je usmjerena radnja:
Не пишу ***до*** *нього. Ne pišem njemu.*

- Kad prijedlog *do* označava nešto što je namijenjeno nekoj radnji ili predmetu:
Там нових робітників не беруть ***до*** *праці. Tamo ne uzimaju nove radike na posao.*

- Kad označava osobu ili predmet s kojim su povezane neke radnje, stanja, oznake:
Вираз готовності ***до*** *дії ніколи не сходить з обличчя. Izraz spremnosti za akciju nikad ne silazi s lica.*

- Kad označava predmet ili osobu u vezi s kojima se javlja neki osjećaj ili stav:
Я не ображався за байдужість ***до*** *мене. Nisam se uvrijedio zbog indiferentnosti prema meni.*

- Kad upućuje na temu, radnju ili pojavu s kojom je povezan sadržaj nečega u naslovima:
До *питання про правопис. Pitanja o pravopisu.*

- Kad označava neku akciju ili događaj na što se poziva:
Грізна музика кликала ***до*** *перемоги. Užasna muzika bučila je za pobjedu.*

- Kad označava sposobnost ili relevantnost nečega, odnosno odgovornost prema nečemu:

…послав і мені господь ***до*** *пари й* ***до*** *любові. Poslao je i meni Gospod da imam (svog) para i ljubav*.

5.3. IZ – S(A) – З (ІЗ, ЗІ, ЗО)

U ukrajinskome prijedlogu *з* spojila su se dva praslavenska prijedloga: ***sъn***, koji je stajao uz genitiv i instrumental, i ***jьz***, koji je stajao samo uz genitiv. U ukrajinskome su se, dakle, oni preklopili[86] u izgovoru *з (із, зі, зо)*.

U hrvatskome je ***sъn*** prešao u *s(a)* i upotrebljava se sod roda genitivom i instrumentalom, a ***jьz*** je prešao u *iz* – upotrebljava se samo s genitivom.

5.3.1. *IZ*

- Prijedlog *iz* može stajati jedino uz genitiv. Značenje koje daje genitivu je ablativno (Silić Pranjković 2007).

Označuje*:*

- kretanje, odvajanje i potjecanje iz unutrašnjosti nekog predmeta ili područja:

  Iz *zbornice izlaze ćelavi, trbušasti profesori i namjerno gledaju u stranu, kad prolaze uz mene* (Ivo Kozarčanin. *Sam čovjek*. [str. 128])
  Večeras dolaze k nama neki rođaci ***iz*** *Splita i ostaju kod nas čitav mjesec* (Milan Begović. *Dunja u kovčegu* [str. 107])
  Nekoliko desetaka palestinskih policajaca, od kojih su neki pucali ***iz*** *oružja u zrak, dopremljeno je da raspršе okupljenu gomilu.* (NA. Vjesnik online)
  Kao i u običnim restoranima, u McDonald'su radnici često dobiju napojnicu, no nju ne smiju uzeti, štoviše niti podijeliti s drugim radnicima ***iz*** *smjene, već sve moraju ostaviti u blagajni.* (NA. Vjesnik online).

- vremensko razdoblje, odsječak vremena:

[86] *Етимологічний словник української мови, I–VII (*головний ред Мельничук, О. С.). (1982) Київ: Наукова думка.

*Pred očima mi prolazile čudne sjene, maglovite slike **iz mladosti** moje*. (Vjekoslav Livadić. *Svjetlo i sjena*. *Arabeske i...* [str. 175])

*Sjedili su i promatrali sve dolje pod sobom, zadovoljni i mirni, kao da slušaju priču poznatu još **iz djetinjstva**, no koja im dodijati ne može, jer u njoj uvijek nalaze novih misli i novih ljepota.* (Dinko Šimunović. *Tudjinac* [str. 123]).

- Prijedlog *iz* dio je prijedložnog izraza koji se sastoji od dva prijedloga: *iz* i *u*. Ti se prijedlozi zovu parni. O parnim prijedlozima u svojem su članku pisale Barbara Kovačević i Ivana Matas Ivanković[87].

Dragutin Raguž u svojoj *Praktičnoj hrvatskoj gramatici*[88] također izdvaja slučaj kada se prijedlog *iz* pojavljuje u kombinaciji s prijedlogom *u*, kaže da tada ima značenje trajanja (*iz dana u dan, iz godine u godinu*):

*I ta tuga **iz** dana **u** dan biva sve sumornija i dublja.* (Viktor Car Emin. *Starci* [str. 162])

*Tako je to išlo u beskonačnost, **iz** godine **u** godinu i **iz** razreda **u** razred.* (Ivo Kozarčanin. *Sam čovjek*. [str. 76]).

- *Iz* označuje način:

*Tu se doista mnogo izmijenilo u ovih posljednjih jedanaest godina **iz** temelja*. (Miroslav Krleža. *Povratak Filipa Latinovicza* [str. 40])

*U obrazloženju presude, sudac Josip Čule istaknuo je da je djelo učinjeno **iz** bijesa, odnosno srdžbe, te da je osuđenik postupao s namjerom* (NA. *Vjesnik online*)

*On to nije govorio **iz** srca, zanosom, već onako iz šale, no bio je osvjedočen o istinitosti svojih riječi* (Eugen Kumičić. *Gospođa Sabina*)

*Je li mu **iz** korijena promijenila život i pokazala put iz protuslovlja?* (Marko Grčić. *Provincia deserta* [str. 128])

[87] Kovačević, B., Matas Ivanković, I., (2007) *Parni prijedlozi*, Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 33. str.245.–261.

[88] *Raguž,* D., (1997) *Praktična hrvatska gramatika*, Zagreb: Medicinska naklada.

Govorila je dugo, sve na prekid; al' hitro, ***iz*** *duše* (Vladimir Nazor. *Priče s otoka, iz grada i s planine*)

- Označuje tvarni genitiv (iako se normativno propisuje da se tvarni genitiv iskazuje priijedlogom *od*, često se u tekstovima nalazi i u govoru čuje u tom značenju i prijedlog *iz*):

...veliki i sjajni hram sv. Mudrosti sa svojih devet kupola i devet ulaza i s visokim trostrukim grčkim križem ***iz*** *zlata, utaknutim u srednju najvišu kupolu…* (Ksaver Šandor... *Dolazak Hrvata*)

Tik uz taj dugi, ogromni dvor dizalo se u neposrednoj blizini mnogo više zgrada, jednako građenih ***iz*** *kamena, hrastovine i jasenovine.* (Ksaver Šandor... *Dolazak Hrvata*).

- Atributivni genitiv označuje podrijetlo:

Sliedeće godine 1552. primi zapovjedničtvo nad turskom vojskom u Ugarskoj drugi vezir Ahmed-paša, rodom Hrvat ***iz*** *Dalmacije.* (Ivan Kukuljević... *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova* [str. 77])

Za vrijeme rata, u ona teška i nesnosna vremena, svećenici ***iz*** *okolnih župa često su se znali skloniti k daruvarskom župniku Miji Ettingeru.* (Ivan Miklenić. *Glas Koncila: novo lice Crkve:…*)

Među najugroženijim su primatima, pokazalo je istraživanje, madagaskarski lemur, planinska gorila ***iz*** *srednje Afrike i tonkinški majmun.* (NA. Vjesnik online)

- Atributivni geniitiv može imati i vremensko značenje:

Pred očima mi prolazile čudne sjene, maglovite slike ***iz*** *mladosti moje* (Vjekoslav Livadić. *Svjetlo i sjena. Arabeske i...* [str. 175]

- Genitiv s prijedlogom *iz* koji označuje područje neke djelatnosti:

Što se tiče gore spomenutog mladog autora, želimo vjerovati da je on doista sposoban napraviti udžbenik ***iz*** *fizike, iako nije diplomirao fiziku.* (NA. Vjesnik online)

Istina je da ocjena ***iz*** *vjeronauka, slično drugim odgojnim predmetima, motivira, no to ne znači da svi imaju peticu.* (NA. Vjesnik online)

Ana uči glasovir u Glazbenom zavodu, a sinu bih omogućio privatnu poduku ***iz*** *violine.* (Stjepan Tomaš. *Guslač od marcipana* [str. 8])

14. ENYSSP međunarodna psihološka konferencija ***iz*** *područja psihologije sporta i tjelesnog vježbanja* (http://www.psiholoska-komora.hr/815).

- Neki glagoli traže kao dopunu ili dodatak prijedložno-padežni izraz s prijedlogom *iz:*

Stanem opet griskati jednu vlat, koja je ***virila iz*** *vode.* (Vjekoslav Majer. *Život puža* [str. 61])

Veliku jednu pećinu, koja kraj brijega La Verne poput ogromnoga tornja ***strši iz*** *ponora, zove narod još danas »frate Lupo«, to jest fratar Vuk, brat Vuk.* (Dr. Isidor Kršnjavi. *Božji sirotan* [str. 119])

Što će mu napredak, koji ne ***raste iz*** *nas samih, iz našeg srca i našeg duha*? (Antun Bonifačić. *Mladice* [str. 132])

Nego, dragi moj, reci ti meni, kako ću se ja ***izvući iz*** *te kaše.* (Milan Šenoa. *Iz kobnih dana: historijski roman* [str 91])

Te misli nije više mogao ***izbiti iz*** *glave.* (Eugen Kumičić. *Olga i Lina*).

5.3.2. *S*(*A*)

Prijedlog *s*(*a*) može stajati uz genitiv i instrumental. Uz genitiv mu je osnovno značenje mjesno i pretpostavlja se da kretanje ili aktivnost započinje s gornje, vanjske strane nekoga ili nečega.

Označuje:

- odakle što započinje ili potječe:

Ne moraš silaziti ***s*** *tornja, ispali samo zelene rakete, sve je spremno, bataljoni će odmah krenuti.* (Joža Horvat. *Mačak pod šljemom* [str 89])

Kad se je u zoru spustila ***s*** *prozora u vrt, vidjelo je to njekoliko ljudi, a medju timi i Katica, Mikićeva žena.* (Eugen Kumičić. *Sirota* [str. 301])

Padalo je prvo lišće ***s drveća*** *i Sava muklo šumila, kad su konjske potkove zaružile po drvenim gredama mosta.* (Ivo Kozarčanin. *Sam čovjek* [str. 98])

Nekoliko dana iza tih događaja vratio se Petar Bernardone ***s putovanja*** *kući.* (Dr. Isidor Kršnjavi. *Božji sirotan* [str. 14]).

- I prijedlogom *s(a)* i prijedlogom *iz* izriče se mjesno značenje (prijedlogom *s(a)* govori se o nečemu s nečeg povišenog), ali se često upotrebljavaju svaki za sebe bez objašnjivog razloga:

*Jedva pred podne vratio se on … **s** Pelješca.* (Niko Andrijašević. *Iz neretvanske krajine* [str. 69])

*Hrvati **iz** Istre i Dalmacije jošte češće stadoše posjećivati Filipov dućan…* (Eugen Kumičić. *Sirota* [str 213]

*Dođoh **sa** sela ovamo da potražim službu u gospode.* (Ante Kovačić. *U registraturi*)

*A kako to da si sam došao **iz** grada?* (Eugen Kumičić. *Olga i Lina*).

- I prijedlog *s(a)* spada u parne prijedloge – parnjak je prijedlogu *na*:

*Takvi radnici, za razliku od stalno zaposlenih, ne dobivaju regres i božićnicu, ne idu na plaćeni godišnji odmor, a leteći **s** posla **na** posao neće se moći ni sindikalno organizirati niti štrajkati* (NA. *Vjesnik online*)

*Incident se dogodio u noći **s** petka **na** subotu* (NA. *Vjesnik online*)

*Svake se godine **sa** španjolskog **na** poljski jezik prevede pedesetak naslova, uglavnom djela hispanoameričkih pisaca* (NA. *Vjesnik online*)

*On se popeo na brdo i kad selo nije vidio, otišao preko doline na novo brdo, i tako **s** brda **na** brdo, do kraja pustinje* (Ivan Aralica. *Psi u trgovištu* [page 268]).

- Načinsko značenje:

*I kad progovori koju riječ, izriče je tvrdo i brecavo, **s visine**, a lice mu sama oholost zastire, usne se prče.* (Ivan Kozarac. *Đuka Begović*)

*I naš im naslov daj, pa Rebro nazovi, Šutu Maloga, da i on dođe i ako mu je **s ruke**, da još kojeg liječnika povede.* (Ivan Raos. *Prosjaci i sinovi* [str. 565]).

- Načinsko značenje kad je *s(a*) u ulozi parnih prijedloga *s(a) – na*:

*Išli su lagano, **s noge na nogu**, svaki čas zastajkivali, da se Jadre odmori, i neprekidno pričali.* (Mile Budak. *Pod gorom. Ličke priče* [str. 46])

*Suština oligarhijske vladavine nije nasljeđivanje **s oca na** sina, nego tvrdokorno promicanje određenog svjetonazora i načina života, koje mrtvi nameću živima.* (George Orwell… *1984.* [str. 198]).

- Vremensko značenje prijedloga *s(a)* nije često ni uobičajeno, ali se može naći uz imenice *početak, proljeće* i *jesen*:

***S početka** držao se Pavao Petrović više po strani, gledao da ih miri, no napokon i on se umiješa.* (Janko Leskovar. *Propali dvori*)

*Mnogi put osobito **s proljeća** — tište ga i muče prsa, da ne zna, kud bi se djeo.* (Gjalski, Ksaver... *Biedne priče* [str 56])

*Ljeti pod krošnjama hladuju, a **s jeseni** haraće.* (Ivan Goran Kovačić. Dani gnjeva [str. 82]).

- Uzročno značenje (koje je danas rijetko):

*Pa ma koliko bio koji put očajan **s jada** i nevolje, što bije hrvatskog čovjeka i rodjenu njegovu grudu, — šapat stare artije u starodavnoj mobiliji pridigne mi dušu i obrani nade.* (Ksaver Šandor... . *Diljem doma: zapisci i priče* [str. 90])

*Zabludom stoga što on nije grof ili barun? - Jest, potpunom zabludom upravo **s tih razloga**.* (Ante Kovačić. *Fiškal*).

5.3.3. *З (ІЗ, ЗІ, рідко ЗО)*

Prijedlog *з* i njegove inačice *із, зі, зо* (rijetko), stoji u ukrajinskom uz tri padeža: genitiv, akuzativ i instrumental.

Kad stoji s genitivom označuje:

- predmet ili okolinu iz čije sredine je usmjerena radnja, kretanje ili se što dobiva ili uzima:

*Ми вийшли **з** готелю* (Юрій Яновський, II, 1958, 44)

*Брянський діставав **із** своєї планшетки якісь схеми* (Олесь Гончар, III, 1959, 84)

***Зо** всього світу навозили у замок найдорогших напитків і з'їсного* (http://korpus.org.ua/search/зо_світу/0/5/450)

- mjesto ili predmet od kojega nešto odlazi ili s čije se površine nešto odvaja:

*Сержант випустив повід цяцькованої вуздечки і неохоче сплигнув **з** коня.* (Олесь Гончар, III, 1959, 71)

***Із** стріх вода капле.* (Українські народні ліричні пісні, 1958, 76)

- mjesto, okolinu ili sredinu iz koje potječe osoba:

*Дотанцював [козак] аж до брами, Крикнув: — Пугу! Пугу! Привітайте, святі ченці, Товариша **з** Лугу!* (Тарас Шевченко, II, 1963, 54)

*Я сам — **із** Шевченків, тільки Іван* (Юрій Яновський, I, 1954, 77).

- radno mjesto ili zadatak s kojeg se netko otpušta:

*Пане Марфін, ви звільнені **з** посади інспектора* (Олександр Довженко, I, 1958, 426)

- mjesto, prostor ili smjer u kojem se netko ili nešto nalazi, nešto se događa ili odakle je usmjerena radnja ili kretanje:

*Сонце гріє, вітер віє **з** поля на долину.* (Тарас Шевченко, I, 1951, 11)

***З** лівого боку, на самій сцені великий портал храму Артеміди (*Леся Українка, I, 1951, 157)

- posao ili zadatak s kojeg se odlazi ili se vraća:

*Ми вертали **з** полювання. Наш віз загублено по полю гуркотів.* (Максим Рильський, I, 1960, 151)

- mjesto na kojem se nalazi osoba ili predmet koji izvršava neku radnju ili mjesto s kojega se gleda ili primjećuje nešto:

*У неї очі сині-сині — Такі Карпати **з** далини.* (Дмитро Павличко, Бистрина, 1959, 115)

- mjesto ili predmet s kojega se radnja ponavlja, kada *з* stoji u kombinaciji s prijedlozima *в, на, до*:

*Проте вона все слідкувала очима, як татко ходив **з** кутка в куток по кімнаті.* (Леся Українка, III, 1952, 635)

*Юннати розгублено переминалися **з** ноги на ногу, не знаючи, що й казати.* (Юрій Мокрієв, *Острів*.., 1961, 80)

*Осколки пішли **з** рук до рук.* (Олесь Гончар, III, 1959, 62)

- granicu širenja radnje, stanja ili karakteristike, tada *з* stoji u kombinaciji s prijedlozima *до, в*:

*Заболочений, оброшений **з** голови до ніг, він, зрештою, виходить на твердий берег.* (Михайло Стельмах, II, 1962, 68)

- usmjerenost nečijih razmišljanja, pogleda, ocjena, kad stoji u kombinaciji s riječima *погляд*, *точка зору* (pogled i točka gledišta):

*Керівництво банку також оцінюється **з** погляду дотримання банком установлених законів і правил…* (http://corpora.donnu.edu.ua/bonito)

*З **точки зору** цього другого питання третя складена курсивом фраза не має жодних переваг порівняно з другою складеною курсивом фразою*
(http://chtyvo.org.ua/authors/Volynka_H_I/Zarubizhna_filosofiia_KhKh_stolittia_Kn_6/)

- oznaku ili karakteristike osobe ili predmeta:

***З** себе була [пані] висока, огрядна, говірки скорої, гучної.* (Марко Вовчок, I, 1955, 258)

*Легка, біла, прозора постать, що **з** обличчя нагадує Мавку, з'являється з-за берези* (Леся Українка, III, 1952, 267)

- početni trenutak u razvoju ili širenju neke radnje ili stanja:

***З** шостого року Оля почала допомагати матері* (Іван Сенченко, *На Батиєвій горі*, 1960, 57)

*Зникла поезія чиста **з** тої хвилини, як спільна нудьга почалась* (Леся Українка, I, 1951, 260)

- granicu trajanja neke radnje ili stanja, kada je *з* u kombinaciji s prijedlogom *до:*

*Щодня **з** ранку **до** ночі по шляху їдуть та й їдуть люди* (Андрій Головко, II, 1957, 213)

- odsječak vremena između dva dana ili datuma, kada je *з* u kombinaciji s prijedlogom *на:*

*У ніч **із** суботи **на** неділю* (iz SUM-a)

- izvršenje ili nastajanje nečega u bliskoj budućnosti, ne točno određnoj, kada je *з* u kombinaciji s prijedlogom ***на*** i tvori ustaljeni izraz:

***З дня на день** ждали в село землемірів* (Андрій Головко, II, 1957, 183)
***З хвилини на хвилину** чекали вибуху* (iz SUM-a)

- neprekinutost ili ponavljanje neke radnje, kada je ***з*** u kombinaciji s prijedlogom *в* i čini ustaljeni izraz:

***З року в рік** наш радянський глядач стає все більш глибоким знавцем мистецтва, все краще починає розумітися на питаннях театру* (Амвросій Бучма, *З глибин душі*, 1959, 72)

- uzrok radnje ili stanja:

*Голоси хрипкі **з** холоду* (Андрій Головко, II, 1957, 314)

*Павка **з** люті аж поблід* (Володимир Сосюра, II, 1958, 370)

- objašnjenje po čemu je što vidljivo, prepoznatljivo :

*Ще зоддалік впізнав [Хома] Антоновича і **з** характерного чвокання його чобіт, і **з**... глухого покректування* (Олесь Гончар, III, 1959, 309)

***З** усього видко було: **з** важких рухів, **з** похмурих поглядів спідлоба, **з** крутої лайки, що не пусте на думці в ліщинівців* (Андрій Головко, II, 1957, 230)

- način:

*Чи ти оглухла? — і мачушина рука **з** усієї сили б'є її* (Борис Грінченко, I, 1963, 334), *До виступу свого він ставився якнайуважніше. Бо — зуміє зацікавити **з** першого разу, тоді вже — півділа* (Андрій Головко, II, 1957, 121)

- količinu osoba ili predmeta od kojih se sastoji neka cjelina:

*Він [виселок] складався всього-навсього **з** трьох халупок* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 368)

- osobu ili predmet koji su u rečenici u funkciji daljeg objekta:

*Розсердився Охрім, що **з** його так глузують...* (Леонід Глібов, *Вибр*., 1951, 31)

*Пом'ялася [Докія Петрівна] трохи, а далі й виклала одразу. Мовляв, хоче оце брат Сава малювати **з** неї.* (Андрій Головко, II, 1957, 193)

Полковник змушений присунути до себе браунінг, який лежить на столі... Присунув, не спускаючи очей з солдата (Олександр Довженко, I, 1958, 42)

- tvar, materiju, materijal od koje (kojega) je što načinjeno:

*П'ють [люди] з великих піал чудовий напій **з** маринованих черешень.* (Олесь Гончар, III, 1959, 157)

*Зараз стояла [Катря] мовчазна й нерухома, як **з** каменю вирізьблена* (Андрій Головко, II, 1957, 220)

Потім підняла [Анюта] ***з*** *верблюжої вовни ковдру так, що утворилася щілина* (Григорій Тютюнник, Вир, 1964, 477)

- početnu fazu u promjeni neke pojave, osobe ili predmeta:

День ***з*** *ясного зробився понурий* (Володимир Гжицький, *У світ..,* 1960, 11)

Неначе у поета, палав твій зір... Ти весь сіяв, ***з*** *маленького ставав великим* (Володимир Сосюра, II, 1958, 353)

- predmet pomoću kojega se ostvaruje određena radnja:

Жадібно п'є воду чиновник ***з*** *відра* (Олександр Довженко, I, 1958, 54)

Із *лука мітко в ціль стріляла [Камилла]* (Іван Котляревський, I, 1952, 197)

Доки Шура перебувала на вогневій, жодне погане слово не зривалося ні в кого ***з*** *уст* (Олесь Гончар, III, 1959, 199)

- izdvajanje osobe/osoba ili predmeta iz skupa osoba ili predmeta (u ovom je značenju prijedlog ***з*** zamjenjiv prijedlogom *серед*):

[Мохаммед (глянув на Айшу):] Найкраща ти ***з*** *усіх жінок на світі* (Леся Українка, II, 1951, 338)

- početno stanje koje se prekida:

Несеться сумний голос трембіти і будить ***зі*** *сну полонину.* (*Михайло Коцюбинський, II, 1955, 331*)

- položaj ili okolnosti (obično teške) iz kojih se nekome pomaže izići ili si je sam pomogao:

Сам товариш виручив його ***з*** *біди* (Панас Мирний, IV, 1955, 128)

- prelazak osobe iz jednog stanja u drugo, kad je u kombinaciji s prijedlogom *в*

*Отак, **з** холоду в жар і кидало Павла весь час, поки він одягався* (Андрій Головко, II, 1957, 490)

- predmet ili mjesto s/od kojega nešto počinje:

*Сержант Коломієць! — покликав Сагайда полкового зв'язківця, якого знав ще **з** Дінця* (Олесь Гончар, III, 1959, 149)

*Любов до землі почалася **з** цього крихітного острівка* (Михайло Стельмах, II, 1962, 210)

- nešto što predstavlja kome sredstva za život:

*Цівадіс не брав кайла до рук, тинявся від одного вогнища до другого, відбирав у кого які були продукти і **з** того жив.* (Григорій Тютюнник, *Вир*, 1964, 483).

- granu specijalnosti ili struke na koju se nešto odnosi:

*Не скажете, як мій пуцьверінок вчиться? — Нічого, Амбросію Пилиповичу, тільки **з** арифметики трохи відстає* (Михайло Стельмах, I, 1962, 254)

- u spoju s genitivom množine imenice *питання* naziva predmet razmatranja konferencije, simpozija itd.

*Конференція **з** питань слов'янської філології.*

*…банки консультують клієнтів **з** питань бухгалтерського обліку…* (http://corpora.donnu.edu.ua/bonito/run.cgi/first_form)

5.3.4. Nepodudaranje u upotrebi hrvatskog iz i ukrajinskog з:

- U konstrukciji tzv. parnih prijedloga u hrvatskom imamo vezu između *iz* i *u* u značenju trajanja neke radnje (*iz dana u dan*). U ukrajinskom takav prijedložno-padežni izraz ne nalazimo točno u tom paru *iz – u*, nego u paru *з – на.* Međutim, par *iz – u* nalazimo u primjeru *iz godine u godinu* (*з року в рік*)

- Konstrukciju parnih prijedloga *s – na* u ukrajinskom ne nalazimo u načinskom značenju kao u hrvatskom, već u mjesnom (*s noge na nogu = lagano hodati; з ноги на ногу – s noge na nogu = doslovno: poskakivati, cupkati s noge na nogu*). Osim toga, parne prijedloge *s – na* u načinskom značenju nalazimo u ukrajinskom i kao *від – до* (*nasljeđivanje s oca na sina – спадкування від батька до сина*).

5.3.5. *Nepodudaranje u upotrebi ukrajinskog **з** i hrvatskog* **iz** *ili hrvatskog* **s**(a)

- kad u ukrajinskom ***з*** stoji u kombinaciji s prijedlozima *до, в*, označuje granicu širenja radnje, stanja ili karakteristike, u hrvatskom se u tom značenju koristi kombinacija *od – do* (***з*** *голови до ніг – od glave do nogu*)

- za mjesto prisutnosti određene oznake ili karakteristike kod osobе ili predmeta u hrvatskom se koristi prijedlog *u* ili se izražava besprijedložno (***З*** *себе була висока – Bila je visoka;* ***З*** *обличчя нагадує… – U licu podsjeća na…*);

- vrijeme ili period koji predstavlja početni trenutak u razvoju ili širenju neke radnje ili stanja u hrvatskom se izriče prijedlogom *od* (***з*** *шостого року –* ***od*** *šeste godine;* ***з*** *тої хвилини –* ***od*** *tog trenutka*)

- granica trajanja neke radnje ili stanja, koja se u ukrajinskom izriče u kombinaciji s prijedlogom *до*, u hrvatskom se izriče kombinacijom *od – do* (*щодня* ***з*** *ранку* ***до*** *ночі – svakoga dana* ***od*** *jutra* ***do*** *noći)*

- odsječak vremena između dva dana ili datuma, u ukrajinskom se izriče kombinacijom ***із – на***, a u hrvatskom kombinacijom *s(a) – na* (*у ніч* ***із*** *суботи на неділю – u noći sa subote na nedjelju*)

- Izvršenje ili nastajanje nečega u bliskom vremenu, ne točno određnom, u ukrajinskome se iskazuje kombinacijom prijedloga ***з – на,*** a u hrvatskome se to iskazuje

kombinacijom prijedloga ***iz*** – ***u*** (*3 хвилини **на** хвилину чекали вибуху – iz minute u minute čekali su eksploziju*)

- uzrok radnje ili stanja u hrvatskome se izriče prijedlogom ***od*** (***з** холоду – **od** hladnoće, **з** люті – **od** bijesa*)

- količina osoba ili predmeta od kojih se sastoji neka cjelina u hrvatskome izražava se prijedlogom ***od*** *(виселок складався **з** трьох халупок – naselje se sastoji **od** tri straćare / **od** triju straćara*)

- osoba ili predmet kojeg se nešto tiče, a na koji se usmjerava ili proširuje radnja u hrvatskom se izražava besprijedložno (*Розсердився Охрім, що **з** його так глузують – Ohrim se naljutio što ga tako ismijavaju*)

- pri označivanje tvari, materije, materijala od kojega je što načinjeno u hrvatskome se standardu upotrebljava prijedlog *od*, a u ukrajinskome ***з*** (*напій **з** мариновaних черешень – napitak **od** mariniranih trešanja*)

- za označivanje osobe, predmeta ili pojave s kojima se zbiva promjena ili transformacija u u ukrajinskomese upotrebljava prijedlog ***з***, a u hrvatskome prijedlog *od* (*День **з** ясного зробився понурий – Dan je **od** vedrog/jasnog postao tmuran*)

- ukupnost osoba ili predmeta među kojima se netko ili nešto izdvaja u ukrajinskom se izražava prijedlogom ***з***, a u hrvatskom prijedlogom *od (найкраща **з** усіх – najljepša **od** svih*)

- osoba ili predmet koji služe kao primjer za oponašanje u ukrajinskome se izražavaju prijedlogom ***з***, a u hrvatskome besprijedložno (*хоче брат Сава малювати **з** неї – brat Sava je želi slikati*)

- i nešto što predstavlja izvor materijalnih resursa u ukrajinskom se izražava prijedlogom ***з***, a u hrvatskom prijedlogom *od* (***з*** *того жив – živio je od toga*).

5.4.IZA - З-ЗА (ІЗ-ЗА)

5.4.1. *IZA*

Prijedlog *iza* stoji jedino s genitivom. U hrvatskim se gramatikama E. Barić i dr. (2005:278) i S. Babića i dr. (1991:724) nalazi se u popisu pravih, odnosno netvorbenih prijedloga.

U Anićevom rječniku pod etimologijom stoji da se tvori od *iz* + *za*. Prijedlog *iza* je doista sastavljen od dvaju primarnih: *iz* i *za*, što pokazuje i način pisanja odgovarajućeg sastavljenog prijedloga *з-за* (*із-за*) u ukrajinskom jeziku.

Analogno su, s prvom sastavnicom *iz-*, u hrvatskome i ukrajinskome načinjeni i neki drugi prijedlozi, koji ovdje nisu navedeni u popisu među primarnima.

Označuje:

- Predmet kojem se sa stražnje strane nalazi ili kreće drugi predmet:

Svatko za svojim stolom, potpuno odijeljen od onih što mu sjede ***iza*** *leđa ili od onih za suprotnim stolom* (Dubravko Horvatić. *Olovna dolina* [str. 51])

Ne čini li se i tebi, da netko stoji ***iza*** *nas i da sluša cijelu noć, što mi govorimo?* (Ivo Kozarčanin. *Sam čovjek.* [str. 261])

- U vremenskom značenju označuje slijed i znači isto što i *nakon, poslije* (Silić i Pranjković, Raguž):

Sad je korizma — odmah ***iza*** *blagdana neka se vjenčaju, a oprema se može i kasnije svršiti* (Henrik Sienkiewicz. *Pripoviesti* [str. 27])

Iza *ručka nije ni svraćao u dućan* (Jakša Kušan. *U procijepu* [str. 99])

U Jezičnom savjetniku[89] navodi se da prijedlog *iza* ima prostorno značenje (*iza kuće, iza drveta*) i da ga nije dobro upotrebljavati u vremenskome značenju. Umjesto njega u vremenskome značenju preporuča se upotrebljavati prijedloge *nakon* ili *poslije*.

- Usporedno značenje:

*U odijevanju je išao **iza** drugih ljudi i svog imetka, u istoj kabanici prezimio je rat i sve do tisuću devetsto četrdeset osme i ukidanja privatnog vlasništva, nije mario isticati se nakitom i odjećom* (Mirko Kovač. *Vrata od utrobe* [str. 40])

*Ivan je **iza** ostalih u vladanju* (Primjer iz gramatike Silića i Pranjkovića, str. 208).

Prijedlog ***iza*** u ukrajinskom se najčešće prevodi:

- Prijedlogom ***з-за*** (***із-за)*** kada ***iza*** označuje predmet kojem se sa stražnje strane nalazi drugi predmet:

***Із-за** товстих, оббитих клейончатою шкірою дверей ... не долітало жодного звуку.* (Григорій Тютюнник, Вир, 1964, 59) = ***Iza** debelih vrata oblijepljenih kožom, nije dopirao nikakav zvuk.*

***Із-за** лісу, **з-за** туману, Місяць випливає* (Тарас Шевченко, I, 1963, 93) = ***Iza** šume, **iza** magle, pojavljuje se mjesec.*

- Značenje usporedbe koje izražava u hrvatskom prijedlog ***iza***, izriče se u ukrajinskom prijedlozima ***за, ніж, від***:

*Ivan je **iza** ostalih u vladanju = Іван гірший **за** інших / гірший **ніж** інші / гірший **від** інших у поведінці.*

- Prijedlogom ***після*** kad iza označuje vrijeme:

*Пані Броніслава хоче їхать **після** 15-го на виноград в Бессарабію.* (Леся Українка, V, 1956, 16) = *Gospođa Bronislava želi putovati **iza** 15-og na berbu grožđa u Besarabiju.*

[89] http://jezicni-savjetnik.hr/?page=10

*Був час **після** полудня.* (Юрій Смолич, I, 1958, 52) = *Bilo je vrijeme **iza** ručka*.

5.4.2. *З-ЗА (ІЗ-ЗА)*

Prijedlog ***з-за*** složeni je prvotni prijedlog. Sastoji se od dva jednostavna primarna prijedloga: ***з*** i ***за.*** Može stajati jedino s genitivom. Označuje:

- smjer kretanja, događaja koji se odvija sa suprotne strane ili iz povratnog smjera

*Із-за лісу, **з-за** туману, Місяць випливає* (Тарас Шевченко, I, 1963, 93);

*Аж ось **з-за** воріт показалася чиясь низенька постать* (Панас Мирний, IV, 1955, 58);

*Раптом здалеку, **з-за** села, вдарив кулемет* (Олексій Кундзіч, Пов. і опов., 1951, 45)

- koristi se za označavanje položaja, premještanja čega:

*Дістає [Іфігенія] **з-за** олтаря жертовний ніж* (Леся Українка, I, 1951, 162);

*Марія встала **з-за** прядки й почала додому збиратись* (Андрій Головко, II, 1957, 150);

*Старий Бульба гарячився, гарячився, нарешті розсердився зовсім і встав **із-за** столу* (Олександр Довженко, I, 1958, 220).

- koristi se za označavanje mjesta od kuda je netko rodom:

*Коли чував хто о Полкані, То се була його сестра; Найбільш блукали по Кубані, А рід їх вийшов **з-за** Дністра* (Іван Котляревський, I, 1952, 197);

*Був він родом десь **із-за** Карпат, ..і звати його було Янош* (Олесь Гончар, II, 1959, 30).

- može imati i uzročno značenje:

*Говорили також, що ніби якийсь парубок **із-за** ревнощів утопив там [у вирі] свою кохану* (Григорій Тютюнник, Вир, 1964, 122).

- može označavati i cilj radnje

*Підборіддя дівчини так непомітно і красиво переходило у шию і не дуже довгу, і не коротку, що вже **із-за** цього можна було б зацікавитись нею скульпторові* (Михайло Томчаній, Готель.., 1960, 6).

- označuje osobu ili predmet koja je povod nekom događaju

*[Саня:] Та й, нарешті, за віщо я думаю каратись за других? Відцуратись радощів життя **з-за** других — се тяжка кара* (Леся Українка, II, 1951, 14)

*Як півень, коло неї конюх Грицько. Але Калина, видно, стоїть на воротях не.. **із-за** нього...* (Андрій Головко, I, 1957, 304).

5.4.3. *Nepodudarannje u upotrebi ukrajinskoga **з-за (із-за)*** i hrvastkoga ***iza***:

- hrvatski prijedlog *iza* ne mogže imati uzročno značenje, u ovom se slučaju ***із-за*** prevodi s *iz / zbog*:

*… парубок **із-за** ревнощів утопив свою кохану = mladić je iz / zbog ljubonore utopio svoju voljenu;*

- hrvatski ***iza*** ne može izražavati niti cilj, u tom se značenju ***із-за*** prevodi s *radi*:

*Підборіддя дівчини так непомітно і красиво переходило у шию..., що вже **із-за** цього можна було б зацікавитись нею скульпторові = Brada djevojke tako je neprimjetno i lijepo prelazila u vrat, da se već i samo radi toga kipar mogao zainteresirati za nju;*

- hrvatski ***iza*** ne može imati značenje povoda kao u ukrajinskom:

*Відцуратись радощів життя **з-за** других — се тяжка кара = Ostaviti radosti života **zbog** drugih – to je teška kazna.*

5.5. OD – ВІД (ОД)

5.5.1. *OD*

Plan izraza prijedloga *od* doživio je promjenu s obzirom na to da je nekada glasio *ot* (prasl. **otъ*). Ta je promjena nastala po analogiji pod utjecajem krajnjega /d/u prijedlozima *nad, pod, pred*[90].

Prijedlog *od*, kako kaže gramatika Silića i Pranjkovića (Zagreb: Školska knjiga, 2005), najtipičniji je i najbliži temeljnim značenjima genitiva.

Označuje:

- kretanje predmeta koji se udaljuje od drugoga predmeta:

*Harrison Ford bježi **od** kuće i obitelji, a vraća se Indiana Jonesu …* (NA. Vjesnik online)

- prostor s kojeg što potječe:

*Dokle je oko dopiralo, **od** istoka do zapada, jedna šara, ali u njoj svi odsjevi, sve dražesti, sva blistanja, sve razuzdanosti modrine* (Ivo Vojnović. *Stari grijesi*. *Lapadska priča* [str. 36])

*Ante Starčević je čitavog svog vijeka propovijedao poglavitu dogmu, da sve zlo dolazi **od** Austrije* (Milutin Nehajev. *Rakovica* [str. 140])

- odvajanje:

*Donatisti stoga nisu priznavali sakramente katolika, odvojili su se **od** njih i čak počeli osnivati bande koje su ubijale i prale mjesto gdje je katolik stajao* (NA. Vjesnik online)

- potjecanje, podrijetlo:

*Tada ćete jamačno znati, što želim čuti **od** vas* (Josip Eugen Tomić. *Udovica. Pripoviest* [str. 188])

*Pokazat ću ti pjesmu što sam je dobila **od** jednog rodoljuba uz svadbeni dar* (Nedjeljko Fabrio. *Berenikina kosa* [str. 133])

[90] Skok, P. (1971–1973) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I–III*. Zagreb: JAZU.

- otklanjanje, rastavljanje:

*Njegov će se slučaj voditi razdvojeno **od** ove optužnice…* (NA. Vjesnik online)

- lišavanje, oslobađanje:

*Zato ga je oslobodila **od** kmetstva i učinila plemićem, da mu bude robkinja?* (Josip Eugen Tomić. *Udovica*. Pripoviest [str. 235])

*Blair je već prošlog listopada bio liječen **od** nepravilnog rada srca (tahikardije), no problem se ponovio* (NA. Vjesnik online)

- vrijeme u koje se što počinje odvijati:

*Svećenici **od** pamtivijeka, kad ga pokazuju strancima, govore, da je taj križ darovala kraljica Margarita.* (Nikola Zvonimir... . *Crvena Hrvatska i Dubrovnik* [str. 34])

***Od** ranoga jutra samo vičeš na mene* (Jože Horvat. *Mačak pod šljemom* [str. 284])

*Anđeli se dogovaraju i prate nas **od** rođenja do smrti* (Antun Bonifačić. *Mladice* [str. 149])

- način:

tu se često radi o prijedložnim izrazima s prijedlogom *od* koji dolazi u paru s prijedlogom *do*, te zajedno čine ustaljene ili frazeologizirane konstrukcije:

*Udovica je promjeri bijesnim pogledom **od glave do pete**, gurne je od sebe i iziđe* (Eugen Kumičić. *Olga i Lina*)

*Prebijat ću se i potucati **od nemila do nedraga**, samo da dovršim nauke* (Ante Kovačić. *U registraturi*)

*… i to svaki put samo sa odobrenjem graničarskog povjerenstva, od naroda slobodno izabranog, koje će se **od slučaja do slučaja** u Zagreb pozivati, pitati i njegovo odobrenje zahtijevati* (Milutin Nehajev. *Rakovica* [str. 256])

- uzrok (koji izravno izaziva posljedicu):

*Ja sam **od** straha probliedio misleći, što to može biti?* (Miroslav Kraljević. *Požežki đak ili Ljubimo milu...* [str. 137])

*Čovjeku, koji neprestano trpi **od** glavobolje, čini se da je takva bolest u glavi svakog čovjeka…* (Vjenceslav Novak. *Dva svijeta* [str. 256])

*…izišao je van, prišao velikoj staklenoj plohi iza koje se nazirala obližnja koncertna dvorana, ali se grad **od** magle više nije mogao vidjeti* (Goran Tribuson. *Gorka čokolada* [str. 167]).

- U gramatici Silića i Pranjkovića još je jedno značenje izdvojeno, kad je prijedlog *od* u spojevima riječi kojima se označuje da se jedan predmet po nečemu izdvaja iz skupa drugih predmeta. Tada je genitiv obvezno u množini:

*Gračar je **jedan od najstarijih** kolega, oženjen, otac petero djece* (Milutin Nehajev. *Bieg. Poviest jednog našeg...* [str. 116])

*E, nije Sabina baš **od onih** žena koje bi prevrnule, da mogu, kuću na dimnjak.* (Eugen Kumičić. *Gospođa Sabina*)

*... i tvrtka »Podravka« koja u svojim obiteljskim paketima daje **neke od najpoznatijih** svojih proizvoda* (Ivan Miklenić. Glas Koncila: novo lice Crkve:...).

- Prijedlog *od* koristi se u prijedložnim izrazima pri komparaciji, kada dolazi uz komparativ ili uz neku drugu riječ usporednog značenja:

*Kao što je poturica **gori od** Turčina, tako je šarenjak gori od Krnjela* (Eugen Kumičić. *Sirota* [str. 254])

*Proteče nešto **više od godine** dana nakon Ivanove smrti, i Franjka se uda za Marijina rodjaka, čestita i vrijedna momka* (Ivan Devčić. *S ličkih vrleti. Crtice* [str. 71])

*Pa tako se Sienkiewicz znatno **razlikuje od** moderne, najpače francuzke psihološke škole, kojoj je začetnik Flaubert* (Henrik Sienkiewicz. *Pripoviesti* [str. xlii]).

- U gramatici Silića i Pranjkovića navodi se da se u tom značenju nekada davno upotrebljavao i genitiv bez prijedloga. Takva upotreba potpuno je zastarjela. Nazivao se poredbenim genitivom:

*…bijelijem perjem glavu kite, pod kavadim nože drže, pašu sablje plemenite, jašu konje **vjetra brže*** (Ivan Gundulić. *Osman*).

- Kvalitativno značenje u službi atributa:

Mi smo valjda jedina nacija na svijetu gdje ***ljudi od pera*** *ne treba da se brinu za jezik, stil, pravopis, gramatiku* (Ivan Kušan. *Toranj* [str. 68])

Bijelićev dugogodišnji suradnik Dragutin Haramija podsjetio je na njegov životni put naglasivši kako je Srećko bio ***čovjek od formata*** *s istančanim osjećajem za pravednost i prave vrijednosti.* (NA. Vjesnik online)

Mata je bio sin dobre kuće, ***momak od oka****, komu ni kudljivi Adam ne mogao mane naći.* (Nikola Tordinac. *Odabrane crtice i pripoviesti* [str. 93])

Ja sam siromah starac, ali ***čovjek od riječi.*** (Vladimir Nazor. *Vladimir Nazor*)

A put u Beč, a nova oprema, a školarina za malu Eleonoru, koja je po Bobinom uvjerenju velik talent, ***čudo od djeteta****, fenomen glazbene nadarenosti?* (Miroslav Krleža. *Povratak Filipa Latinovicza* [str. 146])

*Divan mladić****, duša od čovjeka****!* (Eugen Kumičić. *Začuđeni svatovi*)

Ova bo rič nimačka "Bauer" jest rič zanata ili majstorluka, koja se daje zanatdžijama, kakono: "Orgelbauer", "Trommelbauer", "Feldbauer", to jest: ***majstor od orgulja****, od bubnjeva, od polja iliti poljodilac, koji polje ore, sije i kosi* (Matija Antun Relković [**n.d.**], *Satir iliti divji čovik*).

- Zastario je i atributivni genitiv koji označuje mjesta, područja i zemlje iz kojih netko potječe:

Kad je to ***duka od Mletaka*** *primio i proučio, što mu Kaboga odgovara, uzvrpoljio se, kao da sjedi na iglicama* (NA. Usmene narodne priče)

…a danas je najpoznatiji kao autor romana ***Zmaj od Bosne****, Kapitanova kći, Emin-agina ljuba, Za kralja – za dom…* (Miroslav Kraljević. *Požežki đak ili Ljubimo milu...* [str. 247]).

- Atributivni genitiv s prijedlogom *od* može doći i uz brojeve ili količinske izraze:

U sobu uđe blijeda žena ***od*** *kojih trideset godina* (Eugen Kumičić. *Gospođa Sabina*).

- Kada je prijedlog *od* u atributivnom značenju uz količinske izraze, tada iza prijedloga *od* ne mora stajati isključivo genitiv, već može i akuzativ mjere ili nesklonjiva riječ:

*…»Ono malo knjiga što kod nas izlazi u nakladi **od tisuću** primjeraka, ne kupuju se, posuđene su, osjećaju se kano balast i vraćaju uz stereotipni izgovor…* (Antun Barac. *Članci o književnosti* [str. 100])

*On ima manje pojma o tome što mu je u rukama i kad mu se ona prepusti, nego ti koji je promatraš iz daljine **od nekoliko metara*** (Tomislav Ladan. *Premišljanja* [str. 181])

*Donacijom **od tisuću** obiteljskih paketa uključila se i tvrtka »Podravka« …* (Ivan Miklenić. *Glas Koncila: novo lice Crkve:...*?).

- Posvojni genitiv s prijedlogom ***od*** rijetko se upotrebljava i normativno se ne preporučuje (*brat od oca*), ali postoje slučajevi kada je njegova upotreba potpuno primjerena. O posvojnom genitivu i o tome da se pripadnost u nekim slučajevima može izraziti jedino genitivom i prijedlogom *od* pisala je u svojoj knjizi *Izricanje posvojnosti u hrvatskom jeziku do polovice 19. st.*[91] i Lana Hudeček:

*Dok je to govorio izravnao je papir na koljenu, složio ga u četvero, u osmero i turio u **džep od hlača*** (Milan Begović. *Giga Barićeva*)

*Psihologu na mojem mjestu upalo bi u oči, kako to, da ja, koji inače nikada ne nosim **ključ od stana** sa sobom, danas imam taj ključ u džepu, te ga već od prvoga kata držim u ruci, mašući njim po zraku* (Ivo Kozarčanin. *Sam čovjek.* [str. 257])

*Štefica je u tom trenutku, točno pored **noge od stola**, ugledala tetkino zubalo* (Dubravka Ugrešić. *Štefica Cvek u raljama života* [str. 17]).

- Genitivom i prijedlogom ***od*** označuje se i tvarni genitiv:

*Tokom čitavog dana vuku se izmrcvareni rubom duge i široke visoravni, preko hrastovih i grabovih ogradica, iza pogrbljenih seljačkih **kuća od kamena** i ševara, prema sjeveru…* (Mirko Božić. *Neisplakani* [str. 377])

*Večeras će s njima i večerati, a za sutra dat će im zemljanu kotlu i bronzin **od lijevanog željeza**; drva, komin i komoštre imaju – za nešto se i sami moraju pobrinuti, a to nešto bijaše sve* (Ivan Raos. *Prosjaci i sinovi* [str. 270]).

[91] Hudeček, L. (2006) *Izricanje posvojnosti u hrvatskome jeziku do polovice 19. st*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 271 str.

- Značenje ablativnosti vezano za podrijetlo možemo naći i kod genitiva s prijedlogom ***od*** kad se odnosi na ljude:

Urotnici dignu na prijesto Domagoja (oko 865.—876.), koji nije bio ***od roda*** *Trpimirova* (Stjepan Srkulj. *Pregled opće i hrvatske povijesti* [str. 127])

Tako Lorentowicz priča, da je Reymont, s kojim je dugo zajedno živio u Parizu, o sebi tvrdio,da ***potječe od*** *skandinavskih vikinga, a vratarica hotela, u kojem su stanovali, smatrala ih je prerušenim knezovima* (Julije Benešić. *Kritike i članci* [str. 220])

Otkuda su Domazetovići, ljute zmije kano Jankovići, već ***starinom od Bosne*** *knezovi, na oružju silni vitezovi, kojino su svuda vojevali, još i turske glave odsicali od Kandije rata žestokoga pod barjakom cesara bečkoga?* (Andrija Kačić... . *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*).

5.5.2. *ВІД (ОД)*

Hrvatskome prijedlogu *od* u ukrajinskome odgovara prijedlog *від.* Kao i *od* u hrvatskome, u ukrajinskome se *від* rabi samo s genitivom i, kao i hrvatski *od* u dubljoj je prošlosti glasio *ot* (kako i danas glasi u ruskome jeziku). Krajnji je /t/ prešao u /d/ pod utjecajem prijedloga: *над = nad, перед = pred, під = pod.* Po zakonima ukrajinske fonetike dobio je protezu *в-*, nakon čega je -/o/-, koji se našao u zatvorenome slogu, prešao u -/i/- = *від*[92].

Označuje:

- mjesto ili predmet koji je polazna točka kretanja ili premještanja:

Від *міста шляхом надходила молодиця* (Марко Вовчок, I, 1955, 368)

Він ще вирішив сушею добратися до далекого Солуня — найпершого суперника в торгівлі з Константинополем — і отак, не заходячи до столиці ромейського царства,

[92] *Етимологічний словник української мови, I–VII (*головний ред Мельничук, О. С.). (1982) Київ: Наукова думка.

просто ***від*** *Мессемврії, перевантаживши свій товар з лодьїв на вози, повів свою валку великим надморським шляхом, що йшов* ***від*** *Царграда до Солуня* (П. Загребельний. *Диво*)

- izvor kretanja ili širenja nečega:

У хаті тепло: ***від*** *печі йде дух, розходиться по всіх закутках* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 109)

- slijed događanja

...еволюційний розвиток уявляє ***від*** *простого до складного,* ***від*** *нижчого до вищого* (Вісник Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал, Київ, 2012)

- predmet ili osobu od kojih se nešto ili netko odvaja:

Пішов він далеко ***від*** *тої громади, Але не до білого двору, Пішов до діброви шукати поради* (Леся Українка, I, 1951, 346)

- udaljavanje predmeta ili mjesta od neke polazne točke:

Бурлаки були вже далеко ***од*** *Стеблева* (Нечуй-Левицький, II, 1956, 204).

- Kad prijedlog *від* stoji u kombinaciji s imenicom iza koje slijedi prijedlog *до* i imenica, onda označuje točku prostora ili granice nekog događanja ili kretanja:

Од *Лимана до Трубайла Трупом поле крилось* (Тарас Шевченко, I, 1951, 65).

- Rijetko se može koristiti i u značenju *біля= pokraj, коло = oko, недалеко = nedaleko*:

Від *берега, під вербами, вода була наче зеленаста* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 40).

- Označuje trenutak početka događaja ili stanja, u kombinaciji s riječima koje imaju vremensko značenje:

*Всі уже знали, що **від** сьогодні земля не панська, а людська* (Михайло Коцюбинський, II, 1955, 81)

*Дожидали удосвіта, і ранком, і вдень, і ввечері, й опівночі — **од** зоряниці до зоряниці, **від** ночі до ночі усе дожидали [Кармеля].* (Марко Вовчок, I, 1955, 365).

- U razgovornom stilu u kombinaciji s imenicom koja označuje vrijeme može značiti *tijekom (протягом*):

***Від** трьох неділь ані одного чіпця не продав.* (Іван Франко, III, 1950, 66).

- U kombinaciji s imenicom koja naziva dan, datum, godinu označuje vremenski početak djelovanja čega:

*У зв'язку з виданням цієї постанови вважати такими, що втратили силу: а) постанову ЦВК і Раднаркому СРСР **від** 11 червня 1926 р* (Цивільний кодекс УРСР, 1950, 84).

- Prijedlog *від* vrlo se često koristi u značenju uzroka:

*Богинь напав **від** чаду дур* (Іван Котляревський, I, 1952, 217)
*Повітря тремтить **від** спеки* (Михайло Коцюбинський, II, 1955, 229)

- označuje osobu, predmet ili pojavu koja je izvor nečega:

*Гаряча пара **від** галушок знялась над миской* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 44)
*Добре мати в серці пісню **Від** таких людей!* (Дмитро Павличко, Бистрина, 1959, 71)

- označuje osobu od koje je nešto dobiveno ili koja je izvor nekih informacija ili znanja:

*Я дістав знов телеграму **від** нього* (Михайло Коцюбинський, III, 1956, 194)

- označuje podrijetlo nekoga ili nečega:

*Я забуду, Що колись кохалась, Що **од** тебе сина мала* (Тарас Шевченко, I, 1951, 44)

Він, певно, подумає перше, ніж скаже, ***від*** *кого родився* (Михайло Коцюбинський, II, 1955, 417)

- označuje predmet, osobu ili stanje koja nestaje:

Зненацька проміння ясне ***Од*** *сну пробудило мене* (Леся Українка, I, 1951, 87)

Ні ті, що чистили тротуар ***від*** *снігу, ні прохожі не сердилися, а навіть підставляли снігові свої обличчя* (Михайло Томчаній, *Закари, опов*., 1953, 131);

- označuje predmet određen za zaštitu od nečega:

На постіль надівають ***од москитів*** *велику сітку* (Михайло Коцюбинський, III, 1956, 327)

Накинула [Оксана] на плечі велику хустку ***від дощу*** *і вийшла з хати* (Андрій Головко, I, 1957, 429).

- U kombinaciji s prijedlogom *до* koristi se za označivanje promjena ostvarenih u čijem životu:

Пройти шлях ***від*** *рядового робітника до інженера-винахідника*

- za označivanje pripadnosti dijela predmeta dotičnom predmetu:

На шиї [у Проценка] золотий ланцюг ***від*** *дзиґарів [годинника] теліпається.* (Панас Мирний, III, 1954, 270)

- za označivanje razlike među pojavama, osobama, predmetima:

[Кассандра:] А як же ти, Гелене, одріжняєш [одрізняєш] брехню ***від*** *правди?* (Леся Українка, II, 1951, 297)

Сам тутешній гуцул, Дідушок, проте, помітно відрізнявся ***від*** *одноплемінників* (Володимир Гжицький, *Опришки*, 1962, 8).

- (*Од*) označuje nazive organizacija, ustanova, osoba kad treba pokazati da je netko njihov predstavnik:

*Латину тільки що сказали, Що **од** Енея єсть посли.* (Іван Котляревський, I, 1952, 169).

- Približno određuje neku veličinu (težinu, vrijednost, veličinu predmeta) u kombinaciji s brojem iza kojeg slijedi prijedlog *до*:

*За прогнозами Організації Об'єднаних Націй до 2000 р. населення нашої планети зросте.. **від** 5 до 7 мільярдів чоловік.* (Наука і життя, 2, 1967, 11).

- Označuje način:

*Провісницю чар тих, фантазію милу, **Від** щирого серця вітаю...* (Леся Українка, I, 1951, 51)

*Подивилась я: написано гарно, хоч і **від** руки* (Євген Кравченко, Квіти.., 1959, 143).

- Koristi se pri komparaciji:

*Ось і тягнеться низка їх [дівчат], та… одна **від** другої чорнявіша, одна **від** другої краща* (Квітка-Основ'яненко, II, 1956, 16)

*Вищий Грицько, бо двома роками старший **від** брата* (Панас Мирний, IV, 1955, 9).

- U kombinaciji s prijedlogom *до* može imati značenje *svi/sve bez izuzetka*:

*Хо сидить посеред галяви, а навкруги його панує мертва, прикра тиша.. **Від** ведмедя до мурашки — все спаралізоване страхом.* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 149).

5.5.3. *Nepodudaranje u upotrebi hrvatskoga* od *i ukrajinskoga* від

- Načinsko značenje u hrvatskom jeziku ustaljenih prijedložnih izraza i frazema s prijedlozima *od* i *do* u ukrajinskome se iskazuje prijedložnim izrazima ***з*** i ***до*** (***od** glave **do** pete = **з** голови **до** п'ят*)

- kad u hrvatskome prijedlog *od* kazuje da se jedan predmet izdvaja među ostalima, u ukrajinskome se upotrebljava prijedlog *з* (*jedan **od** najstarijih = один **з** найстарших*)

- prijedlog *od* u hrvatskome u službi atributa ima u ukrajinskome analog u besprijedložnome genitivu (*čovjek **od** zanata – людина ремесла*)

- i objasnidbeni genitiv u hrvatskome, koji se ubraja u atributivna značenja, u ukrajinskome se iskazuje besprijedložnim genitivom (*čovjek **od** riječi – čovjek **od** djela = людина слова, людини дії*)

- kada prijedlog *od* u hrvatskome u službi atributa označuje mjesto, područje i zemlju iz koje netko potječe, u ukrajinskome se iskazuje pridjevom *(don Quijote **od** Manche = Дон Кіхот Ламанчський*).

- Atributivni genitiv s prijedlogom *od* uz brojeve ili količinske izraze (žena ***od*** trideset godina = *тридцятилітня жінка*, *novčanica **od** 10 kuna = банкнот (номіналом) **в** десять гривень*).

- Značenje ablativnosti u hrvatskome vezano za podrijetlo, koje se može iskazati prijedlogom *od* i genitivom imenice, u ukrajinskome se iskazuje besprijedložno – pridjevom (*nije bio **od roda** Trpimirova – Він старинного козацького роду*).

- Kada se u ukrajinskome jeziku, u razgovornome stilu tijek vremena može iskazati i prijedlogom *від*, u takvu se značenju u hrvatskome ne upotrebljava prijedlog ***od***, ***Від*** *трьох неділь ані одного чіпця не продав* (Іван Франко, III, 1950, 66) = *Tijekom tri tjedna nije prodao niti jednu kapicu*
  Від тижня хорую на нервові болі (Леся Українка, V, 1956, 126) = *Tjedan dana bolujem na živce/tijekom cijelog tjedna bolujem na živce.*

5.6. OSIM – IZIM – KPIM

5.6.1. *OSIM*

Prijedlog *osim* u hrvatskom jeziku stoji uz genitiv. Ta je riječ, za neke autore, i prilog, a za manji broj autora −veznik. Na primjer, za Ivanu Matas Ivanković[93] *osim* je prijedlog s genitivom i veznik: „Nakon proučavanja primjera zaključeno je da je u vezama s genitivom, u kojima mjesto zavisnom dijelu otvara imenska riječ u nominativu ili akuzativu, *osim* prijedlog, a u vezama s drugim padežima *osim* je veznik.“ „Sve nepromjenjive riječi pokazuju ambivalentnost, pa se tako i *osim* pojavljuje kao prijedlog i kao veznik.“

Osim označuje:

- izuzimanje:

*Sad leži, lišena svega **osim** svog apsolutno isušenog kostura i savršeno uštavljene kože, i otima posjetiocima izjave kao što su: da je smrt jedino važna…* (Tomislav Ladan. *Premišljanja* [str. 157])

*Črnko kao kroničar nije mogao opisati što se dešavalo u turskom taboru, **osim** onoga što su donosili uhode* (Barne Karnarutić. *Djela* [str. 211])

*Jadna Marica teško je oboljela, a nema nikoga, **osim** oca, da je nastoji. Majka joj lani umrla...* (Eugen Kumičić. *Urota Zrinsko-Frankopanska*).

- Prijedlog *osim* može stajati i uz druge padeže, nesklonjive riječi, zavisnosložene rečenice, prijedložno-padežne izraze (kako se navodi u gramatici Silića i Pranjkovića):

*Da je bacao krv, tajio je svima **osim** Jeli, koja je to znala.* (Eugen Kumičić. *Gospođa Sabina*)

*A Abimelek reče: "Ne znam tko je to učinio; ni ti me nisi o tome obavijestio, niti sam ja o tome čuo, **osim danas**.*" (NA. *Jeruzalemska Biblija* [str. 21])

[93] I. Matas Ivanković, *Osim – riječ bez valencijskih ograničenja*, Filologija 44, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2005, 85–98 str.

... kad bi se dvije usuprot iduće kočije slučajno sukobile, ne bi se iz te neprilike drukčije izbaviti mogle, ***osim ako*** *bi se jedna kočija natraške do pijaca turala* (Vilim Korajac. *Humoristička djela* [str. 141])

U bilješkama ispod teksta donosimo većinu komparativnih nalaza, bez oznake istraživača, ***osim u*** *slučaju kad se to priređivaču učinilo nužnim*. (Petar Zoranić. *Planine* [str. 425]).

- U gramatici Silića i Pranjkovića, kao i u Anićevu rječniku, navodi se da značenje prijedloga ***osim*** može biti jednako prijedlogu *izvan* u prostornom značenju i (regionalno i zastarjelo) prijedlogu ***mimo*** u usporednom značenju.

5.6.2. *IZIM*

- Prijedlog *izim* ima značenje izuzimanja kao i prijedlog *osim*. U Anićevu rječniku natuknica *izim* upućuje na natuknicu *osim*.

Pred nju — ***izim*** *seljaka i svećenika — nije mogao nitko doći, a da se prije ne najavi* (Ksaver Šandor... . *Pod starimi krovovi. Zapisci i...* [str. 176])

Vojvode pođoše, ***izim*** *starca, za biskupom u kaštel* (August Šenoa. *Čuvaj se senjske ruke*).

5.6.3. *КРІМ (окрім)*

- Ukrajinski prijedlog *крім* može stajati samo uz genitiv. U rječniku ukrajinskih prijedloga označen je kao prvotni, dok ga u povijesnoj morfologiji Bevzenka svrstavaju među izvedene, sekundarne. U sedmosveščanom etimološkom rječniku ukrajinskoga jezika navodi se da je u praslavenskom taj prijedlog imao oblik *kromě* i da je to bio okamenjeni oblik lokativa jednine imenice *kroma* (okrajak, ostatak) koja se u početku upotrebljavala kao prilog u značenju *po strani, u daljini*. Danas je prisutna i varijanta *окрім* s istim značenjem.

Označuje:

- odjeljivanje nečega iz grupe ljudi, nečega iz niza jednakih predmeta ili pojmova, izuzetak nekoga ili nečega:

Ви здійснюєте волю Батьківщини. Все відкиньте, все забудьте, ***крім*** *неї,* ***крім*** *обов'язку* (Олесь Гончар, III, 1959, 311)

Я перебралась до дочки, бо і в мене теж нема родини, ***окрім*** *дочки-єдиниці* (Нечуй-Левицький, IV, 1956, 278)

- prisutnost nekoga ili nečega u vrijeme odsutnosti drugih sličnih predmeta ili pojava:

Не чути ніякого голосу, ***крім*** *вівчарської трембіти десь на далекій полонині* (Іван Франко, VI, 1951, 7).

- Koristi se kod naglašavanja prisutnosti nekoga ili nečega što je dodatak onome o kome je / čemu je riječ:

Крім *мене, ще є [у будиночку] одна пані приїжджа* (Леся Українка, V, 1956, 359)

5.6.4. *Nepodudaranje u upotrebi hrvatskog* ***osim*** *(izim) i ukrajinskoga* ***крім****:*

- Prijedlog ***osim***, u funkciji veznika (*osim ako*), može stajati pred zavisnosloženom rečenicom: *Kad bi se dvije usuprot iduće kočije slučajno sukobile, ne bi se iz te neprilike drukčije izbaviti mogle,* ***osim ako*** *bi se jedna kočija natraške do pijaca turala*. U ukrajinskome prijedlog ***крім*** nema analognu funkciju.

5.7. PROTIV – ПРОТИ

5.7.1. *PROTIV*

Prijedlog *protiv* nekada je mogao stajati uz genitiv i dativ, kako stoji u Skokovu etimološkom rječniku. Danas u standardnom jeziku stoji jedino uz genitiv. Prema Anićevu rječniku podrijedlo mu je od *prasl.* *protivъ.

- U gramatici Silića i Pranjkovića opisuje se jednim značenjem — suprotnosti među dvama predmetima ili događajima:

*Nu dospjevši do prozora i ogledavši se i **protiv** volje — njemu srce zatjera iznenada krv u glavu* (Janko Leskovar. *Propali dvori*).

U Anićevu rječniku izdvojena su četiri značenja:

- označuje kretanje u suprotnom smjeru od nekog drugog kretanja:

*Imali su i jedra, ali nisu imali dobra kormila, niti su znali jedriti kao današnji mornari, donekle i **protiv** vjetra.* (Lovre Katić. *Tri najveća hrvatska kralja* [str 9])

*Bilo je to kao da plivaš **protiv** struje, koja te nosi natrag koliko god se naprezao, a onda se iznenada odlučiš okrenuti i zaplivati sa strujom umjesto da joj se protiviš* (George Orwell... *1984.* [str. 259])

- označuje i neslaganje, protivljenje ili drugačiji stav:

*Očevidno je, da tome čovjeku nisam u volji, i da se u njemu nešto **protiv** mene buni* (Viktor Car Emin. *Starci* [str. 134])

*Ovu odluku stvorili su Rauch i Žuvić **protiv** mišljenja kompetentnog suda* (Milutin Nehajev. *Rakovica* [str. 155])

- označuje i ograničavanje, suzbijanje, zaštitu od nečega:

Tako se, na primjer, osnovni ciljevi sustava čuvanja i rukovanja imovinom u upravi ogledaju u: „1) odgovarajućoj zaštiti ***protiv*** *gubitaka…* (Eugen Pusić. *Nauka o upravi* [str. 271])

Kraj Križevaca je živjela porodica, koja je imala neki lijek ***protiv*** *bjesnoće, ali nije htjela odati tajnu njegova pripremanja* (Ante Kovačić. *Feljtoni i članci* [str. 162])

Osim toga, studente je i prosvjed ***protiv*** *rata u Vijetnamu i američkog imperijalizma približio borbi njihovih kolega u Europi i svijetu* (Zdenko Radelić,... *Stvaranje hrvatske države i*... [str. 32]).

U Anićevu rječniku navodi se da se prijedlog *protiv* može rabiti i u značenju koje imaju prijedlozi *nasuprot* i *pred (top stoji protiv gradskih vrata).* U korpusu hrvatskog jezika takav primjer uporabe prijedloga *protiv* nisam pronašla.

- Zastarjela inačica *proti* može se naći i uz dativ i uz genitiv:

Gospoda poslaše opet svoje ljude pred kralja da im dade vojske ***proti*** *nas* (August Šenoa. *Seljačka buna*)

U ove bacale su se u potaji pismene tužbe ***proti*** *osobam i obiteljim* (Antun Nemčić... *Putositnice* [str. 398]).

5.7.2. *ПРОТИ*

Prijedlog *против* većinom stoji uz genitiv, a rijetko može stajati i uz akuzativ. U *Povijesnoj morfologiji ukrajinskog jezika* S. P. Bevzenka[94] navodi se da on pripada izvedenim prijedlozima, dok ga *Rječnik ukrajinskih prijedloga*[95] svrstava među primarne.

---

[94] Бевзенко, С. П. (1960) *Історична морфологія української мови*, Ужгород: Закарпатське обласне видавництво. 415 с.

[95] Загнітко, А. П. та ін. (2007) *Словник* українських *прийменників*. Донецьк: ТОВ ВКФ.

U prostornom značenju označuje mjesto, predmet ili osobu koji se nalaze ravno pred nekim ili nečim, na suprotnoj strani nečega:

Вони стоять один ***проти*** *одного на протилежних кінцях коридора* (Іван Кочерга, II, 1956, 35)

Спав він на лаві ***проти*** *вікна* (Андрій Головко, II, 1957, 42).

- Može imati značenje *pokraj* nekoga ili nečega:

На зеленій траві вони, тримаючись за руки, сиділи, як малі діти, одне ***проти*** *одного, закохані й сором'язливі* (Степан Чорнобривець, *Визволена земля*, 1959, 62).

- Može značiti da neka oznaka stoji u popisu pokraj imena ili naziva:

Проставити риски ***проти*** *прізвищ відсутніх* (prema *SUM*-u).

- U kombinaciji s riječima *sunce*, *mjesec* i *svjetlo* označuje da se neka radnja odvija ili neki predmet nalazi pod zrakama sunca, mjeseca ili pod svjetlom:

Білою змією в'ється дорога, Черемош сліпить очі ***проти*** *сонця* (Гнат Хоткевич, II, 1966, 316)

Проти *місяця її очі блищать сльозами* (Михайло Стельмах, I, 1962, 649)

Вони пішли в бік вокзалу, над яким ***проти*** *світла ворушився рожевий стовп пари* (Петро Панч, Вибр., 1947, 273).

- Označuje da se nešto ističe na pozadini:

Олександра сміялась, показуючи рівні зуби, що біліли ***проти*** *чорного обличчя* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 60).

- Koristi se kod označivanja nekoga ili nečega prema kome je usmjerena neka radnja:

Проти *вітру піском не посиплеш* (Українські народні прислів'я та приказки, 1963, 46)

*Чи не бігла **проти** вас яка собака?* (Квітка-Основ'яненко, II, 1956, 42)

- Označuje da se nešto nalazi u smjeru nekoga ili nečega:

*Дістає [Іфігенія] з-за олтаря жертовний ніж, одкидає плащ і заміряється мечем **проти** серця* (Леся Українка, I, 1951, 162).

- Označuje nekoga, protivno čijim interesima ili mišljenju se nešto radi ili ostvaruje, s kim se stupa u borbu:

*Ти перестань уникати мого научання,.. Зваж його в думці своїй і руку мені простягни ти; А не погодишся з ним, виступай **проти** мене оружно* (Микола Зеров, Вибр., 1966, 189)

*Ніхто не зважиться накриво слова сказати Олексію Івановичу, а не то, щоб ослухатися його наказу або піти **проти** нього* (Панас Мирний, IV, 1955, 221).

- Označuje nešto što se radi protiv čije volje:

*Після того, як Оксен одружився **проти** волі старого і батько вигнав його з хати, Оксен не заглядав до нього у двір* (Григорій Тютюнник, *Вир*, 1964, 74).

- Označuje predmet, pojavu ili osobu od koje je potrebno zaštititi se:

*Передова інтелігенція всіх країн бореться за мир, демократію, **проти** імперіалізму і фашизму, **проти** загрози термоядерної війни* (Комуніст України, 3, 1968, 79).

- Koristi se pri uspoređivanju:

*Дметься, як жаба **проти** вола* (Українські народні прислів'я та приказки, 1963, 126)
*Стіл був багатший **проти** звичайного* (Леонід Смілянський, *Сад*, 1952, 122).

- U razgovornom se stilu može pojaviti kod iskazivanja usmjerenosti ili okrenutosti osobe ili predmeta prema osobi, predmetu ili pojavi:

Бувайте здорові! — Підняв [батько] ***проти*** *нас шапку та й пішов дорогою* (Марко Вовчок, I, 1955, 215)

Кішка вмивається — проти гостя (Номис, 1864, № 11797)

На жіночім краї заговорили..: — 1 таке присниться. Наче проти війни, чи що? (Андрій Головко, II, 1957, 51).

- U vremenskom se značenju koristi za označivanje radnje na početku nekog vremenskog razdoblja:

Проти *дня брехня,* ***проти*** *ночі правда* (Номис, 1864, № 14309)

Проти *весни вона покращала й повеселішала, якось чудно й хороше змінилось її обличчя* (Михайло Стельмах, II, 1962, 399).

5.7.3. *Nepodudaranje u upotrebi hrvatskoga* **protiv** *i ukrajinskoga* **проти***:*

- Ukrajinskomu prijedlogu ***проти*** s genitivom odgovaraju u hrvatskome sva značenja prijedloga *protiv* s genitivom, ali ukrajinski prijedlog *проти* ima još neka druga značenja (koja hrvatski prijedlog ***protiv*** nema).

5.7.4. *Značenja ukrajinskoga* ***проти*** *koja hrvatski* ***protiv*** *nema*

Nepodudaranje u upotrebi ukrajinskoga *проти* i hrvatskoga *protiv:*

- U ukrajinskom ***проти*** označuje mjesto, predmet ili osobu koji se nalaze ravno pred nekim ili nečim, nasuprot koga, čega / komu, čemu:

Вони стоять один ***проти*** *одного = Stoje jedan nasuprot drugom / drugoga*
Спав він на лаві ***проти*** *вікна = Spavao je na klupi nasuprot prozoru / prozora*.

- U ukrajinskome ***проти*** može značiti da neka oznaka stoji u popisu pokraj imena ili naziva:

*Проставити риски **проти** прізвищ відсутніх = Staviti kvačicu pokraj prezimena odsutnih*

- Kad ***проти*** stoji u kombinaciji s riječima *sunce*, *mjesec* i *svjetlo*, označuje da se neka radnja odvija ili neki predmet nalazi osvijetljena njihovom svjetlošću:

***Проти** місяця її очі блищать сльозами. = Na mjesečini njezine oči blistaju od suza.*

*Вони пішли в бік вокзалу, над яким **проти** світла ворушився рожевий стовп пари. = Pošli su prema kolodvoru nad kojim se osvijetljen dizao ružičasti stup pare.*

- Prijedlog ***проти*** označuje i da se nešto ističe na pozadini:

*Олександра сміялась, показуючи рівні зуби, що біліли **проти** чорного обличчя. = Oleksandra se smijala pokazujući ravne zube koji su se bijeljeli na tamnom licu.*

- Kad ***проти*** označuje nekoga ili nešto prema kome je usmjerena neka radnja, u hrvatskom se tu koristi prijedlog *prema*:

***Проти** вітру піском не посиплеш. = Ne možeš pijeskom posuti ako si (prema) vjetru okrenut.*

*Чи не бігла **проти** вас яка собака? = Nije li trčao prema vama kakav pas?*

*…заміряється мечем **проти** серця… = … usmjerava mač prema srcu…*

*Бувайте здорові! — Підняв [батько] **проти** нас шапку та й пішов дорогою. = Budite zdravi! — Podigao je [otac] šubaru prema nama i otišao cestom.*

- Prijedlog ***проти*** koristi se i pri uspoređivanju:

*Дметься, як жаба **проти** вола… = Nadima se kao žaba napram / prema volu…*

*Стіл був багатший **проти** звичайного. = Stol je bio bogatiji nego inače.*

- U razgovornom se stilu ***проти*** može pojaviti kod iskazivanja usmjerenosti osobe ili predmeta prema osobi, predmetu ili pojavi:

Кішка вмивається — проти гостя. = Mačka se liže nasuprot gosta.

- U vremenskom se značenju prijedlog ***проти*** koristi za označivanje radnje na početku nekog vremenskog razdoblja:

Проти *дня брехня,* ***проти*** *ночі правда. = Ujutro je laž, navečer je istina.*

Проти *весни вона покращала й повеселішала. = Pred proljeće se proljepšala i postala veselija.*

5.8. RADI – РАДИ

5.8.1. *RADI*

Prijedlog *radi* može stajati jedino uz genitiv. U gramatici S. Babića i dr. (1991.)[96] i gramatici E. Barić i dr. (1997.)[97] svrstavaju ga među prave, netvorbene prijedloge. U etimološkom rječniku A. Gluhaka[98] navode se tri tumačenja podrijetla tog prijedloga: od staroperzijskog r*ādiy* („radi"), drugo tumačenje pretpostavlja da je riječ o genitivno-dativno–lokativnom obliku od **radь*, a treće je da je to praslavenski lokativ od pridjeva **radъ*.

Označuje:

- cilj ili namjeru:

*Ove odlične goste dvorila bi Gabrekova žena Barica, vremešna i omašna ženetina, a „pomagale" su joj udate žene, udovice i mlade varoške djevojke, koje su amo zalazile **radi** sastanaka s plemenitom gospodom* (Josip Eugen Tomić. *Za kralja – za dom: historička...* [str. 95])

*Dijabetes melitus je područje intenzivnog istraživanja **radi** poboljšanja liječenja ove masovne bolesti* (Duško Mardešić i... . *Pedijatrija* [str. 633]).

Ponekad se u jeziku prijedlog *radi* pogrešno zamjenjuje uzročnim prijedlogom *zbog*:

*Tvrdo odlučuju, da se više ne će vratiti u kaznionicu, ali ne **radi** grižnje savjesti **zbog** djela, koje su počinili, već zbog zla, koje trpe u kaznionici* (Josip Šilović. *Uzroci zločina* [str. 148])

*Majka njena nju jedinu ima, pa i **rad nje** jedine toliko brige imade!* (Živko Bertić. *Ženski udesi. Tri pripovijesti* [str. 118]).

[96] Babić, S. i dr. (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika,* Zagreb: HAZU.

[97] Barić, E. i dr. (1997) *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga. (2. izdanje).

[98] Gluhak, A. (1993) *Hrvatski etimološki rječnik*, Zagreb: August Cesare.

Prijedlog *radi* može stajati ispred ili iza riječi na koju se odnosi:

*Melita morala je ostati **oca radi**, što joj je dobro došlo jer je i njoj trebalo počinka…* (Josip Eugen Tomić. *Melita).*

- Uz prijedlog *radi* postoje i njegove inačice *rad, zarad, zaradi* i *poradi*, koje se smatraju zastarjelima:

*Ne bije li se u Latiju boj za Laviniju, kao što pod Trojom **zaradi** Helene?* (Publije Virgil..., *Eneida* [str. xvi])

***Poradi** bolešljivosti mog suputnika nisam bio naumio od Padove dalje ići, iz ovog uzroka ostavio sam i pèrtljagu u Mletcih* (Antun Nemčić... . *Putositnice* [str. 266])

*Ubiše čovjeka u tijesnu sokaku **zarad** nekoliko kruna — ponavlja neko već nekoliko puta* (Jakša Kušan. *U procijepu* [str. 53]).

5.8.2. *РАДИ*

Prijedlog *ради* i u ukrajinskom jeziku može stajati jedino uz genitiv. U povijesnoj morfologiji Bevzenka[99] navodi se da on pripada izvedenim prijedlozima, dok ga se u rječniku ukrajinskih prijedloga[100] svrstava među primarne.

Označuje:

- cilj radnje:

*Хоч не для Ісуса, так **ради** хліба куса.* (*Ном. № 9765.*, Словник Грінченка).

- objekt u čijem se interesu nešto ostvaruje:

[99] Бевзенко, С. П. (1960) *Історична морфологія української мови*, Ужгород: Закарпатське обласне видавництво, 415 с.

[100] Загнітко, А. П. та ін. (2007) *Словник* українських *прийменників*. Донецьк: ТОВ ВКФ.

— Як маєш ти кого карати, Карай мене, — карай! я мати, Я все стерплю ***ради*** *дітей!* (Іван Котляревський, I, 1952, 245).

- uzrok:

Не раз, ***ради*** *заздрості, вона крала, чого у неї не було, а на других бачила* (Панас Мирний, IV, 1955, 32)

Uz prijedlog ***ради*** u ukrajinskom postoji i složena inačica ***зарадu.*** Ta se dva prijedloga potpuno podudaraju u značenju i upotrebi:

*Сагайда іноді любить — **зарадu** розваги — всією п'ятірнею проводити Маковейчикові од лоба до підборіддя* (Олесь Гончар, I, 1954, 48).

5.8.3. *Nepodudaranje u upotrebi hrvatskoga* ***radi*** *i ukrajinskoga* ***ради:***

- Ukrajinski prijedlog ***ради*** može, osim značenja cilja i namjere, imati i uzročno značenje, dok hrvatski prijedlog ***radi*** normativno ne može označavati uzrok:

Не раз, ***ради*** *заздрості, вона крала, чого у неї не було, а на других бачила*.

5.9. SRED – СЕРЕД

5.9.1. *SRED*

Prijedlog *sred* može stajati jedino uz genitiv. Iako je jasno kako je njegovo podrijetlo od imenice *sredina* (od prasl. * *serda*), u gramatici E. Barić i dr. (2005: 278) i u gramatici S. Babića i dr. (1991: 724), prijedlog *sred* nalazi se u popisu pravih, odnosno netvorbenih prijedloga.

Prijedlog *sred* označuje:

- kretanje ili položaj predmeta u središnjem dijelu drugoga predmeta:

*Brod se jedno vrijeme držao **sred** mora, ali sve silniji vihor nosio ga je hrlo k obali i propast se pokazala neodkloniva…* (Vjenceslav Novak. *Podgorka. Slika iz hrvatskoga...* [str. 169])

*Najednom se lagano tržne ugledavši, kako se baš **sred** polja, kod raskrižja poljskih kolovoza, uzdiže k nebu tanak i visok pramen dima* (Dinko Šimunović. *Gjerdan* [str. 51])

- vrijeme, tj. vremenski odsječak ili događaj koji je u (punom) tijeku:

*A sve bijaše nijemo, sve gluho **sred** puste zimske noći*. (August Šenoa. *Čuvaj se senjske ruke*)

*U gradu su ga znala i djeca kojoj bi se na radost **sred** dana opijao pa na ulici izvađao svoje dosjetke i darivao joj gdjekada u takovom stanju novčiće* (Vjenceslav Novak. *Posljednji Stipančići*).

I prijedlozi nastali od prijedloga ***sred***: ***posred***, ***usred***, mogu izražavati vremensko značenje, a prijedlog ***nasred*** ne može.

5.9.2. *СЕРЕД*

Prijedlog *серед* može stajati jedino uz genitiv. U sedmosveščanom ukrajinskom etimološkom rječniku navodi se da je podrijetlo toga prijedloga od **serdě*, lokativa imenice **serda* (середина). Zastarjele inačice prijedloga *серед* su *середи*, *середу.*

Označuje:

- mjesto predmeta u čijem centru ili blizu centra se nešto nalazi ili se odvija neka radnja:

Стояв високий Дуб ***серед*** *долини І гордовито всюди поглядав* (Леонід Глібов, *Вибр*., 1951, 149)

Як умру, то поховайте Мене на могилі, ***Серед*** *степу широкого, На Вкраїні милій* (Тарас Шевченко, I, 1963, 354)

- mjesto u čiji centar je usmjerena neka radnja:

Отой стільчик візьми, Христино, — порядкує панич, — та постав ***серед*** *хати* (Панас Мирний, III, 1954, 154)

- osobu ili predmet u čijem se okruženju što nalazi ili kakva radnja odvija:

Серед *людей йому було легше переносити горе, яке спіткало його* (Григорій Тютюнник, Вир, 1964, 57)

- skupinu osoba ili predmeta među kojima se netko ili nešto nalazi:

За річкою ж, за Дунаєм, — бачиш! — сонце!.. вітер стих... Йдуть по цей бік трактористи, ще й наш татко ***серед*** *них* (Павло Тичина, II, 1957, 44)

Серед *знайомих постатей він відшукав і свою повнотілу Горпину* (Михайло Стельмах, II, 1962, 307)

- određen krug ljudi, okoline, u kojoj se odvija neka radnja ili se netko nalazi:

Все захоплене збіжжя Килигей наказав взяти на облік, і незабаром сам з командирами заходився розподіляти ***серед*** *населення* (Олесь Гончар, II, 1959, 54)

- vremenski odsječak između početka i kraja u kojem se odvija neka radnja ili je prisutno neko stanje:

Улітку, саме ***серед*** *дня, Пустуючи, дурне Ягня Само забилося до річки — Напитися водички* (Леонід Глібов, Вибр., 1951, 39)

Серед *ночі, майже роздягнутих, під охороною прогнали [солдатів саперного батальйону] з казарми на станцію* (Андрій Головко, II, 1957, 440)

- radnju, zadatak za čije se vrijeme odvija neka druga radnja ili koja se prekida drugom radnjom:

Часом ***серед*** *гри він кидав карти на стіл так, що вони бачили, яка у нього масть, і ховав руки під стіл* (Михайло Коцюбинський, II, 1955, 204)

Іноді ***серед*** *роботи, заложивши руки, він задумається, загадається...* (Панас Мирний, I, 1949, 325).

- određene činjenice, događaje, pojave ili uvjete koje nekoga ili nešto prate:

Тут…, під чужими зорями, ***серед*** *вітру, що роздимає он попіл на згарищі — аж іскри жевріють! — тут він, рибалка з-над Бугу, мабуть, закінчить свій шлях* (Олесь Гончар, III, 1959, 152)

— А чому ж ви за дня не приїхали, А тепер, уночі ***серед*** *віхоли?!* (Дмитро Павличко, Бистрина, 1959, 77);

5.9.3. *Nepodudaranje hrvatskog* ***sred*** *i ukrajinskog* ***серед****:*

Hrvatski prijedlozi *sred, usred, posred* i *nasred* odgovaraju ukrajinskom prijedlogu *серед*. Ukrajinski *серед,* kako pokazuju tekstovi 19. st., u manjoj mjeri 20. st., u hrvatskom se prevodi

našim prijedlozima *sred*, *usred*, *posred* i *nasred* (ne i u vremenskom značenju), a noviji tekstovi hrvatskog jezičnog korpusa pokazuju da se više ne prevodi hrvatskim prijedlogom *sred*.

- Kad ***серед*** označuje radnju, zadatak za čije se vrijeme odvija neka druga radnja ili koja se prekida drugom radnjom u hrvatskom neće stajati *sred*, nego *usred*:

*Часом **серед** гри він кидав карти на стіл так, що вони бачили, яка у нього масть… = Povremeno je **usred** igre bacao karte na stol tako da bi oni vidjeli koja je njegova boja (znak)…*

*Іноді **серед** роботи, заложивши руки, він задумається, загадається... = Ponekad **usred** posla, sklapajući ruke, on se zadubi, zamisli…*).

5.10. U – В/У

5.10.1. *U*

Prijedlog ***u*** može stajati s genitivom, akuzativom i lokativom. Nastao je od praslavenskog **vъ* (stariji oblik je bio **vъn*) i prijedloga **au* (ie.). (Usporedi u ruskom: ***у*** s genitivom i ***в*** s akuzativom i lokativom.)

Kad stoji s genitivom označuje:

- Upućuje na nešto što je svojstveno nekoj sredini ili nekome, označuje i autora o čijim je djelima riječ:

*Oči joj bile iste kao **u oca**, jedina kosa bila je svojom pepeljastom bljedoćom i neobičnom bujnošću upravo divna* (Ksaver Šandor... . *Pod starim krovovima: Zapisi i*...)

*Velik si, gospodaru, **u tebe je** plemenito srce* (Velimir Deželić. *U službi kalifa. Historijski*... [str. 186])

*Da je i **u nas** zacijelo baština iz davnine, u najmanju ruku iz doba slavenske zajednice, na to bi moglo upućivati jednako takvo »obredno« kupanje na Ivanj-dan u sjevernih Slavena, npr. osobito u Rusa, u kojih taj blagdan (odnosno svetac) ima pače naziv Ivan Kupálo* (Milovan Gavazzi. *Godina dana hrvatskih narodnih*... [str. 109])

*U gradu vladaju posve drugi običaji i navade nego li **u nas***. (Vjekoslav Livadić, *Svjetlo i sjena. Arabeske i*... [str. 96])

*Dojam Kranjčevićevih stihova je kao **u Šenoe i Preradovića** više deklamatorski no umjetnički* (Miroslav Krleža. *Sabrana djela. Eseji. Knjiga prva* [str 17).

- Prijedlog *u* s genitivom se ponekad može naći u funkciji pridjeva, u slučaju kada nadređeni ili širi pojam obuhvaća podređeni ili uži (Anić : 2009), a i u gramatici Silića i Pranjkovića takav se slučaj izdvaja:

A kad se približavao k vratima gradskim, iznošahu mrtvaca, koji bijaše ***jedinac u majke****, a majka mu bijaše udovica, i mnogo naroda iz grada iđaše za njom* (Đuro Šimončić. *Biblijske pripovijesti iz staroga...* [str. 109]).

- Koristi se i uz glagole kretanja, ali je takva upotreba regionalna:

Dobro, dobro, samo ne govori nikome, a ja od vas ne tražim ništa, jesi li čuo, ali ću i ***u brata*** *tvoga poći* (Dinko Šimunović. *Tudjinac* [str. 14]).

5.10.2. *В/У*

Prijedlog ***в/у*** (može se rijetko pojaviti još i u varijanti ***ув***) stoji uz genitiv, akuzativ i lokativ.

Danas u ukrajinskom jeziku postoji prijedlog ***в/у***. Upotreba se ovih alomorfa određuje pravilima ortoepije (*був* ***у*** *нього*, *була* ***в*** *нього*). Na početku rečenice prednost se daje alomorfu ***у***, ako iduća riječ počinje suglasnikom, a alomorfu ***в*** – ako počinje samoglasnikom (*у Києві... в Одесі...*). Ranije su to bila dva prijedloga – ***въ*** i ***у***. Imali su različite funkcije. ***Въ*** se koristio u konstrukcijama s akuzativom i lokativom, a ***у*** jedino s genitivom[101]. Kasnije je (oko 11. – 12. st.) došlo do njihova spajanja.

Kad stoji s genitivom označuje:

- radnju ili stanje koja se odvija/koje traje kod nekoga:

Коли ***у*** *Маринки збирались сусідки на посиденьки, діти йшли до кухні* (Володимир Гжицький, *У світ..,* 1960, 90)

Останніми днями ***у*** *нас погана погода* (Михайло Коцюбинський, III, 1956, 433)

[101] Безпояско, С. П. (1960) *Історична морфологія української мови (Нариси із словозміни та словотвору)*. – Ужгород: Закарпатське обласне видавництво. – S. 390.

- autora o čijim je djelima riječ:

У *Івана Франка — мотив сили духу Проходить геть через усю його творчість* (Павло Тичина, III, 1957, 164)

- u zastarjeloj se upotrebi može naći i upotreba prijedloga ***в/у*** kao oznake predmeta pokraj kojega se odvija neka radnja ili se nešto nalazi:

А вона, безталанночка, поклонилась та й стала ***в*** *порога, як чужа* (Марко Вовчок, I, 1955, 43)

Два брати, грізні ісполини ...стояли ***у*** *ворот* (Іван Котляревський, I, 1952, 238)

- upotrebljava se i kao oznaka osobe od koje se nešto traži, zahtjeva ili posuđuje:

Не позичай ***у*** *сусіда розуму* (Номис, 1864, № 6145).

- Označuje osobu kojoj nešto pripada ili koje se nešto tiče:

У *няньки був біленький цуцик, її він завжди забавляв* (Іван Котляревський, I, 1952, 181).

- Označuje osobu ili predmet kod koje se javlja određena osobina:

Хороші ***в*** *неї очі, і темні, мов одчай* (Леся Українка, I, 1951, 410)

Він такий, як і я, чорнобривий і хода ***в*** *нього ніжна, легка* (Володимир Сосюра, II, 1958, 105).

- Iskazuje i načinsko značenje:

Дослідження здійснювалося ***в*** *декілька етапів, кожен з яких мав певні завдання і свій методичний інструментарій* (Шкурко Я. І. Вплив комунікативних особливостей жінки-керівника закладу освіти на ефективність її управлінської діяльності: Автореф. дис. канд. психолог. наук. – К., 2000).

5.10.3. *Nepodudaranje u upotrebi hrvatskog* ***u*** *i ukrajinskoga* ***в/у:***

- Hrvatski prijedlog *u* kad stoji uz genitiv u svim se svojim značenjima podudara s ukrajinskim ***в/у,*** ali u hrvatskom upotreba *u* uz genitiv može zvučati stilski obilježeno ili regionalno – rjeđe se koristi. Prednost se daje prijedlogu *kod* ili besprijedložnim konstrukcijama (*ići u liječnika = ići liječniku*; *u tebe je plemenito srce = imaš plemenito srce; običaji u nas = običaji kod nas*).

5.10.4. *Nepodudaranje u upotrebi ukrajinskoga* ***в/у*** *i hrvatskog* ***u****:*

- U ukrajinskom se u zastarjeloj upotrebi može naći da prijedlog ***в/у*** označuje predmet pokraj kojega se odvija neka radnja ili se nešto nalazi, u hrvatskom nema takve upotrebe (*стала* ***в*** *порога = stala je na prag; стояли* ***у*** *ворот = stajali su na vratima*).

5.11. ZA – ЗА

5.11.1. *ZA*

Prijedlog *za* podrijetlom je od praslavenskog **za*. U hrvatskom jeziku ima živu upotrebu s akuzativom i instrumentalom, a s genitivom se upotrebljava samo u vremenskom značenju.

Kad stoji s genitivom određuje istovremenost s trajanjem glagolske radnje.

- Prijedlog *za* + genitiv je zapravo skraćeni oblik za puniji izraz *za vrijeme* + genitiv (*za života – za vrijeme života*):

*Ne sjećam se, jesam li **za** života ikada naišao na taku ljepotu.* (Ksaver Šandor... . *Pod starimi krovovi. Zapisci i...* [str. 48])

*Nastoj da još **za** dana dođeš do manastira benediktinkâ, a ja idem na protivnu stranu, kud me Bog odvede.* (Dr. Isidor Kršnjavi. *Božji sirotan* [str. 123])

*Ona pogledala na shod, gdje je s pokojnom majkom **za** ljetnih večeri nekoč sprovela toliko sretnih, no za uvijek minulih časova.* (Viktor Car Emin. *Pusto ognjište* [str. 244])

*Istočno-indijska kompanija, koja je još **za** vladavine Vilima IV. plaćala 633 hiljade funti sterlina dividend.* (Miroslav Krleža. *Sabrana djela. Eseji. Knjiga prva* [str. 163])

***Za** mirna je vremena taj most spušten, ali sada, u ovo nesigurno doba, kad se gospodari ozaljski, knezovi Frankopani, jednako boje kraljevskoga čovjeka kao i turskoga paše, most je podignut, a vrata čvrsto zatvorena.* (Milan Šenoa. *Iz kobnih dana: historijski roman* [str. 45])

5.11.2. *ЗА*

Prijedlog ***за*** u ukrajinskom, kao i u hrvatskom jeziku, može stajati s genitivom, akuzativom i instrumentalom. Kad stoji s genitivom, najčešće označuje vremenske odnose.

Označuje vrijeme:

*Була в Латії синагога, Збудована **за** давніх літ* (Іван Котляревський, I, 1952, 192)

***За** мирного часу в тих бункерах зберігалось вино* (Олесь Гончар, III, 1959, 376)

- osobu, za čije se vrijeme života ili djelovanja ostvaruje ili odvija nešto:

*Так нехай, — думає, — дитина нагуляється, поки молода, та згадує, як добре було **за** батька жити* (Квітка-Основ'яненко, II, 1956, 255)

*Було вже так одного разу, ще **за** царя, що повиходили сюди ж таки люди зустрічати архієрея, ...а вийшло так, що не архієрей їхав, а п'яний Григорій Сірик гнав панських коней* (Олександр Довженко, I, 1958, 80)

- predmet ili pojavu za čije se prisutnosti nešto događa:

*Він поспішав, щоб **за** сонця увійти в місто* (Петро Панч, I, 1956, 552)

*Виїхати треба було рано, щоб ще **за** холодка пригнати биків до лісу* (Григорій Тютюнник, *Вир*, 1964, 241).

5.11.3. *Podudaranje u upotrebi hrvatskog **za** i ukrajinskog **за**:*

- Kad stoje uz genitive, hrvatski ***za*** i ukrajinski ***за*** izražavaju na isti način vremensko značenje i podudaraju se u toj upotrebi:

***За** мирного часу в тих бункерах зберігалось вино* (Олесь Гончар, III, 1959, 376) = ***Za** mirna se vremena u tim bunkerima držalo vino*.

5.12. KOD

Prijedlog ***kod*** stoji jedino s genitivom. U hrvatskim se gramatikama E. Barić i dr. (2005:278) i S. Babića i dr. (1991:724) nalazi u popisu pravih, odnosno netvorbenih prijedloga.

Označuje:

- Primjesnost – kad se što nalazi, zbiva ili je u neposrednoj blizini koga ili čega (ili među kim):

A šepavi Matija iz Blata ***kod*** *mosta je bistričkog sastao neku noć jednu crnu kočiju* (Miroslav Krleža. *Povratak Filipa Latinovicza* [str. 64])

Podalje, u sjeni ***kod*** *zida, leži veliko korito s dojenčetom u krpama* (Josip Pavičić. *Poletarci* [str. 40])

- vremensko – prigodno značenje (normativno se preporučuje prijedlog *pri* i lokativ):

Rumeni mladići svijetloplave kose, obučeni u modra mornarska odijela, pozdravljaju rukom i pomažu ***kod*** *izlaženja* (Vladislav Kušan. *Izabrana djela* [str. 137])

Kod *određivanja tržišne vrijednosti preferencijalnih dionica polazi se od toga da će investitor neograničeno ostvarivati novčane primitke…* (Đuro Benić. *Osnove ekonomije; 3., izmijenjeno...* [str. 310])

- posvojno značenje (Silić i Pranjković 2007: 214):

Što *je* ***kod*** *nas němčaria, to je u Rěci talianština* (Antun Nemčić... . *Putositnice* [str. 120])

Živjela je još uvijek ***kod*** *roditelja, imala je malu sobu u koju smo se poslije zavukli* (Pavao Pavličić. *Umjetni orao* [str. 146]

- okolnost (Raguž 1997: 126):

Ni ***kod*** *večere nije joj drukčije bilo* (Ksaver Šandor... . *Janko Borislavić*)

Ali ni ***kod*** *toga nije se u licu Rusovu pokazivala kakova srdžba* (Ksaver Šandor... . *Diljem doma: zapisci i priče* [str. 228]

Kod *biranja odijela nastala je poteškoća* (Josip Šilović. *Uzroci zločina* [str. 95]).

- dopusno značenje:

Ni ***kod*** *tolikih problema oni se ne predaju* (Silić i Pranjković 2007: 214)

Kod *tolikih novaca on izgleda kao siromah* (Raguž 1997: 199).

- Prijedlog *kod* često se upotrebljava uz glagole stanja:

Sad mi njegova žena otvori, a on sjedi ***kod*** *stola kraj litre vina i pijucka mirno kao da je negdje na nedjeljnom izletu* (Vjekoslav Majer. *Život puža* [str. 68])

Garçon stoji ***kod*** *staklenih vrata i zureći na boulevard zamišljeno kopa po nosu palcem ruke* (Slavko Kolar. *Ili jesmo — ili nismo* [str. 53]).

- Često se u razgovornom stilu upotrebljava i uz glagole kretanja (takva upotreba nije normativno preporučljiva):

Nek ide ***kod*** *svoje Mare, tamo ga neće tražit a ti ne moraš odat* (Fabijan Šovagović. *Sokol ga nije volio* [str. 94]).

5.12.1. *Hrvatski prijedlog* ***kod*** *u ukrajinskom se prevodi:*

- prijedlogom ***біля*** kad *kod* označuje primjesnost:

Під горою, ***Біля*** *того гаю, Що чорніє над водою, Щось біле блукає* (Тарас Шевченко, I, 1951, 3) = *Pod gorom,* ***kod*** *gaja tog što se crni nad vodom, nešto bijelo luta*

Ти знаєш…, Чого Еней приплив к Латину І ***біля*** *моря поселивсь* (Іван Котляревський, I, 1952, 244) = *Ti znaš… zašto je Enej doplovio do Latina i* ***kod*** *mora se naselio*).

Prijedlog ***біля*** odgovara prijedlogu *kod* i kad *kod* stoji uz glagole kretanja i kad stoji uz glagole stanja

- prijedlogom ***при*** kada *kod* označuje vremensko prigodno značenje. U tom se značenju i u hrvatskom normativno prednost daje prijedlogu *pri*:

При *тому бунті я мав згубити корону і голову, але не згубив ні тієї, ні другої.* (Леся Українка, IV, 1954, 132) = ***Kod*** *te pobune/**pri** toj pobuni trebao sam izgubiti krunu i glavu, ali nisam izgubio ni jedno ni drugo*.

*Це був уже не той лукавий, дещо полохливий подоляк, який **при** наближенні месершмітів впивався зубами в землю і молив невідому силу…* (Олесь Гончар, III, 1959, 201) = *To nije više bio onaj lukavi, pomalo prestrašeni Podoljak, koji se **kod** približavanja/pri približavanju aviona lovaca držao zubima za tlo, molio nepoznatoj sili...*

- prijedlogom ***в/у*** kada *kod* označuje posvojnost:

*Я вчора був **у** лікаря*. = *Ja sam jučer bio **kod** doktora*.

- prijedlogom ***попри*** kad ***kod*** označuje dopusnost:

*Причиною була тут ще й особлива здібність Карповича до практичних справ, якою, **попри** всі намагання, не відзначався Іван Іванович.* (Іван Багмут, Опов., 1959, 56) = *Uzrok je tu bila i osobita sposobnost Karpovyča za praktične stvari, kojom se, ni **kod** svih nastojanja / **kraj** svih nastojanja / **uza** sva nastojanja, nije isticao Ivan Ivanovyč*.

- prijedlogom ***при*** kada kod označuje okolnost:

*Скільки раз прийде [Степан] до дітей, ніколи не застане Івана **при** книжці.* (Антін Крушельницький, Буденний хліб.., 1960, 82) = *Koliko god puta je (Stepan) došao k djeci, nikada nije zatekao Ivana **kod** knjige*.

*Їх [дітей] запечена шкура казала, що не первина їм лежати **при** такій спеці* (Панас Мирний, IV, 1955, 20) = *Njima (djeci) je opečena koža svjedok da se prvi put ne leži na suncu **kod** takve vrućine.*

5.13. MIMO

Prijedlog ***mimo*** može stajati uz genitiv i uz akuzativ, ali mu je uobičajena upotreba s genitivom. Bez obzira na to uz koji od ova dva padeža stoji, značenje mu je isto.

U praslavenskom **mimo* usp. u hrvatskom glagol *minuti* i priloge mjesta *amo, tamo, ovamo, onamo*.

Ukrajinski prijedlog ***мимо*** može stajati samo uz genitiv, a svrstava se među sekundarne prijedloge (Zahnitko 2007: 158[103])**.**

U gramatici S. Babića i dr. prijedlog ***mimo*** svrstan je među netvorbene (Babić 1991: 724), a u gramatici E. Barić i dr. svrstan je među izvedene prijedloge, koji se može upotrebljavati i kao prilog (Barić 2005: 278).

Označuje:

- prolazak pokraj onoga što znači riječ pred kojom stoji (Šonje 2000: 594):

Prije Stanislavova morali su proći ***mimo*** *jednog malog platoa uz cestu* (Milan Begović. *Giga Barićeva*)

Djevojka je prošla ***mimo*** *svoje sobe, a onda skrenula lievo dolje prema tamnicama* (Velimir Deželić. *U službi kalifa. Historijski...* [str. 152]).

- Iskazuje protivnost onomu što znači riječ ili izričaj pred kojim stoji:

Kad je došao red na prvog susjeda Peju, on se ***mimo*** *običaja i* ***mimo*** *svoje volje klanjao i lijevo i desno…* (Mile Budak. *Pod gorom. Ličke priče* [str. 39])

Tako što mogu si dopustiti samo pretpostavljeni ili zamjenici ministra kad valja održati neko suđenje ***mimo*** *svih zakona* (Barbieri, Veljko. *Epitaf carskoga gurmana* [str. 84]).

[103] Загнітко, А. П., Данилюк, І. Г., Ситар, Г. В., Щукіна І. А. (2007) *Словник українських прийменників*. Донецьк: БАО.

5.13.1. *U ukrajinskom se hrvatski prijedlog* ***mimo*** *prevodi prijedlogom* ***мимо****:*

Мимо *вікна біг цуцик* (Степан Васильченко, II, 1959, 213) = ***Mimo*** *prozora trčao je pas*

Мимо *своєї волі я стежив за кожним його рухом. Я навіть не помічав цього* (Юрій Яновський, II, 1958, 133) = ***Mimo*** *svoje volje motrio sam svaki njegov pokret. Čak nisam bio niti svjestan toga.*

5.14. NAKON

Prijedlog *nakon* stoji jedino s genitivom. U hrvatskim se gramatikama E. Barić i dr. (2005: 278) i S. Babića i dr. (1991: 724) nalazi se u popisu pravih, odnosno netvorbenih prijedloga. U Anićevu rječniku stoji da je nakon složen od *na* + *prasl.* *konъ.

Označuje:

- Događaj koji slijedi kao nastavak ili u produžetku, odmah poslije isteka nekog vremenskog odsječka ili događaja označenog genitivom

Nakon *večere sidju muški u ognjište, otešu i priprave nekoliko kolaca i lozova pletera za sutrašnju rabotu…* (Mato Vodopić. *Marija Konavoka* [str. 17])

Nakon *toga sva obitelj s čašom u ruci nazdravi staromu Matiji i novomu prijateljstvu…* (Mato Vodopić. *Marija Konavoka* [str. 41])

Nakon *mnogo vremena laćam se opet pera* (Henrik Sienkiewicz. *Pripoviesti* [str. 16])

Kako stoji u Raguževoj gramatici (1997: 127) *nakon* se ne upotrebljava uz imenice koje znače odijeljene vremenske periode (*sati, dani* i sl.). Uz te se imenice upotrebljava *poslije* (*poslije 3 sata, poslije nedjelje*).

5.14.1. *Hrvatski prijedlog* ***nakon*** *u ukrajinskom se prevodi:*

- Prijedlogom ***після***:

Після *смерті матері.. неприві́тне стало Парасчине життя у дворі.* (Панас Мирний, IV, 1955, 37) = ***Nakon*** *majčine smrti Parasčyn život na imanju postao je neugodan.*

- Prijedlogom ***по***:

По *війні, коли вже одгули бої, восени колись приходив ти до мене і читав поезії свої.* (Павло Тичина. II, 1957, 315) = ***Nakon*** *rata, kada su se već utišale bitke, ujesen si ponekad dolazio k meni ti i čitao mi svoju poeziju*.

5.15. OKO

U hrvatskim gramatikama E. Barić i dr. (2005: 278) i S. Babića i dr. (1991: 724) prijedlog *oko* nalazi se u popisu pravih, odnosno netvorbenih prijedloga.

- Prijedlog *oko* s genitivom označuje:

- da je nešto okruženo s više ili sa svih strana:

*Sad se posadiše svi četvorica **oko** stola* (Miroslav Kraljević. *Požežki đak ili Ljubimo milu...* [str. 75])

*Na prstima imao je više prstena, a **oko** vrata debeo zlatni lanac* (Eugen Kumičić. *Olga i Lina*)

- približno vrijeme događaja:

*Očekivali smo ga **oko** Božića, a zakasnio je mjesec dana, javi se Mare iz sobe, gdje prostiraše stol* (Eugen Kumičić. *Sirota* [str 178])

*Jedne večeri, negdje **oko** ponoći, zađe u neku zloglasnu kuću* (Eugen Kumičić. *Olga i Lina*)

***Oko** jedan sat poslije ponoći došao je Hribar po nju i sobaricu* (Eugen Kumičić. *Gospođa Sabina*)

- uzrok:

*Kad se objelodani ova knjiga, vidjet će se, koliko se Tordinac namučio **oko** svoga posla* (Nikola Tordinac. *Odabrane crtice i pripoviesti* [str. xix])

- približnost u vezi s brojevima i drugim količinskim riječima:

*Ali ptica je bila dugačka **oko** metar i pol* (Krešimir Nemec. *Povijest hrvatskog romana od 1945....* [str 325])

- neki glagoli imaju uz sebe prijedlog *oko* kao dopunu poput *pomagati oko, brinuti se oko, svađati se oko*:

*...dočim su mlinar, Petar Kovačić i još nekoliko ljudi, koji su **oko** ručka **pomagali**, gologlavi stajali, dokle god im načelnik ne reče, da se pokriju* (Josip Kozarac. *Medju svjetlom i tminom* [str 86])

*U tom stanju mora se svatko sam **brinuti oko** poštivanja prirodnog zakona*. (Marijan Cipra. *Misli o etici* [str 63])

*A prosjaka sada pred crkvom sva sila, pa kad **se** počnu **svađati oko** njega, razmijeni u koga i dijeli, a svijet se ruga* (Dinko Šimunović. *Odabrane pripovijetke*).

Čini se da hrvatski prijedlog ***oko*** podrijetlom odgovara ukrajinskom sekundarnom prijedlogu *коло*. U sedmosveščanom etimološkom rječniku ukrajinskog jezika navodi se da *коло* ima praslavensko podrijetlo, nastao je na osnovi oblika akuzativa jednine imenice *kolo* (usporedivo s lat. *circum – навколо – naokolo*; *circus – коло – krug*). Kasnije je u ukrajinskom došlo do spajanja tog prijedloga i prijedloga priloga *около* u kojem je početno *о* doživjelo redukciju. Rezultat nepotpune redukcije vidljiv je u početnom *в* pred prijedlogom *коло*, u složenim varijantama *навколо, довкола*.

Čini se da je *oko* u hrvatskome jeziku nastalo napuštanjem završetka – *lo* u prijedlogu – prilogu *okolo*.

5.15.1. *Hrvatski prijedlog **oko** u ukrajinskom se prevodi:*

- prijedlogom ***коло***, kada ***oko*** označuje da je nešto okruženo s više ili sa svih strana:

*Вони посідали **коло** довгого, грубого столу, поклавши на нього спрацьовані руки й тихо перемовляючись.*

(http://chtyvo.org.ua/authors/Benno_Voelkner/Dolyna_Hnivnoho_potoku/) =

Posjedaše ***oko*** *dugačkog grubog stola, stavivši na njega ogrubjele od rada ruke i tiho razgovaraše.*

- prijedlogom ***на*** (kada i u hrvatskome može biti prijedlog *na)*:

Око *vrata je imao zlatni lanac. =* ***На*** *шиї він мав золотий ланцюжок.*

- prijedlogom ***з***, kada se u hrvatskom ***oko*** upotrebljava u uzročnom značenju (kada i u hrvatskom može biti odgovarajući prijedlog ***s***):

Він з приємністю згадує, скільки намучився ***з*** *будовою.* (Михайло Стельмах, I, 1962, 413) = *On se s ugodom prisjeća koliko se patučio* ***oko*** *gradnje.*

- prijedlogom ***коло*** kada ***oko*** označuje približno vrijeme događaja:

Коло *різдвяних свят о. Василь трохи занедужав* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 328) = ***Oko*** *Božića O. Vasilj lagano se razbolio*

- prijedlogom ***близько*** kada ***oko*** označuje vremensku približnost:

Вранці прокидаємось ***близько*** *десятої години.* (Леся Українка, V, 1956, 38) = *Ujutro se budimo* ***oko*** *deset sati*.

- prijedlogom ***близько*** kada ***oko*** označuje količinsku približnost:

В УРСР тепер працює близько 32 тисяч наукових співробітників. (Наука і життя, 12, 1957, 6) = *U USSR-u (Ukrajini) sada radi* ***oko*** *32 tisuće znanstvenih suradnika*.

- *prilogom* ***приблизно*** *kad* ***oko*** *označuje približnu mjeru*:

dugačak ***oko*** *metar i pol =* *довжиною* ***приблизно*** *півтора метри*

- prijedlogom ***через*** kod glagola s prijedlogom ***oko*** kao dopunom:

svađati se oko nekoga/nečega (*svađati se* ***oko*** *novaca =* *сваритися* ***через*** *гроші*)

- prijedlogom ***з*** kod glagola *pomagati* s prijedlogom ***oko*** kao dopunom:

pomagati oko nekoga/nečega

допомагати з простими хатніми справами = pomagati oko jednostavnih kućanskih poslova

Чеська Республіка допомагає з реабілітацією учасників АТО (https://www.mzv.cz/kiev/uk/x2005_11_03/x2018_01_25.html) = Češka pomaže oko rehabilitacije sudionika ATO-a.

*Дружина починає звинувачувати чоловіка в тому, що він їй зовсім не допомагає **з** дитиною, по господарству.* (http://krihitka.com.ua/posle-rodov-dlya-mamyi/kak-privlech-muzha-k-uhodu-za-rebenkom.html/index.htm) = *Žena počinje okrivljavati muža za to što joj uopće ne pomaže oko djeteta, u kući*.

- prijedlogom ***про*** kod glagola *brinuti se* s prijedlogom ***oko*** kao dopunom:

Brinuti se oko nekoga/nečega.

*Насті спершу трохи чудно було, що **про** неї так **піклуються*** (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 71) = *Nasti je u početku bilo malo čudno što se toliko **brinu oko** nje*.

*За молодих літ баба... тямовита була і рухлива — старалась **про** дітей* (Ганна Барвінок, Опов.., 1902, 486) = *Dok je baka bila mlada, bila je razumna i spretna, brinula se **oko** djece.*

5.16. POPUT

Prijedlog *poput* u Babićevoj gramatici (1991: 724) stoji u popisu netvorbenih prijedloga, dok je u gramatici E. Barić i dr. među izvedenim složenim prijedlozima. Složen je od prijedloga *po* i imenice *pût, -i* (**plъtь = koža, tijelo*). Stoji jedino uz genitiv.

Prijedlog *poput* znači usporedbu:

To je bio neki osjećaj, nešto ***poput*** *samilosti prema nesretnoj ženi, koji je probio tvrdu, hrapavu koru njegove duše* (Ivan Dončević. *Životopis bez svršetka...* [str. 114])

Prokleta struja seljačka razlieva se ***poput*** *bujice po cielom kraju* (August Šenoa. *Sabrane pripoviesti* [str. 351])

Kako bi društvo preživjelo da svi rade ***poput*** *vas?* (Barbieri, Veljko. *Epitaf carskoga gurmana* [str. 12]).

5.16.1. *Prijedlog* ***poput*** *u ukrajinskom se prevodi:*

- Veznikom ***як***:

Електричне світло в Галаці рівно горіло вдалині, ***як*** *низка чудових перлів* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 221) = *Električno svjetlo u Galacu jednoliko je gorjelo u daljini,* ***poput*** *niza divnih bisera.*

Промайнуло дрібне рибальське селище — сіре, ***як*** *земля.* (Юрій Смолич, I, 1958, 44) = *Promaklo je sitno ribarsko naselje – sivo* ***poput*** *zemlje.*

- veznikom ***мов***:

Із вагонів посипалися люди, ***мов*** *картопля із продертого мішка* (Петро Панч, *Синів..*, 1959, 3) = *Iz vagona su ispadali ljudi* ***poput*** *krumpira iz poderane vreće.*

*А сивий гетьман, **мов** сова, Ченцеві зазирає в вічі.* (Тарас Шевченко, II, 1953, 37) = *A sijedi hetman, **poput** sove, zagledava se monahu u oči.*

- veznikom ***наче*:**

*Вона була для нього, **наче** сонце.* (Леся Українка, I, 1951, 174) = *Ona je za njega bila **poput** sunca.*

*Містечкова площа шуміла, **наче** морський прибій.* (Олександр Довженко, I, 1958, 195) = *Gradski trg je šumio **poput** udara morskih valova*).

- veznikom ***неначе***:

В садах кохалися, цвіли, Неначе лілії, дівчата. (Тарас Шевченко, II, 1953, 33) = *U vrtovima su se zaljubljivale, cvale **poput** ljiljana djevojke.*

*З дитячого садка, **неначе** горобці, Пурхнули дошкільнята.* (Максим Рильський, II, 1960, 40) = *Iz dječjeg vrtića **poput** vrabaca prhnuli su predškolci.*

- veznikom ***ніби***:

Чорні хмари, ніби великі хвилі, насуваються одна на другу. (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 444) = *Crni oblaci **poput** velikih valova, gomilaju se jedan na drugog.*

*Хвилюється широкий лан зелений, Волошки, **ніби** сині зіроньки, блищать.* (Максим Рильський, I, 1960, 160) = *Njiše se široko zeleno polje, različci **poput** plavih zvijezdica bliješte.*

- veznikom ***немов***:

Хлопці билися із собою, немов півні. (Марко Вовчок, I, 1955, 348) = *Momci su se među sobom tukli **poput** pijetlova.*

Кострубаті й присадкуваті верби... чіплялися оголеним корінням за землю, ***немов*** *хижий птах загнав пазури у здобич* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 308) = *Grbave i zdepaste vrbe, držale su se ogoljenim korijenjem za zemlju* ***poput*** *ptice grabežljivice zarivši kandže u plijen*.

5.17. PORED

U hrvatskim gramatikama E. Barić i dr. (2005: 278) i S. Babića i dr. (1991: 724) prijedlog *pored* nalazi se u popisu pravih, odnosno netvorbenih prijedloga. Sastoji se od *po* + **rędъ* (prasl. i stsl.)

Označuje:

- primjesnost:

Frank Weiner s pažnjom je pratio promjene na čovjeku što je sjedio ***pored*** *vrata, promjene su bile ogromne, one su pokazivale kako je nesređen, unesrećen i rasut taj čovjek!* (Ivan Dončević. *Mirotvorci* [str. 171])

Štefica je na putu do posla prolazila ***pored*** *nekog gradilišta i uvijek zastajala promatrajući radove* (Dubravka Ugrešić. *Štefica Cvek u raljama života* [str. 68])

- dodavanje:

Pored *snova ima i znakova i viđenja na javi koji upućuju radnju u određenome smjeru* (Petar Zoranić. *Planine* [str. 34])

A ***pored*** *toga činilo mu se čudno, da pjeva jezikom, za koji je onda još mislio, da nije na istom stupnju s ostalim evropskim jezicima* (Petar Preradović. *Izabrane pjesme* [str. xx])

- dopuštanje:

Ali u to vrijeme, i ***pored*** *toga što željeni (i iskreno govoreći, već traženi) »Slučaj« nije dolazio, nastadoše neočekivane poteškoće* (Slavko Kolar. *Ili jesmo — ili nismo* [str 40])

Premda ima izdajica, ipak se vidi napredak, opaža se, da se ***pored*** *svih zapreka narodna misao širi* (Petar Preradović. *Izabrane pjesme* [str. xxviii]).

5.17.1. *Hrvatski prijedlog **pored** u ukrajinskom se prevodi:*

- Prijedlogom ***біля*** kada ***pored*** označuje primjesnost:

*За садком, **біля** дороги, лежало глинище*. (Петро Панч, Іду, 1946, 79) = *Iza vrta, **pored** ceste, nalazio se glinokop*.

*Герман опинився недалеко вівчарської колиби, що стояла… **біля** обгородженої овечої кошари* (Іван Франко, VIII, 1952, 371) = *German se pojavio nedaleko od ovčarske kolibe koja se nalazila **pored** ograđenog ovčjeg tora*.

- Prijedlogom ***крім*** kada pored označuje dodavanje:

*— Я працюю... **Крім** того, я активно захищаю спортивну честь нашого радгоспу*. (Олесь Гончар, *Тронка*, 1963, 112) = *—Ja radim… **pored** toga ja i aktivno branim sportašku čast nešeg sovjetskog državnog poljoprivrednog poduzeća*.

***Крім** мене, ще є [у будиночку] одна пані приїжджа*. (Леся Українка, V, 1956, 359) = ***Pored** mene u kućici još je jedna gospođa došljakinja*.

- Prijedlogom ***попри*** kad ***pored*** označuje dopuštenje:

***Попри** всі злигодні і турботи переднього краю Хома навіть погладшав, щоки мав, як налиті*. (Олесь Гончар, III, 1959, 201) = ***Pored** svih životnih teškoća i briga na frontu Homa se čak i udebljao, imao je punašne obraze*.

*Хоч деякі буржуазні писаки заперечували його існування, **попри** їх волі, український пролетар жив* (Іван Цюпа, Україна.., 1960, 34) = *Iako su neka buržoaska škrabala zabranjivala njegovo postojanje, i **pored** njihove volje, ukrajinski je proleter živ.*

5.18. PREKO

Prijedlog ***preko*** stoji jedino s genitivom. U hrvatskim gramatikama E. Barić i dr. (2005: 278) i S. Babića i dr. (1991: 724) nalazi se u popisu pravih, odnosno netvorbenih prijedloga. U Anićevu rječniku stoji da je složen od prefiksa *pre-* (*prasl.* *per-) i dativnog prijedloga *k* (*prasl. *kъ* i *stsl. къ*).

Označuje:

- kretanje ili položaj predmeta poprijeko u odnosu prema drugom predmetu:

*Mile pločnikom ljudi kao sićušni mravi, prelaze **preko** mostova, zastaju na cesti i Bog bi znao što sve razmišljaju i snuju* (Vladislav Kušan. *Izabrana djela* [str. 126])

*Pokazalo se, da je to bilo vrlo razumno, jer im je vlada sagradila divan most **preko** rijeke* (Slavko Kolar. *Ili jesmo — ili nismo* [str. 189])

- sredstvo:

*Obavještenje da je Egidio, nakon dugog i ružnog natezanja **preko** posrednika, privolio da odseli sa svojima u drugo mjesto* (Vladan Desnica. *Proljeća Ivana Galeba* [str. 124])

*Zlobni jezici govorahu, da po crkvama toga radi toliko sjedi, što **preko** svećenika želi da steče naručbe za crkve* (Henrik Sienkiewicz. *Pripoviesti* [str. 68])

- vrijeme:

*Spava **preko** dana**;** a kad se smrkne, izlazi s onom motkom u ruci, da učini čudo* (Vladimir Nazor. *Priče s ostrva, iz grada i sa...* [str. 90])

*Ljeti, vraćajući se **preko** praznika u rodno mjesto, teško sam prepoznavao kuće i lica, s kojima sam godinama živio i koje sam svake godine iznova sretao.* (Ivo Kozarčanin. *Sam čovjek.* [str. 106])

- usporedbu (više od):

*Treba naglasiti, da **preko** polovice repertoara drže domaći pisci, a zanimljiva je činjenica, da u ostalom slavenskom repertoaru većinu imaju Hrvati.* (Marko Fotez. *Kazališni feljtoni* [str. 11])c

*Ne budite rasipan i ne trošite nikad **preko** svojih dohodaka.* (Antun Gustav Matoš. *Pečalba. Kaprisi i fejtoni* [str. 153])

- uvjetovanost ili izuzimanje:

*Markovićev Karlo Drački mogao bi ostvariti sve svoje velike osnove — uz cijenu da oženi Mariju; ali on znade da do tog cilja dolazi samo **preko** leša vlastite žene* (Antun Barac. *Članci o književnosti* [str. 47]).

Ne smije se poduzeti ništa preko njegove volje (Silić i Pranjković 2007:215)
To je moguće samo preko mene mrtva (Silić i Pranjković 2007:215).

- Prijedlogom *preko* precizira se smjer kretanja:

*Težkim srcem i boli, koju preživjeti nikad mislio niesam, ja se iztrgam iz milog naručaja i odem **preko** Beča u Peštu u rujnu god. 1846.* (Petar Preradović. *Izabrane pjesme* [str. vii])

*Parobrod me ponio **preko** oceana u Argentinu kao mornara, gdje sam ostao, a nisam se smio javljati* (Ivan Goran Kovačić. *Odabrane pripovijetke*).

5.18.1. *Prijedlog **preko** u ukrajinskom se najčešće prevodi:*

- prijedlogom ***через***, kada ***preko*** označuje kretanje ili položaj predmeta poprijeko u odnosu prema drugom predmetu:

*Смеркає. Довгі тіні простягаються **через** майдан* (Леся Українка, II, 1951, 265) = *Smrkava se. Duge sjene prostiru se **preko** trga*.

- prijedlogom ***через*** i kada ***preko*** označuje sredstvo:

Комендант встав із стільця і сказав ***через*** *перекладача, що треба вибрати старосту*. (Григорій Тютюнник, Вир, 1964, 412) = *Komandant je ustao sa stolice i poručio* ***preko*** *prevoditelja da treba izabrati starješinu*.

- prijedlogom ***через*** i kad ***preko*** označuje vrijeme:

Через *тиждень молодиці Коровай місили На хуторі* (Тарас Шевченко, I, 1963, 316) = ***Preko*** *tjedna mlade su žene mijesile kruh na imanju*).

- prijedlogom ***понад*** kad ***preko*** znači više od (usporedno):

За останній місяць колектив заводу випустив тисячі велосипедів ***понад*** *план*. (Радянська Україна, 5.XI 1952, 1) = *U zadnjih mjesec dana kolektiv tvornice napravio je tisuću bicikala* ***preko*** *plana.*

- Prijedlogom ***мимо*** kad u hrvatskom preko označuje uvjetovanost ili izuzimanje:

Мимо *своєї волі я стежив за кожним його рухом*. (Юрій Яновський, II, 1958, 133) = ***Preko*** *svoje volje pažljivo sam pratio svaki njegov pokret*.

- Prijedlogom ***через*** kada se prijedlogom ***preko*** precizira smjer kretanja:

Жмеринку взяти не так легко. Дозволь мені одночасно з батьком наступати з кіннотою ***через*** *Літин*. (Олександр Довженко, I, 1958, 178) = *Žmerynku nije lako osvojiti. Dozvoli da otac i ja nastupimo s konjanicom* ***preko*** *Lityna.*

5.19. SPRAM

U hrvatskim gramatikama E. Barić i dr. (2005: 278) i S. Babića i dr. (1991: 724) prijedlog *spram* nalazi se u popisu pravih, odnosno netvorbenih prijedloga. Stoji uz genitiv. U Anićevom rječniku navodi se da može stajati rjeđe i uz dativ.

Spram = s + pram (usp. u hrvatskome *prema*, u ukrajinskome *прямий*)

Označuje:

- okrenutost prema čemu:

*Ona sjedi **spram** njega i u tom je toliko draži: kočija hrli, vjetrić se zadijeva o njih* (Janko Leskovar. *Sjene ljubavi* [str 70])

*Ona pogleda u Marijana, i kao da bi rado da s njim zametne kakogod drukčiji razgovor, ali je mladić stajao s nasmješljivim svojim licem okrenut **spram** Tonke* (Viktor Car Emin. *Pusto ognjište* [str. 205])

- prostornu usmjerenost na što:

*U drvoredu pod starim kestenima gdje je u to vrijeme bilo već dosta svjetine, opazih je gdje **ide spram** mene* (Janko Leskovar. *Odabrane novele*)

*Jedne mu se noći prisnilo … ugledao svoju na smrt blijedu ženu i slušao ju, kako ga, pružajući **spram** njega svoje suhe ruke, moli: „Bartole, daj mi kap ulja, da pomažem glavu!“* (Viktor Car Emin. *Pusto ognjište* [str. 23])

- uspoređivanje predmeta po kakvu svojstvu:

*Kostić za kažnjenike mitrovačke kaznionice tvrdi, a i dokazuje statističkim podacima za sva zločinstva, da ih se najviše dogadja u oktobru (287 **spram** 177 u januaru), kad ima u izobilju mladog vina i novo pečene šljivovice, dakle da je tome porastu jedini uzrok u piću* (Josip Šilović. *Uzroci zločina* [str. 48])

Ovo tumačenje ne odgovara činjenicama, jer je temperatura najviša u julu i augustu, a samoubojstva u tim mjesecima ***spram*** *juna padaju, i to u Francuskoj od 107 na 82, u Italiji od 105 na 93, a u Pruskoj od 105 na 90* (Josip Šilović. *Uzroci zločina* [str. 44])

Srbi su 1991. godine jedino u bivšoj općini Pakrac imali razmjernu većinu stanovništva (46,4 % ***spram*** *35,9 % Hrvata)* (Zdenko Radelić... . *Stvaranje hrvatske države i*... [str. 455]).

5.19.1. *Hrvatski prijedlog* ***spram*** *u ukrajinskom se prevodi:*

- prijedlogom ***проти*** kada ***spram*** označuje okrenutost prema nečemu:

Спав він на лаві ***проти*** *вікна.* (Андрій Головко, II, 1957, 42) = *On je spavao na klupi* ***spram*** *prozora /* ***naspram*** *prozora*.

- prijedlogom ***проти*** kada ***spram*** označuje usmjerenost:

— Чи не бігла проти вас яка собака? (Квітка-Основ'яненко, II, 1956, 42) = Je li trčao spram vas/ prema vama kakav pas?

- prijedložnim izrazom ***у порівнянні з*** kada ***spram*** označuje uspoređivanje:

— Ще більш як годину чекати... — Що таке одна година ***у порівнянні з*** *п'ятьма роками!* (Андрій Головко, I, 1957, 478) = *—Još više od sata treba čekati… - Što je jedan sat* ***spram*** *pet godina!*

5.20. SUPROT

U hrvatskim gramatikama E. Barić i dr. (2005:278) i S. Babića i dr. (1991:724) prijedlog *suprot* nalazi se u popisu pravih, odnosno netvorbenih prijedloga. Može stajati uz genitiv i dativ, navodi se u Anićevom rječniku. Prijedlog *suprot* u suvremenoj je upotrebi zastario, češće se koriste njegove složene inačice *nasuprot* i *usuprot*.

Označuje:

- Okrenutost, usmjerenost prema nekome/nečemu (ne u prostornom smislu):

I šestnaestgodišnja djevojka govorila je rieči, punih pesimizma ***suprot*** *svietu.* (Ksaver Šandor... . *Diljem doma: zapisci i priče* [str. 142])

Naravski, ja joj nisam htio kazati, kako bi i ona imala prava zahtievati isto, niti sam joj htio dušu napuniti jadom ***suprot*** *maćuhe* (Ksaver Šandor... . *Diljem doma: zapisci i priče* [str. 107]).

- Položaj ili smještaj nasuprot nekoga/nečega:

Korić, kao ranjen lav, skoči i gotovo patetičnom pozom stane ***suprot*** *baruna* (Ksaver Šandor... . *Diljem doma: zapisci i priče* [str. 169])

… ***suprot*** *njega puna sućuti stajala je njegova žena naslonivši lakat desne ruke o lijevi dlan i pritisnuvši zamišljeno kažiprst o desni obraz…* (Vjenceslav Novak. *Podgorka. Slika iz hrvatskoga*... [str. 145]).

- Radnju, mišljenje, stav protiv nekoga/nečega, protivljenje nekome/nečemu:

Pred Gizelom nije smio nitko kazati ili učiniti što ***suprot*** *Elze ili Meri* (Ksaver Šandor... . *Diljem doma: zapisci i priče* [str. 99])

Kod toga nije izlazila nikakva tužba ***suprot*** *maćuhe, no — izlazila je sama od sebe najstrašnija i najtužnija povjest biednog siročeta bez otca i matere* (Ksaver Šandor... . *Diljem doma: zapisci i priče* [str. 106]).

5.20.1. *Hrvatski prijedlog* ***suprot*** *u ukrajinskom se prevodi:*

- Prijedlogom ***проти*****:**

Саме проти Черкас, нижче Домонтова, сидів хутором над Дніпром Максим Тримач. (Марко Вовчок, I, 1955, 89) = *Točno nasuprot Čerkasima, niže Domontova, nalazilo se nad Dnjeprom imanje Maksima Trymača*.

- Prijedlogom ***напроти*** (*навпроти*):

Христя.. стояла ***напроти*** *дверей.* (Панас Мирний, III, 1954, 234) = *Hrystja je stajala* ***nasuprot*** *vratima*.

Шестикласники припали до металевої загорожі ***навпроти*** *будинку учителів.* (Юрій Збанацький, Між людьми, 1955, 120) = *Šestaši su se nanosili na metalnu ogradu* ***nasuprot*** *zgrade učitelja*.

- Prijedlogom ***супроти***:

Гнеться верба, плаче ***Супроти*** *вікна.* (Павло Грабовський, I, 1959, 320) = *Savija se vrba, plače* ***nasuprot*** *prozora*.

Восени Оксен ***супроти*** *волі батька одружився на ній і забрав Олену до Троянівки.* (Григорій Тютюнник, Вир, 1964, 23) = *Ujesen se Oksen* ***suprot*** *volje oca s njom oženio i poveo Olenu u Trojanivku*.

5.21. UNUTAR

Prijedlog ***unutar*** može stajati jedino uz genitiv. U hrvatskoj se gramatici S. Babića i dr. (1991:724) nalazi u popisu prijedloga koji su netvorbene riječi. Prema Anićevu rječniku složen je od *prasl. *vъn ǫtri* (usp. hrv. *jetra, utroba*).

Označuje predmet, dio prostora ili čega drugoga u okviru kojih se nalazi ili kreće drugi predmet ili odvija kakav događaj:

*Sada se proširi teritorij ninske biskupije po cijeloj državi hrvatskoj, a dalmatinske budu stegnute **unutar** gradskih zidina.* (Ferdo Šišić. *Hrvatska povijest. Prvi dio: od...* [str. 48])

*Izolacijom bolesnika s otvorenom, zaraznom tuberkulozom u bolnici odn. lječilištu sprječava se širenje infekcije **unutar** obitelji.* (Duško Mardešić i... . *Pedijatrija* [str. 493])

*Ali ono što su ilirci tek počeli rješavati **unutar** izabranog narječja, na fonološkom je planu pitanje ikavskog, ekavskog i ijekavskog izgovora* (Milan Moguš. *Antun Mažuranić* [str. 27]).

5.21.1. *Prijedlog **unutar** u ukrajinskom se prevodi:*

- Prijedlogom ***всередині:***

*По закінченні Промакадемії він потрапив на цей невідомий йому завод, де... всі виробничі процеси були сховані **всередині** приладів* (Юрій Шовкопляс, Інженери, 1956, 21) *= Nakon završetka promakademije (industrijske akademije) on je dospio u tu njemu nepoznatu tvornicu gdje su svi procesi proizvodnje bili skriveni **unutar** strojeva,*

*...сутички **всередині** старого суспільства в багатьох відношеннях сприяють процесові розвитку пролетаріату* (Маніфест комуністичної партії, 1947, 23) = *...konflikti **unutar** starog društva u mnogim su odnosima doprinijeli procesu razvoja proleterijata*)

- Ustaljenim prijedložnim izrazom *в рамках* (u okviru, unutar):

*Під свободою, **в рамках** нинішніх буржуазних виробничих відносин, розуміють свободу торгівлі, свободу купівлі і продажу* (Маніфест комуністичної партії, 1947, 29) = *Pod slobodom, **unutar** današnjih buržoaskih proizvođačkih odnosa, smatraju se sloboda trgovine, sloboda kupovanja i prodaje*.

*Згуртування соціалістичних держав у єдиний табір, його міцніюча єдність і безупинно зростаюча могутність забезпечують повну перемогу соціалізму і комунізму **в рамках** усієї системи* (Програма КПРС, 1961, 17) = *Grupiranje socijalističkih država u jedan tabor, njegovo sve snažnije jedinstvo i nezaustavljivo rastuća moć osiguravaju punu pobjedu socijalizna i komunizma **unutar** cijeloga sustava.*

***У рамках** окремих організацій або партії в цілому можливі дискусії в спірних або не досить ясних питаннях* (Статут КПРС, 1971, 14) = ***Unutar** pojedinih organizacija ili stranaka u potpunosti su moguće diskusije o spornim ili nedovoljno jasnim pitanjima.*

***У рамках** міжнародної системи передбачається проводити консультації експертів, з тим, щоб прискорити процес стандартизації кодів і форматів для представлення бібліографічних елементів у формі, придатній для читання машиною* (Знання та праця, 9, 1971, 32) = ***Unutar** međunarodnog sustava predviđa se provođenje konzultacije eksperata, s ciljem ubrzavanja procesa standardizacije kodova i formata za predstavljanje bibliografskih elemenata u obliku odgovarajućem za strojno čitanje.*

5.22. USLIJED

Prijedlog ***uslijed*** stoji jedino s genitivom. Podrijetlom je nastao od *u + prasl. *slědъ.* U hrvatskoj se gramatici S. Babića i dr. (1991: 724) prijedlog ***uslijed*** nalazi u popisu netvorbenih prijedloga.

Označuje uzrok koji leži u nekoj pojavi koja je u pravilu nepovoljna:

Kad joj je javio kum Došen, da je Marko ***uslijed*** *neumjerenoga pića poludio bio i umro, plakala je i kajala se, jer je dobro znala, da je ona tome mnogo kriva* (Ivan Devčić. *S ličkih vrleti. Crtice* [str. 15])

Uskoro, ***uslijed*** *neimaštine i duševnoga otupljenja, posvema prevlada razočarenje, štoviše, ogorčenje* (Ivo Frangeš – ... . *Hrvatska novela: interpretacije* [str. 288])

Time ćemo odstraniti ukočenost tijela, do koje redovito dolazi ***uslijed*** *nezgodnog ležanja* (Mirko Zgaga — Ivo... . *Kroz visoke planine. Priručnik za...* [str. 242])

5.22.1. *Prijedlog* ***uslijed*** *u ukrajinskom se prevodi:*

- Prijedlogom ***через***:

Гірко жилося Тарасові в рідній сім'ї ***через*** *злидні та недостачі.* (Панас Мирний, V, 1955, 309) = *Gorko je Taras živio u svojoj rođenoj obitelji* ***uslijed*** *siromaštva i neimaštine.*

Зрештою копач погиб ***через*** *власну необережність …* (Іван Франко, VIII, 1952, 401) = *Na kraju je kopač poginuo* ***uslijed/zbog*** *vlastite neopreznosti…*

- Ustaljenim prijedložnim izrazom ***з приводу***:

У триденному похоронному дзвоні, що лупав над містами й селами третього рейху з приводу поразки під Сталінградом, явіоо було чути безславний кінець гітлеризму

(Комуніст України, 5, 1970, 38) = *U trodnevnoj pogrebnoj zvonjavi koja je odjekivala gradovima i selima trećeg rajha* ***uslijed*** *poraza pod Staljingradom, javno je oglašen neslavan kraj hitlerizma*.

Як і київський князь Святослав, він [автор «Слова о полку Ігоревім»] не співчуває згубному походові Ігоря і уболіває ***з приводу*** *його поразки, яка тяжко відбилася на благополуччі Руської землі.* (Історія української літератури, I, 1954, 46) = *Kao i kijevski knez Svjatoslav, on (autor "Slova o vojni Igorevoj") ne susosjeća s neuspjelim pohodom Igora i strepi* ***uslijed/zbog*** *njegova poraza koji se teško odrazio na blagostanje Rus'ke zemlje*.

Співчуття - Жаль, висловлений усно або письмово ***з приводу*** *нещастя, горя, що спіткали кого-небудь*. (http://sum.in.ua/s/spivchuttja) = *Suosjećanje – Žaljenje izraženo usmeno ili pismeno* ***uslijed/povodom*** *nesreće, tuge koja je snašla nekoga*.

- Prijedlogom ***з-за (із-за)***:

Говорили також, що ніби якийсь парубок ***із-за*** *ревнощів утопив там [у вирі] свою кохану* (Григорій Тютюнник, Вир, 1964, 122) = *Govorili su također da je neki mladić* ***uslijed/iz*** *ljubomore utopio tamo u viru svoju voljenu*.

- Prijedlogom ***задля***:

Маленька лампа на стіні задля браку чистого повітря майже погасала. (Лесь Мартович, Тв., 1954, 315) = *Malena lampa na zidu* ***uslijed*** *manjka čistog zraka gotovo se ugasila*.

- Prijedlogom ***за***:

Тепер мені спокійніше, а то я ***за*** *турботами не міг часом спочивати як слід* (Михайло Коцюбинський, III, 1956, 328) = *Sada mi je mirnije, a onda* ***uslijed*** *briga nisam se ponekad mogao odmoriti kako treba*).

5.23. VAN

Prijedlog *van* stoji jedino s genitivom. U hrvatskoj se gramatici S. Babića i dr. (1991: 724) prijedlog *van* nalazi u popisu netvorbenih prijedloga. Podrijetlom je nastao od praslavenskog * *vъnъ*. Češće se koristi njegova složena inačica *izvan*.

Označuje:

- predmet ili dio prostora izvan čije se granice nalazi ili kreće drugi predmet:

*Najzadovoljnija je bila kad bi je poslali s blagom na pašu — tad bi provela **van** kuće čitav dan i malo odahnula.* (Vladan Desnica. *Olupine na suncu* [str. 47])

*Ali bojim se da, u umjetnosti, ako čovjek nije i odviše plitak, na koncu svaki put neizbježno vodi **van** granica nje.* (Vladan Desnica. *Proljeća Ivana Galeba* [str. 199])

*Pepa bijaše osobito pobožna, **van** reda stroga, nu uz to bijaše u nje druga vrlina, koja je trgovkinji vrlo dobro služila*. (August Šenoa. *Sabrane pripoviesti* [str. 64])

- izuzimanje:

*... knjiga me u izvjesnom smislu zainteresirala. Ne samo što nam pruža svu silu ekonomskih, geografskih, etnografskih, pa čak i lovačkih saznanja i informacija; ona je zanimljiva i **van** toga.* (Vladan Desnica. *Proljeća Ivana Galeba* [str. 85])

*Osjeća se, a to je glavno, da umjetnost može dati čovjeku sve one duboke radosti, koje mu nekoć davahu religije, i da se neka nova, ponosna i slobodna vjera može roditi i **van** društvenoga — uglavnom vrlo dosadnog — saobraćaja.* (Nikola Polić. *Jučerašnji grad* [str. 13])

- način:

*Unatoč različitim provokacijama s Hruščovljeve strane, koji se nije libio hvaliti Staljina (‘**van** sumnje je, da je /Staljin/ bio bezgranično odan stvari radničke klase…’* (Ivica Župan. *Pragmatičari, dogmati, sanjari* [str. 93])

*Branimir skoči sa stolca i kao **van sebe** pohita u Melitinu sobu.* (Josip Eugen Tomić. *Melita*)

*Ljubio sinovku **van** mjere, a ona ljubila Lovru bez kraja* (August Šenoa. *Prijan Lovro*).

5.23.1. *Hrvatski prijedlog **van** u ukrajinskom se prevodi:*

- prijedlogom ***поза***:

*Існують речі незалежно від нашої свідомості, незалежно від нашого відчуття, **поза** нами…* (Ленін, 18, 1971, 92) = *Postoje stvari neovisne o našoj svijesti, neovisne o našem osjećaju/dojmu, **van** nas…*

*Василь казав, що буде.. любити її, бо таких чорних брів нема в Кругах, та й **поза** Кругами чи знайдеш.* (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 64) = *Vasilj je rekao da će je voljeti, jer takvih crnih obrva nema u Krugama, a ni **van** Kruga ih nećeš naći*.

***Поза** княжим двором небезпека зникне.* (П. Загребельний. *Диво*) = ***Van** kneževa dvora nestat će opasnosti*).

- *Prijedložnim izrazom s akuzativom **за рамки***:

*Із зростанням продуктивних сил розвинуться міжколгоспні виробничі зв'язки, процес усуспільнення господарства вийде **за рамки** окремих колгоспів.* (Програма КПРС, 1961, 73) = *S porastom produktivne snage razvit će se međukolhospni proizvodni odnosi, proces stvaranja društvenog gospodarstva izići će **van** pojedinih kolhospa*.

- Glagolom ***нетямитися*** (*biti (iz)van sebe*):

*Я згадувала, як справді плачуть від розлуки, що справді говорять на прощанні, як справді **нетямляться** від горя, і се роздирало мені серце* (Леся Українка, III, 1952, 703) = *Sjetila sam se kako se zaista plače zbog rastanka, što se zaista govori na rastanku, kako je **biti van sebe** zbog tuge i to mi je trgalo srce*.

Хмельницький ***нетямився*** *від гніву* (Яків Качура, Вибр., 1947, 263) = *Hmel'nyckyj* ***je bio van sebe*** *od ljutnje*.

- Izrazom ***не тямлячи себе***:

Нарешті! ***Не тямлячи себе*** *від радості, Шевченко обняв жаданого гостя* (Зінаїда Тулуб, В степу.., 1964, 184) = *Konačno!* ***Van sebe*** *od radosti, Ševčenko je zagrlio dugoočekivanog gosta*.

- Izrazom ***у нестямі***:

Бігла [Зінька], падаючи, прориваючи кущі, і кричала щось ***у нестямі*** (Андрій Головко, II, 1957, 178) = *Trčala je (Zinjka), padajući, probijajući grmlje i vrištala nešto* ***van sebe***.

5.24. ZBOG

Prijedlog *zbog* najčešći je prijedlog uzroka. Može stajati jedino s genitivom.

Dva su tumačenja etimologije toga prijedloga: jedno je spoj prijedloga *s* i imenice *bog*, a drugo je spoj prijedloga *s* i veznika *bo* – usp. u hrvatskome veznik *jerbo* i u ukrajinskome veznik *бо*.

U hrvatskim se gramatikama E. Barić i dr. (2005: 278) i S. Babića i dr. (1991: 724) nalazi u popisu pravih, odnosno netvorbenih prijedloga.

Označuje uzrok koji može biti osoba, predmet ili bilo kakva izravna zapreka:

Zastupnici sjevernih ugarskih županija raziđoše se po palatinovoj smrti iz Banjske Bistrice mnogi ogorčeni ***zbog*** *svoje nesloge, svi bijesni na Beč, neki spremni na sve.* (Eugen Kumičić. *Urota Zrinsko-Frankopanska*)

Ovaku te uzimljem i neka mi svaki pošten čovjek pljune u brk, ako ***zbog*** *mene požališ*. (Mile Budak. *Pod gorom. Ličke priče* [str 229])

Guska se peče samo dok je sasma mlada, dočim šopanu gusku ***zbog*** *obilja masti nikad ne pečemo cijelu* (Mira Vučetić. *Kuharica zagrebačke domaćinske...* [str 36]).

5.24.1. *Hrvatski prijedlog* ***zbog*** *u ukrajinskom se prevodi:*

- Prijedlogom ***через***:

Зрештою копач погиб ***через*** *власну необережність — чом не сигналізував швидше.* (Іван Франко, VIII, 1952, 401) = *Na kraju je kopač poginuo* ***zbog*** *vlastite neopreznosti – što nije signalizirao brže*.

- Prijedlogom ***за***:

-*Трохим? боюсь зійтися з ним: З весни ще злий він **за** ягнятко!* (Леонід Глібов, Вибр., 1957, 32) = *- Trohym? Bojim se susresti se s njim. Još od proljeća se ljuti **zbog** jenjeta!*

- Prijedlogom ***ради***:

Не раз, ради заздрості, вона крала, чого у неї не було, а на других бачила (Панас Мирний, IV, 1955, 32) = *Ne jednom, **zbog** zavisti, krala je ono što nije imala, a vidjela je na drugima*.

- Prijedlogom ***із-за*** (***з-за***):

*Говорили також, що ніби якийсь парубок **із-за** ревнощів утопив там [у вирі] свою кохану* (Григорій Тютюнник, Вир, 1964, 122) = *Govorili su također, da je neki mladić **zbog** ljubomore utopio tamo (u viru) svoju voljenu*.

5.25. ДЛЯ

Prijedlog *для* stoji jedino s genitivom. U povijesnoj morfologiji ukrajinskoga jezika (Bevzenko 1960) svrstan je među izvedene prijedloge, dok ga u rječniku ukrajinskih prijedloga (Zagnitko 2007) nalazimo kao prvotnog. U etimološkim rječnicima nema općeprihvaćenoga tumačenja o podrijetlu toga prijedloga. Najčešće se dovodi u vezu s korijenom *dě-* (usp.: *djelo*).

Označuje:

- osobu ili predmet radi koje se nešto događa:

— Слухай, козаче, пісню русалки, — То ж я ***для*** *тебе співаю!* (Леся Українка, I, 1951, 329)

- namjenu predmeta:

Любов несе в руках невелике пуделко і стирочку, Орест — гіпсову головку і дошку ***для*** *малювання*. (Леся Українка, II, 1951, 35)

- cilj koji se želi postići:

Для *більшої певності він понюхав корінці, але вони мали звичайний дух*. (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 212)

- osobu ili predmet kojih se tiče neka kvalifikacija:

О, не забуду я тих днів на чужині! Чужої й рідної ***для*** *мене хати, Де часто так доводилось мені Пекучу, гірку правду вислухати*. (Леся Українка, I, 1951, 109)

- uzrok radnje:

Для *першої стрічі з панною Устею він їй дарує оці квіти* (Михайло Коцюбинський, II, 1955, 210).

5.25.1. *Ukrajinski prijedlog* ***для*** *u hrvatskom se najčešće prevodi:*

- prijedlogom *za* i akuzativom:

…я ***для*** *тебе співаю =* ***za*** *tebe pjevam; дошка для малювання = ploča za slikanje*

- prijedlogom *radi* i genitivom:

Для *більшої певності він понюхав корінці…=* ***Radi*** *veće sigurnosti pomirisao je korijenje…*

- besprijedložno:

О, не забуду я тих днів на чужині! Чужої й рідної ***для*** *мене хати,… = O, neći zaboravii te dane u tuđini! Tuđu i meni rodnu kuću…*

- prijedlogom *zbog* i genitivom:

Для *першої стрічі з панною Устею він їй дарує оці квіти =* ***Zbog*** *prvog susreta s gospođicom Ustjom, on joj daruje ovo cvijeće.*

5.26. **МІЖ** (МЕЖИ**,** МЕЖ)

Prijedlog *між* (*межи, меж*) može stajati uz tri padeža: genitiv, akuzativ i instrumental.

U povijesnoj morfologiji ukrajinskoga jezika (Bevzenko 1960) svrstan je među izvedene prijedloge, dok ga u rječniku ukrajinskih prijedloga (Zagnitko 2007) nalazimo kao prvotnog. Došao je iz praslavenskog, a nastao je od imenice *medja, odnosno od njenih oblika u lokativu jednine i dvojine *medji *medjū.

Inačice prijedloga *між* u ukrajinskom su *межи* i *меж*.

Kad *між* (*межи, меж*) stoji s genitivom označuje:

- mjesto koje se nalazi posred nečega:

Коли на широкій долині ***між*** *гір Зібралась великая рада, Роберт тоді вийшов до люду.* (Леся Українка, I, 1951, 353)

Василь і сам не помітив, як закурів шлях від гопака й пил зазолотів ***між*** *тинів через всю вуличку.* (Олександр Довженко, I, 1958, 88)

- vremenski odsječak unutar kojega se nešto događa:

Довго вони, як бачите, ***Меж*** *мови-розмови Цілувались, обнімались З усієї сили* (Тарас Шевченко, I, 1953, 95)

- osobu, predmet ili pojavu koji se međusobno uspoređuju:

Цей день, найбільший ***межи*** *днів, ... Сторінку щастя нам відкрив* (Максим Рильський, II, 1960, 29)

- osobu ili predmet među koje se ubraja predmet razgovora:

На ослоні купка жінок: стара Карпенчиха, ще якісь. А ***між*** *них, як між колоссям стиглим квітки, дівчата. В барвистих хустках, які в стрічках червоних.* (Андрій Головко, II, 1957, 127)

*А як прийде та смерть і під музики шум нас засиплють землею глухою, **між** веселих людей, повні щастя і дум, будем жити ми в пісні з тобою* (Володимир Сосюра, II, 1958, 129).

5.26.1. *Usporedba upotrebe ukrajinskoga **між** i hrvatskih među i između*

Ukrajinski prijedlog ***між*** odgovara dvama hrvatskim prijedlozima: *među* i *između*. *Među* se u hrvatskim gramatika svrstava među prave (Barić:2005), netvorbene prijedloge (Babić:1991), a *između* među složene. *Među* stoji uz akuzativ i instrumental, a *između* uz genitiv. Razlika među njima je ta što *između* pretpostavlja dualnu kvantifikaciju (dva predmeta u odnosu), a *među* pretpostavlja sudjelovanje više predmeta u odnosu[104].

5.26.2. *Ukrajinski prijedlog **між** u hrvatskom se prevodi*

- prijedlogom *među* i instrumentalom ili prijedlogom *između* i genitivom:

*…на широкій долині **між** гір Зібралась великая рада = … na širokoj dolini **među** gorama / **između** gora sastalo se veliko vijeće*

*…пил зазолотів **між** тинів через всю вуличку = …prašina se zlatila **među** pleterom duž cijele ulice*

*Довго вони, як бачите, **Меж** мови-розмови Цілувались, обнімались З усієї сили. = Dugo su se, kako vidite, **između** razgovora ljubili, grlili iz sve snage.*

[104] Badurina, L., Pranjković, I., (2016) *Kvantifikacija u imenskim skupinama*, Jezikoslovlje, Osijek, str. 89–100.

Цей день, найбільший ***межи*** *днів, ... Сторінку щастя нам відкрив. = Ovaj dan, najveći je* ***među*** *danima… Stranicu sreće nam je otkrio.*

На ослоні купка жінок: стара Карпенчиха, ще якісь. А ***між*** *них, як між колоссям стиглим квітки, дівчата. = Na klupici hrpa žena: stara Karpenčyha, još neke. A* ***među*** *njima, kao među klasjem dozrelim cvjetovi, djevojke.*

... ***між*** *веселих людей, повні щастя і дум, будем жити ми в пісні з тобою =* ***među*** *veselim ljudima, puni sreće i misli, živjet ćemo ti i ja u pjesmi.*

6. ZAKLJUČAK

U doktorskom radu prikazano je sadašnje stanje upotrebe prvotnih prijedloga s genitivom u hrvatskom i ukrajinskom jeziku. U oba se srodna slavenska jezika upotrebljavaju prijedlozi podrijetlom iz praslavenskog. Nakon proučavanja ukrajinske i ukrajinske literature u kojoj se obrađuju prijedlozi, napravljen je odabir prijedloga za obradu u ovome radu.

U popis hrvatskih prijedloga ušli su i oni koji zapravo nisu prvotni, ali ih u hrvatskim gramatikama svrstavaju među prvotne, netvorbene, jer se čini kao da ne podliježu tvorbenoj analizi i kao da se njihovo značenje danas ne može izvesti ni iz koje druge riječi te u njima nije očito njihovo podrijetlo. Iz toga razloga u hrvatskome je obrađeno 26 prijedloga, a u ukrajinskom 13 − broj obrađenih ukrajinskih prijedloga manji je jer su se u klasifikaciji ukrajinskih prijedloga autori pridržavali strožeg određenja prvotnih prijedloga.

U hrvatskome su obrađeni:

bez, do, iz, iza, izim, kod, mimo, nakon, od, oko, osim, poput, pored, preko, protiv, radi, s(a), spram, sred, suprot, u, unutar, uslijed, van, za, zbog.

U ukrajinskome u popis prvotnih prijedloga uz genitiv ulaze:

без, в/у, від, для, до, з (із/зі/зо), за, з-за (*із-за*), *крім, між, проти, ради, серед.*

Analizirane prijedloge dajemo u trima tablicama prema značenjima: prostornom, vremenskom i nedimenzionalnim značenjima.

Prostorno značenje:

do, iz, iza, kod, od, oko, pored, preko, s(a), spram, sred, suprot, unutar, van	*від, до, з (із, зі, зо), з-за* (*із-за*), *між, проти, серед*

Vremensko značenje:

do, iz, iza, kod, nakon, od, oko, preko, s(a), sred, za	*від, за, між, проти, серед*

Nedimenzionalna značenja:

bez, do, iz, iza, izim, kod, od, osim, poput, pored, preko, protiv, radi, s(a), spram, suprot, u, uslijed, van, zbog	*без, в/у, від, для, за, з-за* (*із-за*), *крім, між, проти, ради*

6.1.REZULTATI ANALIZE

Usporedba hrvatskih i ukrajinskih analiziranih prijedloga upućuje na sličnosti. Prijedlozi u oba jezika mogu se podudarati tvorbeno i leksički (uz, najčešće, fonološke razlike). Mnoge prijedložne konstrukcije u ukrajinskom jeziku prevode besprijedložno u hrvatskom, i obratno.

Slijedi navođenje osnovnih spoznaja do kojih je dovela kontrastivna analiza:

1. BEZ – БЕЗ

- Dvije vrlo učestale u govoru kombinacije prijedloga *bez* i imenice, u značenju priloga, *bez daljnjega* i *bez veze* u ukrajinskom nemaju svoj ekvivalent:

  bez daljnjega = у кожному/ в усякому випадку
  bez veze = дурниця, непотрібно, немає значення.

- Kombinacija kada prijedlog bez s česticom da niječe rečenično značenje u ukrajinskom jeziku ne postoji:

  *… nastavio je vožnju **bez da** se zaustavio kako bi pružio pomoć*

- u hrvatskom prijedlog bez ne izriče mjeru i stupanj:
  ***без** десяти сім = deset do sedam / sedam manje deset*

- u hrvatskom značenje prijedloga *без* ne može biti istovjetno prijedlogu *через = kroz* (+ akuzativ) kakvo se navodi u rječniku Grinčenka[105]:

  *Кіт вискочив **без** вікно. = Mačak je iskočio kroz prozor.*

2. *DO – ДО*

- Kad hrvatski prijedlog do dolazi uz prijedložno-padežne izraze i označava fiksiranu granicu kretanja, u ukrajinskom se to značenje ne izražava takvim izrazima:
  do na vrh, do iza ušiju, do pred vrata = до верху /на верх, до вух – за вухами, до дверей / перед дверима

- kad hrvatski prijedlog *do* u vremenskom značenju dolazi uz prijedložno-padežne izraze, u ukrajinskom se to značenje ne izražava takvim izrazima:

  do pred samu noć, do iza ponoći, do poslije objeda = до ночі / перед ніччю, до півночі/за північчю, до обіду/після обіду

- kad hrvatski prijedlog *do* izražava nijansu u značenju privremenog boravka jedne osobe u blizini druge, za razliku od općenitog boravka, koji se izražava prijedlogom *k* (*Otiđi **do** mame* i *Otiđi **k** mami*);

- u značenju izuzimanja, zastarjelom i stilski obilježenom, u ukrajinskom se koristi prijedlog ***крім***:

  *Nisu čitali ništa **do** novina. = Вони не читали нічого, **крім** газет.*

  .

[105] (http://hrinchenko.com/slovar/znachenie-slova/1193-bez-ii.html#show_point)

- Kad prijedložni genitiv ima specifično uvjetno značenje koje se razvilo iz značenja ticanja (*Da je **do** mene… Učinit ćemo sve što je **do** nas.*)

- kod objektnih odnosa, kad prijedlog *do* označava osobu ili predmet prema kome je usmjerena radnja:
  *Не пишу **до** нього. = Ne pišem njemu.*

- kad prijedlog *do* označava nešto što je namijenjeno nekoj radnji ili predmetu:
  *Там нових робітників не беруть **до** праці. = Tamo ne uzimaju nove radike na posao.*

- kad označava osobu ili predmet s kojim su povezane neke radnje, stanja, oznake:
  *Вираз готовності **до** дії ніколи не сходить з обличчя. = Izraz spremnosti za akciju nikad ne silazi s lica.*

- Kad označava predmet ili osobu u vezi kojih se javlja neki osjećaj ili stav:
  *Я не ображався за байдужість **до** мене. = Nisam se uvrijedio zbog indiferentnosti prema meni.*

- Kad upućuje na temu, radnju ili pojavu s kojom je povezan sadržaj nečega u naslovima:
  ***До** питання про правопис. = Pitanja o pravopisu.*

- Kad označava neku akciju ili događaj na što se poziva:
  *Грізна музика кликала **до** перемоги. = Užasna muzika bučila je za pobjedu.*

- Kad označava sposobnost ili relevantnost nečega, odnosno odgovornost prema nečemu:

  *…послав і мені господь **до** пари й **до** любові. = Poslao je i meni Gospod da imam (svog) para i ljubav.*

3. IZ – S(A) – З

- U konstrukciji tzv. parnih prijedloga u hrvatskom imamo vezu između *iz* i *u* u značenju trajanja neke radnje (*iz dana u dan*). U ukrajinskom takav prijedložno-padežni izraz ne nalazimo točno u tom paru *iz – u*, nego u paru *з – на.* Međutim, par *iz – u* nalazimo u primjeru *iz godine u godinu* (*з року в рік*).

- Konstrukciju parnih prijedloga *s – na* u ukrajinskom ne nalazimo u načinskom značenju kao u hrvatskom, već u mjesnom (*s noge na nogu = lagano hodati; з ноги на ногу – s noge na nogu = doslovno: poskakivati, cupkati s noge na nogu*). Osim toga, parne prijedloge *s – na* u načinskom značenju nalazimo u ukrajinskom i kao *від – до* (*nasljeđivanje s oca na sina – спадкування від батька до сина*).

- Kad u ukrajinskom ***з*** stoji u kombinaciji s prijedlozima *до, в* označuje granicu širenja radnje, stanja ili karakteristike. U hrvatskom se u tom značenju koristi kombinacija *od – do* (***з*** *голови до ніг – od glave do nogu*).

- Za mjesto prisutnosti određene oznake ili karakteristike kod osobe ili predmeta u hrvatskom se koristi prijedlog *u* ili se izražava besprijedložno (***З*** *себе була висока – Bila je visoka;* ***З*** *обличчя нагадує… – U licu podsjeća na…*).

- Vrijeme ili period koji predstavlja početni trenutak u razvoju ili širenju neke radnje ili stanja u hrvastkom se izriče prijedlogom *od* (***з*** *шостого року –* ***od*** *šeste godine;* ***з*** *тої хвилини –* ***od*** *tog trenutka*).

- Granica trajanja neke radnje ili stanja, koja se u ukrajinskom izriče u kombinaciji s prijedlogom *до*, u hrvatskom se izriče kombinacijom *od – do* (*щодня* ***з*** *ранку* ***до*** *ночі – svakoga dana* ***od*** *jutra* ***do*** *noći)*.

- Odsječak vremena između dva dana ili datuma, u ukrajinskom se izriče kombinacijom ***із*** – ***на***, a u hrvatskom kombinacijom *s(a) – na* (*у ніч **із** суботи на неділю – u noći sa subote na nedjelju*).

- Izvršenje ili nastajanje nečega u bliskom vremenu, ne točno određnom, u ukrajinskome se iskazuje kombinacijom prijedloga ***з*** – ***на,*** a u hrvatskome se to iskazuje kombinacijom prijedlga ***iz*** – ***u*** (*3 хвилини **на** хвилину чекали вибуху – iz minute u minute čekali su eksploziju*).

- Uzrok radnje ili stanja u hrvatskome se izriče prijedlogom ***od*** (***з** холоду – **od** hladnoće, **з** люті – **od** bijesa*).

- Količina osoba ili predmeta od kojih se sastoji neka cjelina u hrvatskome se izražava prijedlogom ***od*** *(виселок складався **з** трьох халупок – naselje se sastoji **od** tri straćare / **od** triju straćara*).

- Osoba ili predmet kojeg se nešto tiče, a na koji se usmjerava ili proširuje radnja u hrvatskom se izražava besprijedložno (*Розсердився Охрім, що **з** його так глузують = Ohrim se naljutio što ga tako ismijavaju).*

- Pri označivanju tvari, materije, materijala od kojega je što načinjeno u hrvatskome se upotrebljava prijedlog *od,* a u ukrajinskome ***з*** (*напій **з** маринованих черешень = napitak **od** mariniranih trešanja*).

- Za označivanje osobe, predmeta ili pojave s kojima se zbiva promjena ili transformacija u u ukrajinskomese upotrebljava prijedlog ***з**, a u hrvatskome* prijedlog

od a u ukrajinskome ***з*** (*День **з** ясного зробився понурий = Dan je **od** vedrog/jasnog postao tmuran*).

- Ukupnost osoba ili predmeta među kojima se netko ili nešto izdvaja u ukrajinskom se izražava prijedlogom ***з***, a u hrvatskom prijedlogom *od (найкраща **з** усіх – najljepša **od** svih*).

- Osoba ili predmet koji služe kao primjer za oponašanje u ukrajinskome se izražavaju prijedlogom ***з***, a u hrvatskome besprijedložno (*хоче брат Сава малювати **з** неї – brat Sava je želi slikati*).

- I nešto što predstavlja izvor materijalnih resursa u ukrajnskom se izražava prijedlogom ***з***, a u hrvatskom prijedlogom *od* (***з** того жив – živio je od toga*).

4. IZA - З-ЗА (ІЗ-ЗА)

Prijedlog ***iza*** u ukrajinskom se najčešće prevodi:

- Prijedlogom ***із-за*** kada ***iza*** označuje predmet kojem se sa stražnje strane nalazi drugi predmet:
  ***Із-за** товстих, оббитих клейончатою шкірою дверей ... не долітало жодного звуку = **Iza** debelih vrata obljepljenih kožom, nije dopirao nikakav zvuk.*

- Usporedno značenje koje izražava u hrvatskom prijedlog ***iza***, izriče se u ukrajinskom prijedlozima ***за, ніж, від***:
  *Ivan je **iza** ostalih u vladanju = Іван гірший **за** інших / гірший **ніж** інші / гірший **від** інших у поведінці.*

- Prijedlogom ***після*** kad iza označuje vrijeme:

Був час ***після*** *полудня = Bilo je vrijeme* ***iza*** *ručka*.

- hrvatski prijedlog ***iza*** ne mogže imati uzročno značenje, u ovom se slučaju ***із-за*** prevodi s *iz / zbog*:

  із-за *ревнощів = iz / zbog ljubonore;*

- hrvatski ***iza*** ne može izražavati niti cilj, u tom se značenju ***із-за*** prevodi s *radi*:

Підборіддя дівчини красиво переходило у шию, що вже ***із-за*** *цього можна було б зацікавитись нею скульпторові = Brada djevojke lijepo je prelazila u vrat, da se već i samo radi toga kipar mogao zainteresirati za nju;*

- hrvatski ***iza*** ne može imati značenje povoda kao u ukrajinskom:

Відцуратись радощів життя ***з-за*** *других — се тяжка кара = Ostaviti radosti života* ***zbog*** *drugih – to je teška kazna.*

5. OD – ВІД (ОД)

- Načinsko značenje u hrvatskom jeziku ustaljenih prijedložnih izraza i frazema s prijedlozima *od* i *do* u ukrajinskome se iskazuje prijedložnim izrazima ***з*** i ***до*** (***od*** *glave* ***do*** *pete =* ***з*** *голови* ***до*** *п'ят*)

- kad u hrvatskome prijedlog *od* kazuje da se jedan predmet izdvaja među ostalima, u ukrajinskome se upotrebljava prijedlog *з* (*jedan* ***od*** *najstarijih = один* ***з*** *найстарших*)

- prijedlog *od* u hrvatskome u službi atributa ima u ukrajinskome analog u besprijedložnome genitivu (*čovjek* ***od*** *zanata – людина ремесла*)

- i objasnidbeni genitiv u hrvatskome, koji se ubraja u atributivna značenja, u ukrajinskome se iskazuje besprijedložnim genitivom (*čovjek **od** riječi, čovjek **od** djela – людина слова, людини дії*)

- kada prijedlog ***od*** u hrvatskome u službi atributa označuje mjesto, područje i zemlju iz koje netko potječe, u ukrajinskome se iskazuje pridjevom *(don Quijote **od** Manche – Дон Кіхот Ламанчський*)

- Atributivni genitiv s prijedlogom ***od*** uz brojeve ili količinske izraze (žena ***od*** trideset godina = *тридцятилітня жінка*, *novčanica **od** 10 kuna = банкнот (номіналом) в десять гривень*).

- Značenje ablativnosti u hrvatskome vezano za podrijetlo, koje se može iskazati prijedlogom *od* i genitivom imenice, u ukrajinskome se iskazuje besprijedložno – pridjevom (*nije bio **od roda** Trpimirova – Він старинного козацького роду*).

- Kada se u ukrajinskome jeziku, u razgovornome stilu tijek vremena može iskazati i prijedlogom ***від***, u takvu se značenju u hrvatskome ne upotrebljava prijedlog ***od***:
  Від *трьох неділь ані одного чіпця не продав. = Tijekom tri tjedna nije prodao niti jednu kapicu.*

6. OSIM – IZIM – КРІМ

- Prijedlog ***osim***, u funkciji veznika, može stajati pred zavisno složenom rečenicom: *Kad bi se dvije usuprot iduće kočije slučajno sukobile, ne bi se iz te neprilike drukčije izbaviti mogle, **osim ako** bi se jedna kočija natraške do pijaca turala*.
  U ukrajinskome prijedlog ***крім*** nema analognu funkciju.

7. *PROTIV – ПРОТИ*

- U ukrajinskom ***проти*** označuje mjesto, predmet ili osobu koji se nalaze ravno pred nekim ili nečim, nasuprot koga, čega / komu, čemu:
  *Вони стоять один **проти** одного = Stoje jedan nasuprot drugom / drugoga.*

- U ukrajinskome ***проти*** može značiti da neka oznaka stoji u popisu pokraj imena ili naziva:
  *Проставити риски **проти** прізвищ відсутніх = Staviti kvačicu pokraj prezimena odsutnih.*

- Kad ***проти*** stoji u kombinaciji s riječima *sunce*, *mjesec* i *svjetlo*, označuje da se neka radnja odvija ili neki predmet nalazi osvijetljena njihovom svjetlošću
  ***Проти** місяця її очі блищать сльозами. = Na mjesečini njezine oči blistaju od suza.*
  *Вони пішли в бік вокзалу, над яким **проти** світла ворушився рожевий стовп пари. = Pošli su prema kolodvoru nad kojim se osvijetljen dizao ružičasti stup pare.*

- Prijedlog ***проти*** označuje i da se nešto ističe na pozadini
  *Олександра сміялась, показуючи рівні зуби, що біліли **проти** чорного обличчя. = Oleksandra se smijala pokazujući ravne zube koji su se bijeljeli na tamnom licu.*

- Kad ***проти*** označuje nekoga ili nešto prema kome je usmjerena neka radnja, u hrvatskom se tu koristi prijedlog *prema*:
  *Чи не бігла **проти** вас яка собака? = Nije li trčao prema vama kakav pas?*

- Prijedlog ***проти*** koristi se i pri uspoređivanju:
  *Дметься, як жаба **проти** вола = nadima se kao žaba napram / prema volu*
  *Стіл був багатший **проти** звичайного = Stol je bio bogatiji nego inače.*

- U razgovornom stilu se ***проти*** može pojaviti kod iskazivanja okrenutosti ili usmjerenosti osobe ili predmeta prema osobi, predmetu ili pojavi, a u hrvatskom se u tom značenju koriste prijedlozi *nasuprot i prema*:
  *Кішка вмивається — **проти** гостя. = Mačka se liže **nasuprot** gostu/gosta.*
  *Бувайте здорові! — Підняв [батько] **проти** нас шапку та й пішов дорогою= Budite mi zdravo! – Podigao je (otac) **prema** nama kapu (u znak pozdrava) i otišao cestom.*

- U vremenskom se značenju prijedlog ***проти*** koristi za označivanje radnje na početku nekog vremenskog razdoblja:
  ***Проти** весни вона покращала й повеселішала = Pred proljeće se proljepšala i postala veseliija*).

8. RADI – РАДИ

- Ukrajinski prijedlog ***ради*** može, osim značenja cilja i namjere, imati i uzročno značenje, dok hrvatski prijedlog ***radi*** normativno ne može označavati uzrok:
  *Не раз, **ради** заздрості, вона крала, чого у неї не було, а на других бачила. = Nije jednom, **zbog** ljubomore, ona krala ono što nije imala, a vidjela je na drugima.*

9. SRED – СЕРЕД

- Hrvatski prijedlozi *sred, usred, posred* i *nasred* odgovaraju ukrajinskom prijedlogu *серед*. Ukrajinski *серед,* kako pokazuju tekstovi 19. st., u manjoj mjeri 20. st., u hrvatskom se prevodi našim prijedlozima *sred*, *usred*, *posred* i *nasred* (ne i u vremenskom značenju), a noviji tekstovi hrvatskog jezičnog korpusa pokazuju da se više ne prevodi hrvatskim prijedlogom *sred*.

- Kad ***серед*** označuje radnju, zadatak za čije se vrijeme odvija neka druga radnja ili koja se prekida drugom radnjom u hrvatskom neće stajati *sred*, nego *usred*

  Іноді ***серед*** *роботи, заложивши руки, він задумається, загадається... = Ponekad* ***usred*** *posla, sklapajući ruke, on se zadubi, zamisli…*)

10. U – В/У

- Hrvatski prijedlog *u* kad stoji uz genitiv u svim se svojim značenjima podudara s ukrajinskim ***в/у,*** ali u hrvatskom upotreba *u* uz genitiv može zvučati stilski obilježeno ili regionalno – rjeđe se koristi. Prednost se daje prijedlogu *kod* ili besprijedložnim konstrukcijama (*ići u liječnika = ići liječniku, ići kod liječnika; u tebe je plemenito srce = imaš plemenito srce; običaji u nas = običaji kod nas*).

- U ukrajinskom se u zastarjeloj upotrebi može naći da prijedlog ***в/у*** označuje predmet pokraj kojega se odvija neka radnja ili se nešto nalazi, u hrvatskom nema takve upotrebe (*стала* ***в*** *порога = stala je na prag; стояли* ***у*** *ворот = stajali su na vratima*).

11. ZA – ЗА

- Kad stoje uz genitive, hrvatski ***za*** i ukrajinski ***за*** izražavaju na isti način vremensko značenje i podudaraju se u toj upotrebi:

  За *мирного часу в тих бункерах зберігалось вино =* ***Za*** *mirna se vremena u tim bunkerima držalo vino.*

12. KOD

Hrvatski prijedlog *kod* u ukrajinskom se prevodi:

- prijedlogom ***біля*** kad *kod* označuje primjesnost

*Під горою, **Біля** того гаю, Що чорніє над водою, Щось біле блукає. = Pod gorom, **kod** gaja tog što se crni nad vodom, nešto bijelo luta.*

- prijedlogom ***при*** kada *kod* označuje vremensko prigodno značenje. U tom se značenju i u hrvatskom normativno prednost daje prijedlogu *pri*
  ***При** тому бунті я мав згубити корону і голову, але не згубив ні тієї, ні другої. = **Kod** te pobune/**pri** toj pobuni trebao sam izgubiti krunu i glavu, ali nisam izgubio ni jedno ni drugo.*

- prijedlogom ***в/у*** kada *kod* označuje posvojnost
  *Я вчора був **у** лікаря. = Ja sam jučer bio **kod** doktora.*

13. MIMO

U ukrajinskom se hrvatski prijedlog ***mimo*** prevodi prijedlogom ***мимо***:

- ***Мимо*** *вікна біг цуцик. =* ***Mimo*** *prozora trčao je pas.*
- ***Мимо*** *своєї волі я стежив за кожним його рухом. Я навіть не помічав цього. =* ***Mimo*** *svoje volje motrio sam svaki njegov pokret. Čak nisam bio niti svjestan toga.*

14. NAKON

Hrvatski prijedlog ***nakon*** u ukrajinskom se prevodi:

- Prijedlogom ***після***:
  Після *смерті матері.. неприв'ітне стало Парасчине життя у дворі. =* ***Nakon*** *majčine smrti Parasčyn život na imanju postao je neugodan.*

- Prijedlogom ***по***
  По *війні, коли вже одгули бої, восени колись приходив ти до мене і читав поезії свої =* ***Nakon*** *rata, kada su se već utišale bitke, ujesen si ponekad dolazio k meni ti i čitao mi svoju poeziju.*

15. OKO

Hrvatski prijedlog *oko* u ukrajinskom se prevodi:

- prijedlogom ***коло***, kada ***oko*** označuje da je nešto okruženo s više ili sa svih strana:
  Вони посідали ***коло*** *довгого, грубого* ***столу****, поклавши на нього спрацьовані руки й тихо перемовляючись. = Posjedaše oko dugačkog grubog stola, stavivši na njega ogrubjele od rada ruke i tiho razgovaraše.*

- prijedlogom ***на*** (kada i u hrvatskome može biti prijedlog *na)*:
  Oko *vrata je imao zlatni lanac. =* ***На*** *шиї він мав золотий ланцюжок.*

- prijedlogom ***з***, kada se u hrvatskom ***oko*** upotrebljava u uzročnom značenju (kada i u hrvatskom može biti odgovarajući prijedlog ***s***)
  *Він з приємністю згадує, скільки намучився **з** будовою. = On se s ugodom prisjeća koliko se patučio **oko** gradnje.*

- prijedlogom ***коло*** kada ***oko*** označuje približno vrijeme događaja:
  ***Коло** різдвяних свят о. Василь трохи занедужав. = **Oko** Božića O. Vasilj lagano se razbolio.*

- prijedlogom ***близько*** kada ***oko*** označuje vremensku približnost:
  *Вранці прокидаємось **близько** десятої години. = Ujutro se budimo **oko** deset sati.*

- prijedlogom ***близько*** kada ***oko*** označuje količinsku približnost:
  *В УРСР тепер працює близько 32 тисяч наукових співробітників. = U USSR-u (Ukrajini) sada radi **oko** 32 tisuće znanstvenih suradnika.*

- *prilogom **приблизно** kad **oko** označuje približnu mjeru:*
  *dugačak **oko** metar i pol = довжиною **приблизно** півтора метри*

- prijedlogom ***через*** kod glagola s prijedlogom ***oko*** kao dopunom:
  svađati se oko nekoga/nečega (*svađati se **oko** novaca = сваритися **через** гроші*)

- prijedlogom з kod glagola pomagati s prijedlogom oko kao dopunom:
  pomagati oko nekoga/nečega
  допомагати з простими хатніми справами = *pomagati oko jednostavnih kućanskih poslova*
  Чеська Республіка допомагає з реабілітацією учасників АТО = Češka pomaže oko rehabilitacije učesnika ATO

- prijedlogom ***про*** kod glagola *brinuti se* s prijedlogom ***око*** kao dopunom:
  brinuti se ***око*** *nekoga/nečega*
  Насті спершу трохи чудно було, що ***про*** *неї так* ***піклуються.*** *= Nasti je u početku bilo malo čudno što se toliko* ***brinu око*** *nje.*

16. POPUT

Prijedlog *poput* u ukrajinskom se prevodi:

- veznikom ***як***:
  Електричне світло в Галаці рівно горіло вдалині, ***як*** *низка чудових перлів. = Električno svjetlo u Galacu jednoliko je gorjelo u daljini,* ***poput*** *niza divnih bisera.*

- veznikom ***мов***:
  Із вагонів посипалися люди, ***мов*** *картопля із продертого мішка. = Iz vagona su ispadali ljudi* ***poput*** *krumpira iz poderane vreće.*

- veznikom ***наче:***
  Вона була для нього, ***наче*** *сонце. = Ona je za njega bila* ***poput*** *sunca.*

- veznikom ***неначе:***
  В садах кохалися, цвіли, ***Неначе*** *лілії, дівчата. = U vrtovima su se zaljubljivale, cvale* ***poput*** *ljiljana djevojke.*

- veznikom ***ніби***
  Чорні хмари, ніби великі хвилі, насуваються одна на другу. = Crni oblaci ***poput*** *velikih valova, gomilaju se jedan na drugog.*

- veznikom ***немов:***

  Хлопці билися із собою, немов півні. = Momci su se među sobom tukli ***poput*** *pijetlova.*

17. PORED

Hrvatski prijedlog *pored* u ukrajinskom se prevodi:

- prijedlogom ***біля*** kada ***pored*** označuje primjesnost:

  За садком, ***біля*** *дороги, лежало глинище. = Iza vrta,* ***pored*** *ceste, nalazio se glinokop.*

- prijedlogom ***крім*** kada pored označuje dodavanje:

  Крім *мене, ще є [у будиночку] одна пані приїжджа. =* ***Pored*** *mene u kućici još je jedna gospođa došljakinja.*

- prijedlogom ***попри*** kad ***pored*** označuje dopuštenje:

  Попри *всі злигодні і турботи переднього краю Хома навіть погладшав, щоки мав, як налиті. =* ***Pored*** *svih životnih teškoća i briga na frontu Homa se čak i udebljao, imao je punašne obraze.*

18. PREKO

Prijedlog ***preko*** u ukrajinskom se najčešće prevodi:

- prijedlogom ***через***, kada ***preko*** označuje kretanje ili položaj predmeta poprijeko u odnosu prema drugom predmetu:

  Смеркає. Довгі тіні простягаються ***через*** *майдан. = Smrkava se. Duge sjene prostiru se* ***preko*** *trga.*

- prijedlogom ***через*** i kada ***preko*** označuje sredstvo:
  *Комендант встав із стільця і сказав **через** перекладача, що треба вибрати старосту. = Komandant je ustao sa stolice i poručio **preko** prevoditelja da treba izabrati starješinu.*

- prijedlogom ***через*** i kad ***preko*** označuje vrijeme:
  ***Через** тиждень молодиці Коровай місили На хуторі. = **Preko** tjedna mlade su žene mjesile kruh na imanju.*

- prijedlogom ***понад*** kad ***preko*** znači više od (usporedno):
  *За останній місяць колектив заводу випустив тисячі велосипедів **понад** план. = U zadnjih mjesec dana kolektiv tvornice napravio je tisuću bicikala **preko** plana.*

- prijedlogom ***мимо*** kad u hrvatskom preko označuje uvjetovanost ili izuzimanje:
  ***Мимо** своєї волі я стежив за кожним його рухом. = **Preko** svoje volje pažljivo sam pratio svaki njegov pokret.*

- Prijedlogom ***через*** kada se prijedlogom ***preko*** precizira smjer kretanja:
  *Жмеринку взяти не так легко. Дозволь мені одночасно з батьком наступати з кіннотою **через** Літин = Žmerynku nije lako osvojiti. Dozvoli da otac i ja nastupimo s konjanicom **preko** Lityna.*

19. SPRAM

Hrvatski prijedlog *spram* u ukrajinskom se prevodi:

- prijedlogom ***проти*** kada ***spram*** označuje okrenutost prema nečemu:
  *Спав він на лаві **проти** вікна. = On je spavao na klupi spram prozora / naspram prozora.*

- prijedlogom ***проти*** kada ***spram*** označuje usmjerenost:
  *— Чи не бігла **проти** вас яка собака?* = Je li trčao **spram** vas/ **prema** vama kakav pas?

- Prijedložnim izrazom ***у порівнянні з*:**
  *— Ще більш як годину чекати... — Що таке одна година **у порівнянні з** п'ятьма роками! = —Još više od sata treba čekati… – Što je jedan sat **spram** pet godina!*

20. SUPROT

Hrvatski prijedlog *suprot* u ukrajinskom se prevodi:

- prijedlogom ***проти*:**
  *Саме **проти** Черкас, нижче Домонтова, сидів хутором над Дніпром Максим Тримач. = Točno **nasuprot** Čerkasima, niže Domontova, nalazilo se nad Dnjeprom imanje Maksima Trymača.*

- prijedlogom ***напроти*** (*навпроти*):
  *Христя стояла **напроти** дверей. = Hrystja je stajala **nasuprot** vratima.*
  *Шестикласники припали до металевої загорожі **навпроти** будинку учителів. = Šestaši su se nasnolili na metalnu ogradu **nasuprot** zgrade učitelja.*

- prijedlogom ***супроти***:
  *Восени Оксен **супроти** волі батька одружився на ній і забрав Олену до Троянівки. = Ujesen se Oksen **suprot** volje oca s njom oženio i poveo Olenu u Trojanivku.*

21. UNUTAR

Prijedlog ***unutar*** u ukrajinskom se prevodi:

- prijedlogom ***всередині:***

  *...сутички **всередині** старого суспільства в багатьох відношеннях сприяють процесові розвитку пролетаріату. = ...konflikti **unutar** starog društva u mnogim su odnosima doprinijeli procesu razvoja proleterijata.*

- ustaljenim prijedložnim izrazom *в рамках* (u okviru, unutar):

  ***У рамках** окремих організацій або партії в цілому можливі дискусії в спірних або не досить ясних питаннях. = **Unutar** pojedinih organizacija ili stranaka u potpunosti su moguće diskusije o spornim ili nedovoljno jasnim pitanjima.*

22. USLIJED

Prijedlog ***uslijed*** u ukrajinskom se prevodi:

- prijedlogom ***через***

  *Гірко жилося Тарасові в рідній сім'ї **через** злидні та недостачі. = Gorko je Taras živio u svojoj rođenoj obitelji **uslijed** siromaštva i neimaštine.*

- ustaljenim prijedložnim izrazom ***з приводу***

  *У триденному похоронному дзвоні, що лупав над містами й селами третього рейху **з приводу** поразки під Сталінградом, явно було чути безславний кінець гітлеризму. = U trodnevnoj pogrebnoj zvonjavi koja je odjekivala gradovima i selima trećeg rajha **uslijed** poraza pod Staljingradom, javno je oglašen neslavan kraj hitlerizma.*

- prijedlogom ***з-за (із-за)***

  *Говорили також, що ніби якийсь парубок **із-за** ревнощів утопив там [у вирі] свою кохану. = Govorili su također da je neki mladić **uslijed/iz** ljubomore utopio tamo u viru svoju voljenu.*

- prijedlogom ***задля***

  Маленька лампа на стіні задля браку чистого повітря майже погасала. = Malena lampa na zidu ***uslijed*** *manjka čistog zraka gotovo se ugasila.*

- prijedlogom ***за***

  Тепер мені спокійніше, а то я ***за*** *турботами не міг часом спочивати як слід. = Sada mi je mirnije, a onda* ***uslijed*** *briga nisam ponekad mogao odmoriti se kako treba).*

23. VAN

Hrvatski ***prijedlog*** *van* u ukrajinskom se prevodi:

- prijedlogom ***поза***

  Василь казав, що буде.. любити її, бо таких чорних брів нема в Кругах, та й ***поза*** *Кругами чи знайдеш = Vasilj je rekao da će je voljeti, jer takvih crnih obrva nema u Krugama, a ni* ***van*** *Kruga ih nećeš naći.*

- prijedložnim izrazom s akuzativom ***за рамки***

  Із зростанням продуктивних сил розвинуться міжколгоспні виробничі зв'язки, процес усуспільнення господарства вийде ***за рамки*** *окремих колгоспів. = S porastom produktivne snage razvit će se međukolhospni proizvodni odnosi, proces stvaranja društvenog gospodarstva izaći će* ***van*** *pojedinih kolhospa.*

- glagolom ***нетямитися*** (*biti (iz)van sebe*):

  Хмельницький ***нетямився*** *від гніву. = Hmel'nyckyj* ***je bio van sebe*** *od ljutnje.*

- izrazom ***не тямлячи себе***

  Нарешті! ***Не тямлячи себе*** *від радості, Шевченко обняв жаданого гостя = Konačno!* ***Van sebe*** *od radosti, Ševčenko je zagrlio dugoočekivanog gosta.*

- izrazom ***у нестямі***

  Бігла [Зінька], падаючи, прориваючи кущі, і кричала щось ***у нестямі.*** *= Trčala je (Zinjka), padajući, probijajući grmlje i vrištala nešto* ***van sebe****.*

24. ZBOG

Hrvatski prijedlog ***zbog*** u ukrajinskom se prevodi:

- prijedlogom ***через:***

  Зрештою копач погиб ***через*** *власну необережність. = Na kraju je kopač poginuo* ***zbog*** *vlastite neopreznosti.*

- prijedlogom ***за***

  -Трохим? боюсь зійтися з ним: З весни ще злий він ***за*** *ягнятко! = - Trohym? Bojim se susresti s njim. Još od proljeća se ljuti* ***zbog*** *jenjeta!*

- prijedlogom ***ради***

  Не раз, ***ради*** *заздрості, вона крала, чого у неї не було, а на других бачила = Ne jednom,* ***zbog*** *zavisti, krala je ono što nije imala. a vidjela je na drugima.*

- prijedlogom ***із-за*** (***з-за***)

  Говорили також, що ніби якийсь парубок ***із-за*** *ревнощів утопив там [у вирі] свою кохану = Govorili su također, da je neki mladić* ***zbog*** *ljubomore utopio tamo (u viru) svoju voljenu.*

25. ДЛЯ

Ukrajinski prijedlog ***для*** u hrvatskom se najčešće prevodi:

- prijedlogom *za* i akuzativom

*…я **для** тебе співаю = **za** tebe pjevam; дошка для малювання = ploča za slikanje*

- prijedlogom *radi* i genitivom
  *Для більшої певності він понюхав корінці…= **Radi** veće sigurnosti pomirisao je korijenje…*

- besprijedložno
  *О, не забуду я тих днів на чужині! Чужої й рідної **для** мене хати… = O, neći zaboraviti te dane u tuđini! Tuđu i meni rodnu kuću…*

- prijedlogom *zbog* i genitivom
  *Для першої стрічі з панною Устею він їй дарує оці квіти. = **Zbog** prvog susreta s gospođicom Ustjom, on joj daruje ovo cvijeće).*

26. МІЖ

- Ukrajinski prijedlog ***між*** u hrvatskom se prevodi prijedlogom ***među*** i instrumentalom ili prijedlogom ***između*** i genitivom:
  *…на широкій долині **між** гір Зібралась великая рада = … na širokoj dolini **među** gorama / **između** gora sastalo se veliko vijeće*
  *najveći je **među** danima… Stranicu sreće nam je otkrio*
  *…**між** веселих людей, повні щастя і дум, будем жити ми в пісні з тобою = **među** veselim ljudima, puni sreće i misli, živjet ćemo ti i ja u pjesmi.*

U ovom je doktorskom radu prema kriterijima suvremenih gramatika i rječnika određen korpus primarnih prijedloga koji stoje uz genitiv u hrvatskom i ukrajinskom standardnom jeziku te je prikazana upotreba tih prijedloga u ova dva srodna slavenska jezika. Usporedna analiza je pokazala podudarnosti i nepodudarnosti koje su se razvile tijekom vremena. Isto tako, ona je potvrdila pretpostavku da primarni prijedlozi s genitivom u oba jezika kao zatvoreni skup nisu doživjeli znatniju promjenu od stanja u praslavenskom.

7. POPIS LITERATURE

1. Anić, A. (2006) *Veliki rječnik hrvatskoga jezika,* Zagreb: Novi liber.
2. Babić, S., Brozović D., Moguš, M., Pavešić, S., Škarić, I., Težak, S. (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika. Nacrti za gramatiku*. – Zagreb: HAZU i Globus.
3. Babić, S., Težak S. (1994) *Gramatika hrvatskoga jezika*. – Zagreb: Školska knjiga.
4. Badurina, L., Pranjković,I. (2016) *Kvantifikacija u imenskim skupinama*, Jezikoslovlje, Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku, str. 89–100.
5. Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V., Znika, M. (1997, 2. izd.) *Hrvatska gramatika.* – Zagreb: Školska knjiga.
6. Bevzenko, S. P. = Бевзенко С. П. (1960) *Історична морфологія української мови (Нариси із словозміни та словотвору)* – Ужгород: Закарпатске обласне видавництво.
7. Bezpojasko, O. K., Horodens'ka, K. H., Rusanivs'kyj, V. M. = Безпояско, О. К., Городенська, К. Г., Русанівський, В. М. (1993) *Граматика української мови, Морфологія*. – Київ: Либідь.
8. Bezpojasko, S. P. = Безпояско, С. П. (1960) *Історична морфологія української мови (Нариси із словозміни та словотвору)*. – Ужгород: Закарпатське обласне видавництво.
9. Bulahovs'kyj, L. A. = Булаховський, Л. А., (1951) *Курс сучасної української мови*. – Київ: Радянська школа.
10. Bulahovs'kyj, L. A. = Булаховський, Л. А., (1955) *Нариси з загального мовознавства*. – Київ: Булаховський, Л. А., (1955) *Нариси з загального мовознавства*. – Київ.
11. *Etymologičnyj slovnyk ukrajins'koji movy: I–VII = Етимологічний словник української мови*: *I–VII*. (1982) АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. — Київ: Наукова думка.
12. Gluhak, A. (1993) *Hrvatski etimološki rječnik*, Zagreb: August Cesarec.
13. Glušac, M. (2012) Prijedložni izrazi vremenskoga značenja u suvremenome hrvatskom jeziku // *Aktualna istraživanja u primijenjenoj lingvistici*, Osijek: HDPL.
14. *Hrvatski jezični korpus – Croatian Language Corpus* http://riznica.ihjj.hr/index.hr.html
15. *Hrvatski mrežni korpus (hrWac)* http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/first_form?corpname=hrwac;align=

16. Hudeček, L.(2006) *Izricanje posvojnosti u hrvatskome jeziku do polovice 19. st*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 271 str.
17. Katičić R. (1991) *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika,* Zagreb: HAZU.
18. Katičić,R. (1986) *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. – Zagreb: JAZU i Globus.
19. Katičić,R. (1986) *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. – Zagreb: JAZU i Globus.
20. Kolodjažnyj, M. A. = Колодяжний, М. А., (1960) *Прийменник*. – Харків: Вид-во Харків. ун-ту.
21. *Korpus tekstova ukrajinskog jezika DonNU = Корпуси текстів української мови ДонНУ,* http://corpora.donnu.edu.ua/bonito/run.cgi/first_form
22. Kovačević, B., I. Matas Ivanković, I. (2007) *Parni prijedlozi*, Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 33, str. 245–261.
23. Kučerenko, I. K. = Кучеренко, І. К. (1961) *Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія*. – Київ: Вид-во Київського ун-ту.
24. Kučerenko, I. K. = Кучеренко, І. К. (1973) *Лексичне значення прийменника*. // Мовознавство, br. 3. – Str. 12–23.
25. Kučerenko, I. K. = Кучеренко, І. К., (2003) *Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія*. – Вінниця: Поділля. 2000.
26. Maretić, T. (1899) *Gramatika i stilistika*. – Zagreb: Kugli.
27. Matas Ivanković, I. (2005) *Osim – riječ bez valencijskih ograničenja*, Filologija 44, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 85–98 str.
28. Matas Ivanković, I. (2014) *Izražavanje prostora i vremena prijedlozima s genitivom u hrvatskom i ruskom jeziku.* Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
29. Matas Ivanković, I. (2018) *Prijedlozi kao rječničke natuknice*, Od dvojbe do razdvojbe, Zbornik radova u čast profesorici Branki Tafri, Zagreb: Ibis.
30. Matas Ivanković, I. *Izražavanje prostornih značenja prijedložno-padežnim izrazima* // Zbornik radova 37. seminara Zagrebačke slavističke škole / Mićanović, Krešimir (ur.). – Zagreb.
31. Matas Ivanković, Ivana (2006) *Prijedlozi s genitivom u hrvatskom i ruskom jeziku*, doktorska disertacija. – Zagreb.
32. Matovac. D. (2017) *Prijedlozi u hrvatskome jeziku. Značenje, prostorni odnosi i konceptualizacija.* – Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

33. Meljnyčuk, O. S. = Мельничук, О. С. (1961) *Історичний розвиток функцій і складу прийменників в українській мові. //* Слов'янське мовознавство, Т. 3. - Str. 124–194.
34. Pljušč, M. Ja. = Плющ, М. Я. (1994) *Сучасна українська літературна мова*. – Київ: Вища школа.
35. Popović, Lj. (1960) *Predloški izrazi u savremenom srpskohrvatskom jeziku* // Naš jezik, XV, sv. 3–4, Str. 195–220.
36. Popović, M. (1966–1967) *O brojnim konstrukcijama kao blokovima koji se sklanjaju*. // Jezik 5 – Str. 144–148.
37. Raguž, D. (1997) *Praktična hrvatska gramatika*. – Zagreb: Medicinska naklada.
38. Rišner, V. (2001) *Prijedlozi u djelima slavonskih književnika od 18. do 20. stoljeća*, doktorski rad.
39. Rišner, V. (2010) *Odnos uporabe bliskoznačnih prijedložnih izraza* // Sintaksa padeža – Hrvatski sintaktički dani, Sintaksa padeža / Brozović-Rončević, Dunja (ur.),Zagreb, Osijek: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje; Filozofski fakultet, 2008, 31–32.
40. Silić, J., Pranjković, I. (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. – Zagreb: Školska knjiga.
41. Silić, J., Pranjković, I. (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika*. – Zagreb: Školska knjiga.
42. Skok, P. (1971–1973) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I–III*. Zagreb: JAZU.
43. *Slovar' ukrajins'koji movy = Словарь української мови:* I–IV. (1907—1909). (за ред. Б. Грінченка),Київ: (http://hrinchenko.com/slovar/znachenie-slova/1193-bez-ii.html#show_point)
44. *Slovnyk ukrajins'koji movy: V 11 t.* (1970 – 1980) = *Словник української мови: В 11 т.* (1970—1980); за ред. І. К. Білодіда. – Київ: Наукова думка.
45. Smotryc'kyj M. = Смотрицький, М., (1979) *Граматика слов'янська (1619).* Підготовка факсимільного видання В. В. Німчука. — Київ: Наукова думка.
46. Šonje, J. (2000) *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga.
47. *Sučasna ukrajins'ka literaturna mova = Сучасна українська літературна мова: Морфологія* (1969) За заг. ред. І. К. Білодіда. – Київ: Наукова думка.

48. *Sučasna ukrajinska literaturna mova = Сучасна українська літературна мова* (1994) За ред. М. Я. Плющ. – Київ.
49. *Sučasna ukrajinska mova = Сучасна українська мова* (2001); За ред. О. Д. Пономарева. – Київ: Либідь.
50. Švaćko, V. (1993) *Funkcija i status prijedložnih izraza* // Rasprave ZHJ, 19. – Str. 353–361.
51. Švaćko, V. (1994) *Prijedložni izrazi kao gramatička i leksikografska jedinica* // Filologija 22–23. – Str. 307–311.
52. Tračanin, D., (1995) *Gramatičko umijeće = Grammatikē tehnē Dionysioy Thraikos*, priredio i preveo Dubravko Škiljan. – Zagreb: Latina et Graeca.
53. *Ukrajins'kyj pravopys = Український правопис (1993)– 4-е вид., випр.* та *доп.* – Київ.*: Наук. думка.*
54. *Ukrajins'kyj pravopys = Український правопис* (2007) Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. — К. Наук. думка.
55. Vince, J. (2010) *Prostorni prijedložni izrazi u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku* // Slovo, br. 60, Zagreb.
56. Vyhovanec' I. R. Horodens'ka, K. H. = Вихованець І. Р., Городенська К. Г. (2004), Теоретична морфологія української мови, Київ: Пульсари.
57. Vyhovanec', I. R. = Вихованець І. Р. (1980) *Прийменникова система української мови*. – Київ: Наукова думка.
58. Vyhovanec', I. R. = Вихованець, І. Р. (1988)*Частини мови в семантико – граматичному аспекті*. – Київ: Наукова думка.
59. Vynogradov, V. V. = Виноградов, В. В. (1972) *Русский язык (грамматическое учение о слове),* 2-е изд., *Москва*: Высшая школа.
60. Zahnitko, A. P. = Загнітко, А. П. (2007) *Словник українських прийменників*. – Донецьк: БАО.
61. Zahnitko, A. P., Danyljuk, I. H., Sytar, H. V., Ščukina, I. A. = Загнітко, А. П., Данилюк, І. Г., Ситар, Г. В., Щукіна І. А. (2007) *Словник українських прийменників*. – Донецьк: БАО.
62. Žovtobrjuh, M. A., Kulyk, B. M. = Жовтобрюх М. А., Кулик, Б. М. (1961) *Курс сучасної української мови*, І частина. – Київ: Радянська школа.
63. Žovtobrjuh, M. A., Kulyk, B. M. = Жовтобрюх, М. А., Кулик, Б. М. (1965) *Курс сучасної української мови*, ІІ частина. – Київ: Радянська школа.

64. Žovtobrjuh, M. A., Voloh, O. T., Samijlenko, S. P. = Жовтобрюх, М. А., Волох, О. Т, Самійленко С. П., (1980) *Історична граматика української мови*. – Київ: Вища школа.
65. *Корпус української мови = Korpus ukrajinskog jezika*, http://korpus.org.ua/search/

8. ŽIVOTOPIS S POPISOM RADOVA

Silvija Graljuk (r. Maloševac) rođena je u Zagrebu 11. prosinca 1978. Završila je opću gimnaziju u Zagrebu 1997. godine.

Na Odsjeku za slavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu diplomirala je 2002. godine Ukrajinski jezik i književnost i Slovački jezik i književnost (diplomski rad: *Система голосних фонем в сучасній українській і словацькій літературних мовах,* mentor*:* prof. dr. sc. Milenko Popović).

Na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu diplomirala je 2006. godine Informatiku (smjer: društveno – humanistička informatika) (diplomski rad: *Hrvatska rječnička baština: Proces digitalizacije Stullijevog ilirsko – talijanskog – latinskog rječnika iz 1806. godine*, mentor: prof. dr. sc. Damir Boras).

Dobitnica je Stipendije Grada Zagreba po kriteriju izvrsnosti u ak. god. 1999./2000. te 2000./2001.

Za vrijeme studija počela prevoditi s ukrajinskog jezika (prvi pisani prijevod ukrajinskih bajki objavljen na 4. godini studija), prevodila za Hrvatsku gospodarsku komoru, a od 2002. godine ima status prevoditelja na HRT-u za ukrajinski i rusinski jezik. Prevela velik broj materijala iz informativnog, kulturnog i zabavnog programa HRT-a, među kojima su i svjetski poznati i nagrađivani ukrajinski dokumentarni i igrani filmovi.

Od 2003. godine radi kao vanjski suradnik, a od 2005. godine kao asistent na Katedri za ukrajinski jezik i književnost Odsjeka za istočnoslavenske jezike i književnosti (za vrijeme trajanja asistentskog ugovora provela gotovo 8 godina na porodiljskom i roditeljskom dopustu).

2012. godine u okviru Poslijediplomskog znanstvenog studija lingvistike obranila kvalifikacijski rad s temom *Prijedlozi s akuzativom u standardnome ukrajinskom i hrvatskom jeziku* (mentor dr. sc. Milenko Popović, prof. emeritus).

2013. godine prihvaćena tema i obranjen sinopsis doktorske disertacije pod naslovom *Prijedlozi s genitivom u hrvatskom i ukrajinskom standardnom jeziku* (mentor dr. sc. Milenko Popović, prof. emeritus).

Sudjelovala svojim izlaganjima na brojnim konferencijama, kako u Hrvatskoj, tako i van nje. Objavila 6 stručnih ili znanstvenih radova, jedan od njih u koautorstvu.

Popis objavljenih radova:

Graljuk, Silvija (2018) *Kontrastivna analiza primarnih prijedloga s lokativom u ukrajinskom i hrvatskom standardnom jeziku* // Ukrajinistika na Sveučilištu u Zagrebu: 20 godina / Україністика в Загребському університеті: 20 років (ur: T. Fuderer i Ž. Čelić), Zagreb: FF Press, 199. – 209. str.

Graljuk, Silvija (2018) *Kontrastivna analiza vremenskih prijedloga s genitivom u hrvatskom i ukrajinskom jeziku* // Zbornik radova s 1. Međunarodnoga znanstvenog skupa Kroatistika unutar slavističkoga, europskog i svjetskog konteksta (povodom 20. godišnjice osnutka studija hrvatskoga jezika i književnosti u Puli) *Symposiumcro2015,* (ur: B. Martinović i D. Mikulaco), Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, 79–86 str.

Тимко Джітко О., Гралюк, С., (2017) *Glagolski pridjevi u ukrajinskom, rusinskom, slovačkom, i hrvatskom jeziku*// Україністика і слов'янський світ: Збірник наукових праць, З нагоди 25-річчя україністичних студій у Белградскому університеті, гол. ред. Л. Попович, Beograd: Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, 105–115 str.

Гралюк С. (2015) *Kontrastivna analiza primarnih uzročnih prijedloga u hrvatskom i ukrajinskom književnom jeziku* // Компаративні дослідження слов"янських мов і літератур. Пам"яті академіка Леоніда Булаховського. Kyjiv: Вип. 28. – С. 36–41.

Гралюк С. (2013) *Prijedlozi s akuzativom u hrvatskom i ukrajinskom jeziku: sličnosti i razlike* // Компаративні дослідження слов"янських мов і літератур. Пам"яті академіка Леоніда Булаховського. Kyjiv: Вип. 22. – С. 29–36.

Graljuk, Silvija, (2013) *Kako se udaljavaju srodni slavenski jezici hrvatski i ukrajinski (na primjeru udaljavanja značenja prijedloga koji stoje uz akuzativ*) // Jezici i kulture u vremenu i prostoru II/1 / Gudurić, Snežana ; Stefanović, Marija (ur.), Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu, Str. 13–18.